

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AARS OG VOSS'S LATIN- OG REALSKOLE

AARSBERETNING

1886—1887

AARS OG VOSS'S LATIN- OG REALSKOLE

AARSBERETNING

FOR

1886-1887

KRISTIANIA

TRYKT I H. TANGENS BOGTRYKKERI

1887

Indhold.

	Side.
Den latinske udtale i skolerne. Af J. Aars og Axel Andersen	1—35
Efterskrift	36—38
Aarsberetning	39—107
Lærerpersonalet	41
Disciplene	44
Fag- og timefordeling	45
Undervisningen	50
Afgangsexamina	71
Om skolepenge og fripladse	104
Blandede meddelelser	106

Den latinske udtale i skolerne.

- I. Om den latinske udtale. Af J. Aars, skolebestyrer.

 - II. Nogle bemærkninger om den latinske udtale i skolerne.
Af Axel Andersen, adjunkt.
-

De to smaastykker, som her meddeles, er fremkaldt ved kirkedepartementets rundskrivelse af 29de november 1886. Det sidste af dem er en forestilling, som adjunkt Andersen i begyndelsen af 1887 indsendte til departementet. Begge gaar i det væsentlige ud paa det samme, og det er derfor uundgaaeligt, at man vil finde enkelte gjentagelser; men da begge arbejder gjensidig udfylder hinanden, har vi fundet det hensigtsmæssigt at offentliggjøre dem sammen; derved er ogsaa vundet en afkortelse i min fremstilling, idet jeg om et hovedpunkt, nemlig de positive fordele for undervisningen, som den «nye udtale» medfører, for en stor del har kunnet indskrænke mig til at henvise til hr. Andersens udvikling; dette har jeg saa meget heller gjort, som der særlig paa dette punkt vil ligge større vægt i udtalelser fra en mand, som i flere aar har havt og endnu har sin hovedgjerning som lærer i latin i middelskolen, end fra en, hvis virksomhed paa dette trin ligger langt tilbage i tiden. Begge arbejder er forøvrigt i sin tilblivelse ganske uafhængige af hinanden, og den ene forfatter har intet ansvar for, hvad den anden har sagt.

J. Aars.

I.

Om den latinske udtale.

Af J. Aars.

«Für die grammatische Erkenntnis, für die richtige Würdigung der dichterischen und rednerischen Litteratur ist die richtige Aussprache ein wesentliches Erfordernis».

F. Bücheler.

Som lærer for de filologiske studerende søgte afdøde professor Weisse at vænne sine disciple til en rigtigere (o: fra den gammelromerske mindre afvigende) udtale af det latinske sprog end den hidtil sedvanlige. Det var navnlig tre punkter, hvori han mente at en forbedring baade var ønskelig og gennemførlig, nemlig med hensyn til vokalernes kvantitet, udtalen af *ti* foran vokal og udtalen af *c* foran de saakaldte bløde vokaler. I samme retning som Weisse har cand. mag. Bastian Dahl søgt at virke ved en afhandling «Om udtalen af latin i ældre og nyere tid», trykt i Aars og Voss's skoles program for 1879. Reformen har ikke alene vundet almindelig tilslutning blandt vore yngre filologer, men ogsaa i mange af vore skoler er den trængt ind, saa der var al udsigt til, at det om ikke saa lang tid skulde blive gjældende praxis her i landet at udtale den latinske *c* som *k* overalt, at udtale *ti* foran vokaler paa samme maade som foran konsonanter og efter evne at iagttage forskjellen mellem lang og kort vokal, at vi altsaa virkelig skulde faa gennemført, hvad der for mange filologer og skolemænd i andre lande stod som et *pium desiderium*. Mere og mere er det blevet erkjendt, at (som Dahl siger i den nævnte afhandling) «den moderne praxis er langt mere fjernet fra sand-

heden, end den burde og behøvede¹⁾. Men saa vidt vides, har denne erkjendelse endnu ikke ført til praktiske resultater. Det saa virkelig ud til, at det ubetydelige Norge for en gangs skyld, i en rigtignok ikke saa særdeles stor sag, skulde komme til at gaa i spidsen.

Men vort skolevæsens øverste styrelse, kirkedepartementet, har, efterat flere rektorer havde «rettet forespørgsler

¹⁾ Se den i Aars og Voss's skoles program for 1879 (s. 54) og 1884 (s. 76) anførte litteratur. Særlig fremhæves Anton Marx Hüflsbüchlein für die Aussprache der lateinischen Vokale in positionslangen Silben. Mit einem Vorwort von Fr. Bücheler. Berlin 1883. I en anmeldelse af denne bog i Philol. Wochenschrift 1884, s. 24, betegnes det som «eine dringende Aufgabe die Aussprache des Lateinischen zu verbessern», og sagen drøftes gjentagende ved de tyske filolog- og lærermøder. I et livfuldt «Vortrag auf der Lehrer-Versammlung des Donaukreises 1883» af rektor Bender i Ulm heder det (s. 3), at om end det rigtige endnu ikke i alle punkter staar fast, «auch manches gar nicht mehr festzustellen ist, was die feinere und feinste Nuancirung der Aussprache betrifft», saa er dog saa meget sikkert, «dass das zunächst Nöthige so ziemlich klar, und dass es hohe Zeit ist, die Frage in Angriff zu nehmen». — Det er dog, som rimeligt kan være, især i England, at ønsket om en forbedret latinsk udtale har gjort sig sterkt gjældende, og baade ved Oxfords og ved Cambriidges universitet er der gjort kraftige skridt i den retning. Ifjor vaar har saaledes en komite i Cambridge udgivet «Scheme of the reformed pronunciation of Latin», og spørgsmaalet drøftes ivrig i tidsskrifter og blade. Om de tre ovenfor nævnte punkter synes der at være almindelig enighed. (Se The Academy 1886, b. 29, s. 170, smln. s. 187 og 205, og 1887 nr. 775, 12te mars; en paa sidstnævnte sted omtalt brochure, som nylig er udkommen, «Summary of the Pronunciation of Latin in the Augustean Period», har jeg ikke set). I Frankrige derimod «on s'occupe peu d'orthoëpie latine», skjønt «les professeurs de langues romanes, par exemple G. Paris, ont souvent soin de prononcer *Kikero*». (Af et privatbrev fra L. Havet.) — I Danmark har i mere end 20 aar professor Ussing og dr. Siesbye virket for reformer i den latinske udtale.

til det angaaende den uoverensstemmelse i udtalen af latin, som for tiden finder sted ved skolerne», indhentet en betænkning om sagen fra professor Joh. Storm og derefter i henhold til dennes erklæring under 29de november 1886 meddelt, «at man skulde finde det hensigtsmæssigst, at skolerne ved undervisningen i latin holder sig til den traditionelle udtale». Professor Storms erklæring er trykt i universitets- og skoleannaler for 1886, nr. 21, s. 325—336.

Det er ikke behageligt for mig at træde op imod en foranstaltning af vor hoit agtede skolestyrelse og det en foranstaltning, som billiges af mange, hvis mening altid har stor vægt for mig, og som støtter sig til en erklæring af en saa fremragende sprogforsker som professor Storm. Alligevel kan jeg ikke andet end tage til gjenmæle. Det skridt, som professor Weisse vovede at tage, har jeg og mange andre filologer og skolemænd været ham taknemmelige for og glædet os ved at kunne efterfølge i vor praxis; det har derfor maattet gjøre os ondt at se, at neppe er Weisse død, førend virkningen af det søges tilintetgjort. Og jeg føler en personlig forpligtelse baade til at begrunde mit standpunkt ligeoverfor reformen og til at gjøre, hvad jeg formaar, for muligens at svække modstanden mod den.

Til forklaring af dette personlige forhold maa jeg i kort-hed minde om sagens historie ved Aars og Voss's skole, en historie, som jeg nemlig har en væsentlig del af ansvaret for. (Fuldstændigere er den fremstillet i skolens program for 1884).

Ved denne skole har man for jeg ved ikke hvor mange aar siden afskaffet udtalen af *ti* som *tsi* foran vokaler i latin. Ligeledes har man for længe siden været enig om at søge gennemført en rigtig betoning (altsaa f. eks. ikke tillade en akcentuation som *muliébris*, *véctigal*, *tribunal*, *féstino*, *conféro*, *collega*, *compáro*, *ápparet*, *emóri*, *pósticus*, *ápricus*, *pristinus*, *possúmus* o. s. v.). Fremdeles har man i adskillige aar og især siden 1879, da den nævnte afhandling af skolens lærer hr. Dahl fremkom, søgt at iagttage voka-

lernes kvantitet, saavidt det uden vanskelighed lader sig gjøre ¹⁾. Med udtalen af *c* som *k* ogsaa foran de «bløde vokaler» havde jeg som lærer for begyndere gjort forsøg allerede i 1860 (ved «Nissens skole») og senere i 1874 og hver gang fundet, at den medførte ikke smaa praktiske fordele. I 1876 (faa maaneder før det første nordiske filologmøde i Kjøbenhavn, hvor en diskussion om udtalen af latin og græsk blev indledet af professorerne Ussing og Cavallin) blev spørgsmaalet behandlet i et lærermøde; ligesaa i 1879 og i 1880; altid var i det mindste en flæthed af lærerne enige om reformens ønskelighed; men man fandt det ikke heldigt, at en enkelt skole satte den i gang, og mente, at ved en saadan sag maatte universitetet og navnlig professoren i latin gaa i spidsen. I de andre punkter (*ti* og kvantiteten) var dette allerede for flere aar siden skeet; men *c* stod endnu tilbage. Først i 1883, da det blev be- kjendt, at professor Weisse havde optaget i praxis den rette udtale ogsaa her, blev det i et lærermøde enstemmig besluttet at følge eksemplet. Det samme har senere flere andre skoler gjort.

I.

Naar jeg nu skal behandle denne sag, er det naturligt at gaa ud fra professor Storms erklæring. Det kan ikke

¹⁾ Et godthjælpemiddel til i denne henseende at vænne disciplene til det rette — uden tidsspilde og uden at lægge nogen større byrde paa deres hukommelse — har man i adjunkt Andersens latinske læsebog, som har nøagtig kvantitetsbetegnelse. (Om denne bogs værd forøvrigt kan jeg ikke udtale mig, da jeg ikke selv har brugt den. Men jeg vil benytte leiligheden til at gjøre den bemærkning (som jeg forresten skylder en mundtlig ytring af prof. Storm), at det i denslags bøger vistnok vilde være mest praktisk, fordi det er mindre forvirrende for øiet, kun at betegne de lange vokalers kvantitet og en gang for alle give den regel, at alle de vokaler, som ikke har streg over, er korte).

undgaaes, at mine bemærkninger væsentlig maa blive mod-bemærkninger mod denne.

Jeg kan holde mig til sagens praktiske side. Den theoretiske er tilstrækkelig udredet i mange store og smaa verker og nu sidst i fyndig korthed af Storm selv. Vokal-kvantiteten er vistnok i adskillige tilfælde usikker i de «positionslange» stavelser, d. v. s. naar der efter vokalen følger to konsonanter; men «kan vi end ikke bestemme kvantiteten i hver eneste stavelse i hvert eneste ord, bliver dog disse ubekjendtes tal forsvindende mod deres, hvis art vi gennem mange og paalidelige midler kan erkjende» (B. Dahl l. l. s. 72¹). Og hvad de to andre punkter angaar, saa er der ikke længer skygge af tvil om, at de gamle romeræ udtalte *c* som *k* overalt (aldrig som *s*) og *t* som *t* overalt (aldrig som *ts*). Vi ved altsaa, hvad der (theoretisk) er det rigtige. Og dette rigtige er i disse to stykker ligesaa let at praktisere som det gale, vi har været vant til; (forsaavidt er forholdet her anderledes end ved flere andre punkter af de gamle sprogs udtale, hvorom straks nedenfor). Alligevel mener prof. Storm og mange med ham, at vi i praxis bør beholde det nedarvede, som in casu ikke er det rigtige.

For denne mening gives to grunde. Den ene indeholdes i følgende ord (l. l. s. 332): «— vil man først have den gammelromerske udtale, saa maa

¹) Senere har man ogsaa paa dette punkt faaet en væsentlig hjælp i Marx's ovenfor nævnte verk. Det har visselig ikke løst alle knuder, besvaret alle spørgsmaal; men overraskende mange resultater har dog hans undersøgelser bragt, og berigtigelser og nye fund indregistreres stadig i anmeldelser og andre artikler i de forskjellige tidsskrifter, saa heller ikke denne del af orthoepien behøver at være fuldstændig *terra incognita* for os længer. Det er selvsagt, at skolen ikke kan eller bør indlade sig paa de endnu uløste «problemer» (se erkl. s. 331); men de løsninger, som videnskaben efterhaanden kommer til, de sikre resultater, som vindes, bør ogsaa skolen efterhaanden tage til indtægt.

man ogsaa have den tilgavn; det gaar ikke an at blive staaende paa halvveien¹⁾. Det er» (som hvermand ved) «ikke gjort med de tre nævnte punkter; der er mange andre ting at iagttage». Og da det nu «ikke lader sig gjøre at tilfredsstille idealets fordringer» (s. 334), saa maa man heller ikke søge at nærme sig til det, man blir saa alligevel bare staaende paa halvveien.

At vi ikke kan tænke paa med fuldstændig noiagtighed at bestemme den gammelromerske udtale og endnu mindre paa at faa den gjengivet i vore skoler, er selvsagt. Alligevel maa jeg, førend jeg gaar videre, gjøre nogle bemærkninger til prof. Storms paavisning af denne ubestridelige sandhed. Jeg tror nemlig, at vi kan og bør naa lidt længer i denne retning, end Storm tænker sig.

Denne del af erklæringen omhandler 5 punkter: aspiraterne, vokalernes aabne og lukkede lyd, *ae* og *oe*, *au* og *eu*, latinsk betoning og norsk tonelag. Det første punkt vedkommer nærmest den græske udtale og kun for græske laaucords vedkommende den latinske. «Man maa ikke tro»²⁾, heder det s. 332, «at de græske aspirater, som i lat. gjengives *ch*, *ph*, *th*, skal udtales, som det sker hos os», (nemlig hvis man vil udtale, som de gamle gjorde). Nei, hvem tror det nutildags? At «det græske ϕ var $p + h$, ψ med tæt paafølgende h , $\theta = t + h$, $\chi = k + h$ », ved dog vel nu enhver lærer i latin og græsk³⁾. Men vi kan

¹⁾ De fleste ndhævelser i citaterne er af mig.

²⁾ Med en lignende vending indledes hvert af de fem punkter. Sml. næste note.

³⁾ Naar det paa flere steder i erklæringen synes forudsat, at vore filologer eller ialfald «reformvennerne» blandt dem saagodtsom intet ved om ældre eller nyere sprogs lydforhold, saa maa jeg dertil bemærke, at vistnok er der en umaadelig afstand mellem hvad en almindelig filolog og hvad den lærde fonetiker ved derom, men der er dog et langt stykke paa den anden side ogsaa, et langt stykke fra den absolute uvidenhed til den kundskab, som enhver nogenlunde forsvarlig uddannet lærer i sprog i vore dage har; og det tør vel antages, at baade Storms egne

ikke nøiagtig gjengive denne de gamles udtale, kan ikke paa deres maade adskille «*aspiratae*» fra «*tenuae*»; «är det likväl sant» (jeg benytter med en liden ændring lektor Schlyters ord paa filologmodet i Kjøbenhavn om forskjellen mellem lang og kort vokal), «att de gamle gjorde en åtskilnad, så måtte det vara bättre, att vi iakttaga en sådan», som nærmer sig til den rette udtale, eller som i ethvert fald har en historisk grund, forsaavidt som den hos grækerne selv har udviklet sig af den gamle udtale, «än att vi icke iakttaga någon eller blott följa en nyck eller slump». Dette fører til at laane de tilsvarende spiranter fra levende sprog, og her ligger det efter mit skjøn nærmest at holde sig til nygræsk¹⁾, altsaa udtale φ som *f*, ψ som det haarde (stemmeløse) engelsk *th*, χ foran de «bløde vokaler» *e*, *i*, *y* som det tyske *ch* i *sprechen*, *ich*, ellers som *ch* i *nach*, *mochte*. Jeg tror, at vi paa denne maade kommer det sande saa nær, som vi uden besvær og kunster kan komme det, og tillige vinder en praktisk-pædagogisk fordel, idet vi undgaar de forvekslinger af τ og ψ (i Danmark vel ogsaa af κ og χ), som idelig viser sig, naar disciple, som udtaler begge bogstaver ens, skal skrive græske ord.

Med det latinske *c* og *ti* (erkl. s. 327—330) forholder det sig omvendt. Her er det først i en senere tid, der er gjort en adskillelse; de gamle selv gjorde ingen forskjel

værdifulde arbeider og overhovedet vore dages livlige forskninger paa fonetikens omraade har baaret nogen frugt — umiddelbart eller middelbart — ogsaa for andre end de egentlige fagmænd. I ethvert fald kan det vist ikke være meningen, at vor afdøde professor i latin skulde have været saa ganske fremmed for disse ting.

¹⁾ Saa meget trøstigere kan vi gjøre det, som «mehrfach schon im Altertum der Uebergang in tonlose Spirans (*ch*, *ϕ*, *f*) nachweisbar ist». Se Karl Brugmann Griechische Grammatik, 1885 (i Iwan Müllers Handbuch der klass. Altertumswissenschaft, 2ter Band, s. 32). Saal. lat. *nymfe* (ved siden af *nympe* for *nymphē*) allerede i Pompeii (efter Storms oplysning l. c. s. 332).

(eller i ethvert fald en lidet væsentlig) mellem *c* foran *e*, *i*, *y* og *c* i andre stillinger eller mellem *ti* foran vokal og *ti* foran konsonant eller i udlyd; og om man vil sige, at med den samme historiske ret, som kan tillade os at udtale φ , θ , γ som paa nygræsk, maa vi ogsaa kunne udtale latinsk *c* som paa fransk og latinsk *ti* som paa italiensk (*nationem* = ital. *nazione*), saa er der altsaa den store forskjel, at det første bringer os nærmere henimod det rette, idet vi faar adskillelse der, hvor der var adskillelse hos de gamle, medens det andet fjerner os fra det rette, idet det gjør adskillelse der, hvor de gamle ingen havde. Og nogen saadan fysiologisk vanskelighed, som tvinger os til at lempe vor udtale af aspiraterne, findes ikke ved den rigtige (antike) udtale af *ci* (ki) og *ti* (ikke tsi).

I erklæringen s. 333 heder det: «Man udtaler hos os lat. *solem* med samme *o* som i vort *sol*, lat. *murus* med samme *u* som i vort *mur* o. s. v. Man ved ikke, at vort lukkede *o* og *u* er aldeles afvigende fra den almindelige europæiske udtale». Hvem er dog denne «man», som intet ved? Jeg tænker, at alle vore filologer eller dog de allerfleste kjender dette forhold; saa meget maa de dog allerede som skolegutter eller i det mindste ved universitetet eller ude i livet have hørt af og om den tyske, franske eller engelske udtale. Men de mener vistnok — ialfald er dette min mening —, at forskjellen mellem den «europæiske» og den norske (nordiske) udtale af lukket *o* og *u* ikke har saa stor praktisk betydning, at det vilde lønne umagen at søge den gennemført ogsaa ved de gamle sprog. Men hvis nogen lærer har en anden mening og tror at burde lade sine disciple anvende ogsaa paa disse, hvad de i dette stykke lærer i tysk og fransk, saa kan det vel ikke skade noget; muligt er det endogsaa, at han derved vilde bidrage lidt til at støtte indøvelsen af disse vokalers rette udtale i de nyere sprog (se nedenfor s. 15).

«Man nøier sig», heder det videre, «med at udtale tve-lyden *au* som paa norsk — — — og lat. *eu* i *heu*, *heus*

som *ev*;» (nogle siger kanske endogsaa *nöiter* som paa tysk; det græske α — undtagen i bogstavnavnet $\tau\alpha\upsilon$ — og ε) udtales hos os af de fleste som *av* og *ev*). Det tør dog vel forudsættes temmelig kjendt, at «det rette er at udtale lat. *au* som *a + u* i én stavelse, omtrent som i tysk *haus*, og lat. *eu* som virkeligt *e + u* i én stavelse, omtrent som sogningen udtaler sit *jeu* (jau, jo)». Ligesaa med græsk α og ε . Og jeg forstaar ikke, hvad der skulde være til hinder for at holde disciplene til at udtale disse lyd saaledes, som Storm her beskriver dem; saa har jeg ialfald gjort i mange aar, og det har ikke taget stor tid bort; har endel disciple vanskeligt for at tage efter, saa faar det være; det er ikke saa vigtigt her som ved de nyere sprog, at udtalefeil altid rettes¹⁾.

«Man tror at have den ægte latinske udtale, naar man siger *Kæsar*». (Atter maa jeg spørge: hvem tror det?) Om dette punkt, udtalen af de latinske tvelyd *ae* og *oe*, gjælder omtrent det samme som om det lukkede *o* og *u*. Jeg vilde for min del ikke have noget imod, om man ogsaa her vilde optage den rigtige udtale i latin, altsaa f. eks. *mensæ*, *Kæsar*, *Pœnus* (nærmere i erkl. s. 333); men jeg finder heller ikke i dette stykke, at en rettelse af det tilvante har saa stor praktisk betydning som ved *e* og *ti*.

«Det gaar ikke an at lægge norsk betoning paa de latinske ord, hvis man først skal have den ægte romerske udtale. Specielt maatte de to norske tonelag²⁾ af-

¹⁾ For dem, som senere kommer til at lære italiensk, vil det være en hjælp, at de allerede fra latinen og græskten er vant til at udtale *au* og *eu* paa denne maade, det vil sige, som det lyder i italiensk (f. eks. i *causa*, *neutro*).

²⁾ Disses væsen har ingen udredet bedre end Storm (i en afhandling i Kristiania videnskabselskabs forhandlinger 1874 og i tidsskriftet *Norvegia*). Det er visselig saa, at vi anvender vort tostavelser tonelag paa latinen og siger *amå'bam* ligesom *bøn'ner*; men jeg ser ikke stor skade heri; Storm har selv belært os om, at det er omtrent uhørligt for udlændinger, idet disse, naar de taler norsk, siger «spise *bøn'ner*» (d. e. bønder)

skaffes». Erkl. s. 334). Ja, hvis man skulde have den egte romerske udtale. Men denne fordring har ingen stillet. Man bør visselig ikke alene ikke indlade sig paa det umulige, men noie sig med en saa dan tilnærmelse til det egte, som ikke falder os særlig vanskelig eller unaturlig, altsaa, hvad dette punkt angaar, med en bestemt og regelret adskillelse mellem betonet og ubetonet stavelse (sml. nedenfor s. 18); men de gamles maade at adskille paa kan vi ikke træffe. Praktisk seet har den ogsaa langt mindre betydning end det, at vi overhovedet adskiller (sml. de ovenfor s. 9 benyttede ord af lektor Schlyter), og mindre end udtalen af *e* og *ti* eller adskillelsen af kort og lang vokal.

Hvad dette sidste, kvantiteten, angaar, saa vil prof. Storm (s. 335—336) og med ham kirke departementet godkjende «et par mindre forbedringer, som uden skade eller tidsspilde kan iverksættes», nemlig at man skal sige *sol*, *mūs*, ikke *soll*, *muss*, som nok endnu ofte bruges, fremdeles *auditus*, *finitus* o. l., *vīta*, *vītis*, *mītis*, og endelig lade høre den lange vokal i endestavelser som *canī*, *cano*, *montes*, *populos* (og da vel ogsaa i enstavelsesord som *hōs*, *vōs*), fordi længden her har stor betydning i formlære og versbygning. Dette er dog altsammen afvigelser fra det traditionelle, og jeg forstaar ikke, hvorledes samtykket til reform i disse enkelte stykker stemmer med hint princip om alt eller intet; ja selv i disse enkelte tilfælde faar vi jo alligevel ikke gammelromersk udtale rigtig tilgavn. Men — andre om det; vi «opportuniste» tager med glæde imod indrømmelsen, selv om vi ikke kan finde den helt konsekvent og særlig ikke kan forstaa, hvorfor den ikke ogsaa udstrækkes til saadanne ord som de s. 330 nævnte

istedenfor *bōnner* o. l. (Vidsk. selsk. forh. 1874, s. 286), og saa vil vel heller ikke vort *ama'bam* volde synderlig mislyd. Jeg finder det ialfald ikke umagen værd her at reformere. Men jeg kan ikke deri se nogen grund til overhovedet at afholde sig fra ethvert forsøg paa at ændre unødige uvaner i vor latinske udtale.

jūstus, nōn, vox, rex, mōns, gens, forma, ordo, ostium, unctus, junctus, actus, fremdeles til ord som *sis, vis, flamen, maior, fur, res, lex, virtutis, scripsi, scēptrum, nolle, malle* ¹⁾ o. s. v. o. s. v., overhovedet til alle ord med betonet lang vokal; her volder jo ikke den rigtige udtale os nogen vanskelighed (i ethvert fald mindre vanskelighed end den lange vokal i ubetonet endestavelse); det heder, at den er «en ny byrde for hukommelsen, som ikke bringer noget tilsvarende udbytte»; men for versbygningen har dog vokalens længde, forsaavidt der ikke er «position», den samme betydning her som i endestavelser; og efter vor mening er i ethvert fald det, at man kommer det sande nærmere, i sig selv et udbytte; at det er en ny byrde for hukommelsen, er sandt nok, naar der tænkes paa os ældre, som fra barns ben af har vænnet os til den feilagtige udtale; men for den opvoksende slegt (og det er jo den, ikke os selv, vi skal have for øie), for vore disciple altsaa, vil byrden for hukommelsen blive netop den samme som nu; thi det er ikke i sig selv vanskeligere at mindes en lang vokal end en kort, ikke vanskeligere at lære de norske ord *pen, ful* end *pen, fuld* eller at lære det latinske ord *nōn* end det italienske *nōn*. Det er naturligvis nedenfra i skolen, fra den første latinundervisning i 4de middelklasse, at denne reform maa søges gennemført. Det bliver da her — ligesaa vel som ved begynder-undervisningen i levende sprog — lærerens pligt at passe paa, at eleverne, hver gang et nyt ord møder dem, faar høre det udtalt med rigtig betoning og kvantitet; og det er vel ikke for sterkt krav, at læreren skaffer sig kundskab om lydforholdene ved de faa ord, som hver gang er nye, et arbeide, som vil lettes ham derved, at læsebogen — som Andersens ovenfor omtalte — giver den fornødne kvantitetsbetegnelse. Naar saa en gut aldrig har hørt andet end *iūs, nōn, vita* og fra først af har vænnet sig til, straks han søger et nyt ord i sit leksikon, at merke sig dets kvantitet og at udtale

¹⁾ Disse og mange andre eksempler findes hos Dahl, l. l. s. 65 fg.

derefter, saa tænker jeg, at den tid, som maa anvendes paa at lære latinsk udtale, vil vise sig høist ubetydelig og i ethvert fald ingenlunde være spildt, men tvertimod lægge et værdifuldt plus til elevens kundskab i latin¹⁾. «Hvad kan det nytte at lære latinsk udtale og ikke lære latin?» staar der i erklæringen s. 335. Jeg tror ikke, at det bitre udfald rammer; jeg tror ikke, at det f. eks. ved ex. art. har vist sig, at «reformvennernes» disciple har lært mindre latin end de konservative læreres.

Men — medens det ikke vil volde nogen nævneværdig vanskelighed at iagttage den rette udtale (saaledes som dette begreb ovenfor er bestemt) af de lange vokaler, saa er det derimod unegtelig vanskeligt for os nordboer at udtale «kort betonet vokal foran kort (enkelt) konsonant. overhovedet en kort betonet stavelse» (erkl. s. 331). Det falder os lettere og naturligere at sige *moddus, hommo, canno, ferro, sittis, habbeo, doccui* end *modus, homo, cano* o. s. v., og *moddus* o. s. v. er vistnok fra fonetisk synspunkt ligesaa stor fejl som *modus* o. s. v.²⁾. Det

¹⁾ Sml. Bücheler i fortalen til Marx's ovenfor nævnte bog, s. IV øverst.

²⁾ Hvorfor *sittis* er mindre stødende end *sittis* (erkl. s. 336), er mig derimod ikke klart trods henvisningen til ital. *sele*. Begge dele er lige gale. Men vistnok kan den ene af de to fejl, nemlig udtalen med dobbelt (lang) konsonant (*sittis, ferro* o. s. v.) hos begyndere medføre forvirring med hensyn til ordenes skrive-maade og forsnarvidt muligens være mere betænkkelig end den anden. Paa den anden side vil det indtryk, som discipelen faar af vedkommende ords lydforhold, blive endnu mere urigtigt, dersom læreren udtaler den korte vokal som lang (og siger *homo* for *homo*), end det, han vil faa, selv om han misforstaar den rigtige udtale og tror at høre dobbeltkonsonant (*hommo* for *homo*); stavelsen vil nemlig selv da snarest forekomme ham at være af kort varighed; og er ordet først kjendt — efter lyd og udseende —, saa er der ingen fare; jeg har af lærere hørt, at naar gutterne først har faaet besked paa dette forhold, saa hænder det temmelig sjelden, at de i sine stile sætter dobbelt konsonant for enkelt, medens bevidstheden om vokalens korte mora er dem til støtte ved verslæsningen.

tør derfor være muligt, at man her gjør rettest i at resignere og ikke bruge noget af den kostbare tid til at indøve den rigtige kvantitet af baade vokal og konsonant. Det tør være muligt, siger jeg; men jeg er ikke sikker paa det. Storm mener vistnok, at det bare er gudbrandsdølerne (som nemlig i sit eget maal har korte betonedede stavelser), «man maaske kunde faa lært den latinske kvantitet», medens det «vilde koste megen møie at faa oplært de øvrige nordmænd deri» (s. 331). Men der er dog de lærere, som paastaar, at erfaring har vist dem, at møien ikke er synderlig stor. Spørgsmaalet bliver da, hvor megen tid det i virkeligheden vil kræve. Skulde det vise sig, at det, naar man lige fra første stund af vænnede disciplene til den rette udtale, ikke tog nogen nævneværdig tid bort, saa turde det hælde, at det vilde lønne umagen, nemlig ikke alene fordi ogsaa dette vilde bidrage sit til at give et sandere indtryk af det latinske sprog, og fordi kjendskab til vokalers korthed selvfølgelig har samme betydning for verslære og skansion ¹⁾ som kjendskab til vokalers længde, men særlig ogsaa for den nyttes skyld, som undervisningen i de levende sprog vilde have deraf. Det er selvfølgelig langt vigtigere at faa lært eleverne en saavidt mulig nøiagtig og rigtig udtale af de levende sprog end af de døde; men jeg maa paa den anden side bekjende, at jeg aldeles ikke forstaar den bemærkning (s. 335), at «skal de ogsaa belemres med de døde» sprogs udtale, «kommer de hverken til at lære det ene eller det andet». Mig forekommer det tvertimod, at det ene nødvendigvis maatte være en støtte for det andet. Forsaa vidt som det er de samme ting, som skal læres i begge klasser af sprog, kan vel dette ikke være tvilsomt (sml. ovenfor s. 10). Og jo mere man herefter i skolerne vil lægge vind paa en rigtig udtale af de levende sprog (hvad der hos os, som bekjendt, væsentlig er en frugt af professor Storms virksomhed), des mere vil overhovedet

¹⁾ Se om dette punkt Dahl l. l. s. 74.

sans for lydrigtighed og færdighed i at udtale ogsaa vanskeligere lyd og lydforbindelser blive udviklet hos vore elever, og des lettere vil det blive ogsaa i de døde sprog at komme det rette nærmere end før. Den, som har vænnet sig til til at udtale en kort vokal med paafølgende kort konsonant i fransk eller engelsk, han vil lettere kunne gjøre det samme ogsaa i latin og græsk end den, som udtaler fransk *belle, ville* som *bell, vill* eller engelsk *pity, very* som *pitty, verry*; og omvendt, hvis en virkelig bliver vant til at sige *mōdus, sītis, μόνος, λέγω*, saa vil det falde lettere for ham at sige *bēl, vīl, pītīy, vērīy* end for den, som siger enten *mōdus, sītis, μόνος, λέγω* eller *moddus, sittis, μόνος, leggo*.

II.

Men om jeg end saaledes tror, at man kan gaa noget videre, end prof. Storm mener, i tilnærmelse til den egte latinske udtale, saa er jeg dog, som sagt, aldeles enig i, at denne ikke lader sig gjenoprette i sin helhed. Og efter de ovenfor s. 7—8 anførte ord af erklæringen skulde da enhver rettelse, enhver afvigelse fra det «traditionelle»¹⁾ være dømt, ogsaa gjenoptagelsen af den rigtige udtale af *e* og *i*.

Men ligeoverfor den indvending, at det «ikke gaar an at blive staaende paa halvveien», at det er inkonsekvent og urigtigt at søge at nærme sig til et ideal, naar man ved, at man ikke kan naa det, turde det være tilstrækkeligt at gjøre opmærksom paa, at med den betragtning kan man modsætte sig alle forsøg paa forbedringer og fremskridt i alle menneskelige ting. Vi formaar nemlig aldrig at rette eller forbedre anderledes end stykkevis. Der kunde næv-

¹⁾ «Gammel slendrian» og «uskik» kaldes det i selve erklæringen paa et enkelt punkt, nemlig hvor forf. selv er stemt for en «forbedring» (s. 335—336).

nes eksempler fra snart sagt alle felter. Men jeg skal holde mig til saadanne, som i denne sammenhæng kan ligge nær. Saaledes vil paa orthografiens omraade enhver ændring i retning af, hvad svenskerne kalder «ljudenlighed», kunne afvises med den bemærkning: vil man først betegne udtalen, saa maa man gjøre det tilgavn; det gaar ikke an at blive staaende paa halvveien; det er ikke gjort med det ene eller de to, tre, fire punkter; der er saare mange andre at iakttage. Og saa maa man, hvorledes end udtalen udvikler sig i tidernes løb, blive staaende ved den «traditionelle» orthografi, indtil kloften mellem denne og talesproget blir saa stor, at den er en sand lands-ulykke¹⁾, medens en reform, som da skulde forslaa noget, maatte være saa voldsom, at ogsaa den (som i grunden enhver revolution) vilde være en lands-ulykke, nemlig ved at sætte en umaadelig kloft mellem den nye form af skriftsproget og hele den ældre litteratur²⁾.

Eller lad mig tage et endnu nærmere liggende eksempel. Med hensyn til udtalen af græsk var det for ikke

¹⁾ Som f. eks. i Grækenland (se prof. Pio i Vor ungdom 1883, s. 225—226, hvor han taler om den «kamp», de græske skolebørn har at udstaa for at lære at læse og skrive sit sprogs bogstaver; sml. s. 228, hvor han siger, at i de lavere skoler vil eleverne i regelen, især paa landet, ikke drive det videre end til daarlig forstaaet indenadslæsning samt lidt regning, medens orthografi aldeles ikke magtes); eller i Frankrige og England, hvor man, for at bruge prof. Tegnér's ord (Natur och onatur i fråga om svensk rättstavning, s. 14) træller «under skriftsystem, till den grad invecklade och svår-lärda, att vårt så illa klandrade stavsätt i jämförelse därmed måste anses ganska enkelt». Sml. ogsaa, hvad jeg i mit lille skrift «Om vort sprog og dets udlale», s. 32—33, har anført af Max Müller, som bl. a. siger om det engelske retskrivnings-system: «det er i virkeligheden blevet en af vore største national-ulykker».

²⁾ Sml. Tegnér l. l. s. 9: en saadan «omskapning skulle bilda en verklig klyfta mellan det yngre släktet och det äldre, mellan den tid som kommer och de århundraden som gått».

saa laug tid tilbage «traditionelt» hos os¹⁾ at betone ordene ad libitum og, som det hed, «kun tage hensyn til kvantiteten». Om dette hensyn til kvantiteten nogensteds blev gennemført, ved jeg ikke; jeg har hørt gutter, hvis lærere vilde læse «mere efter kvantiteten end efter akcenterne», udtale οὗτος, τούτο som *hultos, tutto*, οὐδέ som *udde*, αὐτός som *áftu*, ja endogsaa ἐπεὶ som *épei, éluómην* som *éluómēn* eller ogsaa som *éluómēn, φαίνεται* som *fai-nétai, Σωκράτης* som *Sókratēn* o. s. v. — Var det saa ikke heldigt, at man begyndte at rette paa dette og kræve en regelmæssig og rigtig betoning, saavidt det lader sig gjøre, det vil sige saaledes, at vi altid betoner (rigtignok paa vor maade, ikke paa grækernes) den akcentuerede stavelse? Og var det ikke i sin orden, om man tillige fordrede kvantiteten iagttaget, saavidt som det lader sig gjøre med lethed og uden at udtalen derved blir os vanskelig eller unaturlig? Eller skulde man ogsaa her sige: Vil man først have gammelgræsk udtale, maa man ogsaa have den tilgavns, og da dette er uopnaeligt, saa er det bedst at holde sig til det traditionelle (det vil sige, at enhver akcentuerer og kvantiterer efter indfald)?

De filologer, som optraadte i den for nævnte diskussion paa mødet i Kjøbenhavn, kom vistnok i de enkelte punkter til meget forskjellige resultater; men om princippet (at man bør søge at nærme sig til idealet, som man dog ved at man ikke kan naa), derom var de alle enige²⁾. Professor Ussing udtalte, at ved en forhandling om udtalen af latin og græsk maa «den videnskabelige undersøgelse nødvendig danne udgangspunktet; thi det ønske vi jo alle, at vor praxis skal komme sandheden så

¹⁾ Efterat dette var skrevet, har jeg som examinerator i græsk ved universitetets «2den examen» erfaret, at denne tradition endnu opretholdes i adskillige af vore skoler — trods undervisningsplanens udtrykkelige bestemmelse om akcentrigtig oplæsning.

²⁾ Se Beretning om forhandlingerne på det første nordiske filologmøde, Kjøbenhavn 1879, s. 9 fg.

nær som muligt»; professor Cavallin opstillede for udtalen af græsk det princip «att närma sig Forngræskiskan så mycket som möjligt efter de oppgifter, de gamle sjelfve lemnat oss, och på detta sätt rätta de mest framstående och i pedagogiskt hänseende störande oriktigheterna i det gängse uttalet», altsaa netop hvad B. Dahl, Weisse o. s. v. hos os og mange andre lærde mænd i andre lande har villet ligeoverfor latinen. Og nuværende professor Alexanderson, som gjorde rede for den maade, hvorpaa professor Sponberg i Upsala og hans «lärjungar» udtalte græsk, ytrede bl. a.: «onekligt torde vara, att detta uttalsätt i det hela på ett berömvärdt sätt närmar sig till grunderna för antikens eget, för så vida detta är oss bekant». Han fandt altsaa ikke en tilnærmelse i og for sig forkastelig, men endog «berömvärd».

Jeg skal ikke dvæle længer ved den betragtning, at det ikke gaar an at rette paa feil i vor tilvante udtale af latin, saafremt vi ikke kan faa den gammelromerske udtale tilgavns, helt og fuldt. Kan vi saasandt uden praktiske vanskeligheder og ulemper eller dog uden saadanne vanskeligheder og ulemper, som ikke opveies ved praktiske fordele, indsætte det sande i dets ret igjen, om det saa bare var i to—tre punkter eller kanske bare i et eneste, saa maa det dog være et gode, saafremt det ellers altid er bedre at have det rigtige end det gale. Spørgsmaalet blir altsaa om de praktiske ulemper eller fordele.

Storm siger (s. 334): «At lære skolegutter den gammelromerske udtale er umuligt; og selv om det lod sig gjøre, vilde det være upraktisk». I omvendt orden udtalte Madvig det samme paa filologmødet; i beretningen s. 23 heder det: «Konferensråd Madvig afsluttede diskussionen, idet han udtalte sig enig med dr. Thomsen i, at Romerne havde udtalt *c* som *k*. Forøvrigt trode han, at en gennemgribende restitution af de gamle sprogs udtale ej vilde være praktisk og næppe engang mulig». Nu,

er den umulig, saa har det liden betydning, om den vilde være praktisk eller ikke. Men spørgsmaalet er, som vi har seet, ikke dette, om en gjennemgribende restitution af de gamle sprogs udtale vilde være praktisk, men derimod om det er praktisk at restituere den i de stykker, hvori det ikke er umuligt (og ikke alene ikke umuligt, men endog meget let), og særlig i disse to stykker, *c* foran *e*, *i*, *y*, (*ae*, *oe*) og *ti* foran vokal¹⁾.

Professor Storm og kirkedepartementet finder, at det ikke vilde være praktisk. Det heder nemlig i erklæringen (s. 328—330) — og her staar vi ved den anden indvending mod reformen —: «Skulde vi gjøre brud paa denne overleverede udtale (*c* som *s* foran de bløde vokaler) og gjenindføre den gammelromerske, saa vilde deraf opstaa mange ulemper. Først og fremst vilde der blive en kløft mellem latinen og den store mængde derfra stammende kulturord med nærmest fransk udtale». — — «Forvirringen (i brugen af gjængse kulturord) vilde blive yderligere forøget»; — — «man vilde faa høre tale om *kapukinere* og *kisterkiensere*», — — — «Den nye (gammelromerske) udtale vil ganske afbryde den kulturhistoriske tradition. Ældre folk vil ikke forstaa sine born, naar de kommer med et latinsk citat». «Forældrene vil forbauses ved at høre dem spørge, hvem *Kelsius* var», o. s. v. — — — «Gjenindførelsen af den gamle udtale *t* (i ordsom *Titius*, *etiam*, *natio*) vilde gjøre brud paa traditionen og afbryde forbindelsen med kulturfolkene, ganske som ved *c*».

Da det for en 30—40 aar siden eller mere begyndte at blive almindeligt at gjengive græske navne i deres græske form og f. eks. skrive og sige *Alkibiades*, *Kyrene*, *Fokis* for *Alcibiades* osv., manglede det ikke paa modstand, og argumenterne var ganske de samme som de, der nu bringes i marken mod forsoget paa at gjøre latinen ret og skjel ved at udtale den rigtigere. Endnu i 1876¹⁾ kjæm-

¹⁾ Om det tredje punkt — kvantiteten — tænker jeg nemlig der er sagt, hvad der behøves, ovenfor s. 12 fg.

²⁾ I «Den landsgyldige norske uttale», s. 174 fg.

per overlærer Knudsen mod «nogle av våre lærdes vilighet til at inlate sig på omskapelse av græske ord fra den skikkelse og uttale, som de i lange tider, ja vel altid, har hat hos os, til bake til den, de tros at ha hat i den græske oldtid». «Som prøver kan nævnes», siger han, «at Cærops, Cimon, Croesus, Cylon, Cyrene nu gjøres til Kekrops, Kimon, Kroisos, Kylon, Kyrene. Like så Phocis, Phocæer, Phæacer, Phonicier til Fokis, Fokaier, Faiaker, Foiniker el. Føniker» osv. Og naar dette begrundes med, «at det rette altid ær bedre æn det gale», saa svarer han hertil, «at det kan være tvilsomt, om det i tilfæller som nærværende lønner umaken at indfore dette «bedre», da den ene uttale av et navn kan være så god som den andre, når den vækker samme forestilling», og dernæst henvises til «rettelsens medfør», «konsekvenserne». «Dær-som næmliq den latinske uttale av egennavn ombyttes med den græske, så må samme ombytte foregå med andre græske ord, som hittil nok ingen har omdannet. Bli Krösus til Kroisos, da må jo «oi» fræm igen ogsaa i Poinitens, Poiesi, poetisk o. s. v. Like så ai for æ: Aistetik, aistetisk. Like så får vi Kitar for Citar, Keder for Ceder — —, Skene f. Sene. Og nu skamførte ord som Biskop, Præst, Degn, de må jo rettes til Episkopos eller dog Episkop eller Piskop, Presbyter, Diakon — og således så mange andre.» Thi ellers blir der «inkonsekvens»; skal vi have græsk udtale, maa vi have den tilgavns, det gaar ikke an at bli staaende paa halvveien, mener Knudsen.

Men jeg tænker ikke, der er stor fare hverken for *kapucinerne* eller for *citaren* eller *scenen*. Nutidssprogenes levende, virkelige ord og lydformer kræver respekt, og de vil nok vide at hævde sig lige godt, fordi om ogsaa deres frænder eller forfædre i de gamle sprog faar sin ret paa sit omraade. Nutildags er der vel ikke mange, som er enige med overlærer Knudsen i at holde paa udtalen *Fosis* eller *fæuser*; og hvorfor? fordi man er paa det rene med, at *Fokis* og *fæaker* (*faiaker*) er rigtigere. Og endda

gjælder det her ikke ordene som græske, i græsk form og sammenhæng, men deres gjengivelse i nyere sprog. Men saa skulde man vel endnu mindre kunne være uenig om, at den udtale i et fremmed sprog, som man er paa det rene med er den rigtige, den bør man indenfor dette sprog selv følge, hvad enten det er et «dødt» eller «levende» sprog, saalangt man kan følge den, i ethvert fald saalangt det ikke volder synderlig vanskelighed eller ulempe at følge den.

Men, det er jo netop det, som paastaaes, at den udtale, jeg her forsvarer, medfører saa mange ulemper. Før end jeg gaar over til at gjendrive denne paastand, maa jeg endnu gjøre den bemærkning: hvad man end mener eller ikke mener om de gamle sprogs berettigelse til den plads, de indtager i vore skoler, eller overhovedet til at være et led i vor «høiere almendannelse», det ene skulde man dog vente enighed om, særlig mellem alle sprogmænd, mellem dem altsaa, som har forudsætningerne for at forstaa og for at kunne respektere de enkelte sprogs værd og historiske betydning, det ene, at man læser de gamle sprog for deres egen skyld og ikke bare som hjælpemidler for de nyere, og at man faar sætte sig til maal at give disciplene et saa godt og sandt indblik, som muligt, i disse sprog selv, saaledes som de virkelig var, uden hensyn til, om en mere end nødvendigt urigtig forestilling om dem, et mere end nødvendigt usandt billede af dem muligens skulde være tjenlig for undervisningen i andre sprog (fransk eller engelsk) eller for tilegnelsen af gjængse kulturord i de nyere sprog.

Men jeg tror ingenlunde, at dette sidste er tilfældet. Jeg har vistnok hørt sige, at det skulde være til hinder for opfattelsen eller erindringen af franske ord som *céder*, *centre*, *cercle*, *décider*, *principe*, at man udtalte de tilsvarende latinske ord rigtig, d. v. s. med *k*, eller at den dybere, paa kjendskab til etymologien hvilende forstaaelse af mange fra latinen stammende kulturord skulde blive vanskeligere,

naar de latinske stamord faar sin gamle skikkelse (med *k*- og *t*-lyd) igjen. Men ikke kan jeg forstaa det. Den som kjender de latinske ord *cedere*, *decidere* o. s. v., vil dog vel ogsaa gjenkjende dem i de franske *céder*, *décider*, hvad enten han paa latin udtaler dem med *k* eller med *s*; for hans øie staar de dog lige fuldt med *c*, altsaa med samme bogstav som paa fransk, om han end lærer — og det er da ingen vanskelig lærdom —, at denne *c*, som paa latin betyder det samme som *z* paa græsk, i fransk, engelsk, norsk o. s. v. foran *e*, *i*, *y* skal udtales som *s* (i tysk som *ts*, i italiensk som *tsj*). Jeg tænker, det skal vise sig, eller rettere sagt det har alt vist sig, at det blir forsvindende sjelden, at udtalen *Kikero*, *ken-trum*, *diskipulus*, *natio* paa latin vil forlede nogen, som i nogle uger eller maaneder har læst fransk, til at overføre den paa dette sprog eller paa de fremmedord, som gjennem det er kommet til os, og sige en *kikerone*, *ken-tral*, *diskipel*, *nation* (med *ti*). Derimod er der ingen tvil om, at den rette udtale af *c* i latin vil blive en god støtte for mangen svag hukommelse, naar det gjælder at fastholde saadanne ords udseende i fransk, engelsk o. s. v. og altsaa at kunne skrive dem orthografisk. Den som har lært latin og der er vant til at sige *dekidere*, *exerkere*, *skeleratus*, *offikium*, *prinkipium*, vil ikke let være fristet til i fransk at skrive *désider*, *exerser*, *sélerat*, *offisiel*, *prinsipe*. Fremdeles: den som paa latin siger *restitutio*, *inventio*, *natio* o. s. v. med *ti* og altsaa bestemt og klart skjelner mellem lydene *tio* og *sio* (i *divisio*, *reflexio*, *discussio*), han vil ikke gjøre sig skyldig i den fejl, som nu saa ofte møder os i skoledisciples (og andres) fransk og norsk: *divition*, *reflection* (reflektion), *discution* (diskution). Optagelsen af den rigtige udtale af *c* og *ti* i latin vil altsaa ligefrem blive til støtte og hjælp for undervisningen i de nyere sprog (deriblandt ogsaa vort eget, forsaavidt fremmedordenes orthografi angaar). Saalænge vi fastholder den «historiske» skrivemaade af disse ord med *c*, hvor der høres *s*, og med

ti, hvor vi siger *sj*¹⁾), vil vi blandt de latinlæsende skolegutter, naar de faar lov til paa latin at udtale *c* som *k* og *t* som *t* overalt, faa se langt mindre af orthografiske feil i fremmedordene end for. Og naar man tror, at der vil «blive en kloft mellem latinene og den store mængde derfra stammende ord med nærmest fransk udtale», saa kan dette altsaa ikke gjælde skrivemaaden; for øiet blir der ingen kloft; og for øret vil der — ikke blive nogen anden kloft end den, som faktisk er tilstede mellem ordenes virkelige skikkelse i den gamle latin og deres form i de nyere sprog; vor udtale vil komme til at gjengive det sande forhold (den sandhed nemlig, at der har fundet en lydudvikling sted fra latinens *k* til franskens *s*), og da faar det ikke hjælpe, om nogle finder, at ogsaa i denne forstand «sandheden ikke er behagelig at høre».

«Den nye (gammelromerske) udtale vil ganske afbryde den kulturhistoriske tradition.» Ja, skulde den have saa vældig en virkning, maatte man ganske vist være ræd for den og sætte sig imod den af al magt. Heldigvis indskrænkes dog faren betydelig ved den tilføjede forklaring, hvorefter afbrydelsen af traditionen væsentlig synes at skulle bestaa i, at «ældre folk ikke vil forstaa sine børn, naar de kommer med et latinsk citat,» eller, som det heder et andet sted, «forældrene vil forbauses ved at høre sine børn spørge om, hvad en *kikerone* er, eller *decentralisation*, eller hvem *Kelsius* var». Om feil som *kikerone*, *decentralisation*, *Kelsius* er talt ovenfor; den udtale af moderne ord og navne har ingen foreslaaet, og man har ikke mere, men mindre grund til at stille i udsigt, at indførelsen af *k*-udtalen indenfor det latinske sprog vil have slige virkninger paa udtalen af vore latinsk-franske fremmedord, end overlærer Knudsen havde til at paastaa, at *Makedonien* eller *faiakerne* ogsaa maatte fore

¹⁾ Om den engang gaar af brug, da vil ingen længer falde paa at skrive *reflektion*, *division* eller *cingulær*, og da vil *siserone*, *dissipel* o. s. v. ikke længer være feil.

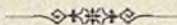
til *poiesi* og *piskop*. — Ikke engang for gammel-romerske navnes vedkommende har nogen endnu foreslaaet, at der i norsk tale eller overhovedet i et nyere sprogs sammenhæng skal siges *k* foran de bløde vokaler; men det tør vel hælde, at ogsaa dette engang vil blive tidsmæssigt, nemlig naar paa latinens eget omraade den rigtige udtale har trængt igjennem ikke alene hos os, men ogsaa i andre lande. Men da vil former som *Kikero* og *Skipio* ikke vække større forbauselse hos børnenes forældre, end vi i vor barndom kunde vække ved at tale om *Alkibiades* eller *Kyros*, og den forbauselse er dog overstaaet uden menlige følger for den kulturhistoriske tradition. — Hvad børnenes latinske citater angaar, saa er nu disse ikke synderlig hyppige nutildags, og forresten tænker jeg, at den fader, som er saa pas latiner, at han forstaaer «*patsientsia omnia vinsit*», ogsaa vil forstaa «*patientia omnia vinkit*», selv om han skulde have fulgt saa lidet med i sit barns undervisning, at han først gjenneem et saadant citat kom til kundskab om det fremskridt, at man nu indøvede den rigtige latinske udtale af *c* og *ti* og derfor første gang, han hørte det, kanske vilde spørge, hvad dette var for en udtale! — Nei, her er nok ikke spørgsmaal om noget brud paa den kulturhistoriske tradition. Den vil vist blive lige uskadt, fordi om vi ældre lærere er villige til — for saundhedens skyld og for børnenes skyld — at vænne os af med en indgroet uvane, en «gammel slendrian», og om latinkyndige fædre vil komme til at finde sig i, at deres børn i dette lille stykke lærer noget andet end det, de selv saa længe har «befundet sig vel ved».

For børnenes skyld, sagde jeg. Jeg tænker nemlig paa de store fordele, som denne lille reform vil bringe med sig for undervisningen. Først den, som kanske mange ikke vil være enige med mig i at lægge nogen vegt paa, men snarere afvise som «blot teori» eller «doktrin», men som for mig har stor betydning, at nemlig, som før paa-

vist, den opvoksende slegt gennem den forbedrede udtale vil faa et sandere og skjønnere¹⁾ billede af det latinske sprog og overhovedet lære noget rigtigt — om end bare i et enkelt punkt —, hvor man før har lært noget galt. Men dernæst den fordel, som man vel vil være mere villig til at kalde en praktisk, at tilegnelsen af latinen (baade af ordbøiningen og af orthografien²⁾) vil blive i ikke ringe grad lettere for begynderne. Herom havde jeg tænkt at skrive lidt udførligere; men nu, da jeg har faaet anledning til at lade mit indlæg i denne sag udkomme i umiddelbar forbindelse med adjunkt Andersens forestilling til kirke departementet, hvor jeg synes at denne fordel er paavist med al fornøden klarhed, kan jeg her bryde af og om dette punkt bare henvise til denne forestilling. Jeg haaber, at mit og hr. Andersens arbeide i forening vil gjøre det klart, at vegtige grunde taler for optagelsen af de forbedringer i den latinske udtale, som professor Weisse søgte at gennemføre, og at det vilde være høist beklageligt, om kirke departementets udtalelse skulde tvinge de lærere, som har indseet forbedringernes hensigtsmæssighed, til atter at vende tilbage til den traditionelle udtale, som i de her omhandlede punkter af alle erkjendes for urigtig.

¹⁾ Thi det klare, letfattelige, rimelige er dog ogsaa i sproget skjønnere end det dunkle og besynderlige, altsaa f. eks. en bøining som *voks—vokis, lukus—luki, kado—kekidi* skjønnere end *voks—vosis, lukus—lusi, kado—sesidi*. (Jeg skriver her med vort sprogs lydbetegnelse).

²⁾ Hvilken lærer har ikke ofte maattet rette feilskrift af ord som *consciscere, profiscisci*? Det vil man slippe, naar eleverne faar høre og sige dem i deres rette form, *konshiskere, profikiski*.

II.

Nogle bemærkninger om den latinske udtale i skolerne.

Til

kirke- og undervisningsdepartementet!

I henhold til en af prof. Joh. Storm afgiven erklæring, hvortil undervisningsinspektionen i alt væsentligt har sluttet sig, har departementet meddelt, at man skulde finde det hensigtsmæssigst, at skolerne ved undervisningen i latin holder sig til den traditionelle udtale.

Da jeg nu ved at følge denne departementets anvisning vil komme til daglig at paalægge mine elever et efter min mening ørkesløst arbejde, medens jeg ellers altid stræber at gjøre dem arbeidet saa greit og let som muligt, vil forhaabentlig ikke det ærede departement fortænke mig i, at jeg fremkommer med et par bemærkninger om sagen, idet jeg antager, at spørgsmaalet vil kunne tages op igjen, hvis det, som jeg haaber, lykkes mig at vise, at der er væsentlige sider ved sagen, som ikke er kommen frem eller til sin ret i den erklæring, hvortil departementet henholder sig. Rigtignok har ikke mine bemærkninger stort at gjøre med fonetik og sammenlignende sprogvidenskab; men ved den endelige afgjorelse af spørgsmaalet om den latinske udtale i skolerne kan vel ogsaa den praktiserende lærers erfaring have nogen betydning.

Udtalen af *c* som *k* i latin er den ene rigtige, — derom er saa vidt vides alle enige — og den sparer tillige lærer og elev lige fra den første tid af for meget unyttigt besvær. — Enhver kan se, at eleven faar et ekstraarbeide

ved den urigtige veksling af *k* og *s*, naar han skal bøie: *lukus, lusi, luko, lukum, luse; lusi, lukorum, lusi, lukos* istedenfor det rigtige: *lukus, luki, luko* o. s. v. eller naar han maa sige: *duks, dusic, — duses, dukum, dusibus* istedenfor *duks, dukis, — dukes* o. s. v. Den traditionelle udtale er derhos saa meget uheldigere paa begyndertrinnet, som det at lære den simple boining: *lukus, luki, luko* o. s. v. skaffer eleven arbeide nok; naar den feilagtige forandring af konsonanten ogsaa skal passes, gaar det ofte galt med bøiningen. Ligesaa bliver der et ørkesløst ekstraarbeide for eleven ved de ord, som netop paa grund af den traditionelle udtale let sammenblandes med ord, hvori der skrives *s*, f. eks. *censere, sentire, cedere, caedere, sedere* o. lign. — Det nytter da ikke at fortælle, at det at udtale *c* som *k* liden eller ingen lettelse er; enhver, som har prøvet det, ved, at man paa den maade undgaar mange feiltagelser, og enhver anden, som har evne til at se paa sagen med et uhildet blik, kan ved lidt eftertanke let overtøye sig om, at det maa saa være.

Da saaledes den rigtige udtale af *c* medfører lettelse for undervisningen og ingen ulemper, medens den traditionelle volder eleven unødigt bryderi uden at byde nogen fordel, som kunde opveie dette, maa utvilsomt latinundervisningen være bedst tjent med den førstnævnte.

Skal man derfor i skolerne lukke øinene igjen for det faktum, — som man forresten ikke vil skjule for de studerende, sml. Universitets- og skole-annaler no. 21 1886 side 335 — at romerne aldrig har udtalt *c*, som vi gjør, foran de bløde vokaler, og tillige bortse fra, at den rigtige udtale er den heldigste for undervisningen i vedkommende fag, da maa den traditionelle udtale frembyde saa store fordele for den hele undervisning, at det enkelte fag maa underordne sig dette høiere hensyn. Et saadant høiere hensyn mener man nu at have fundet i hensynet til de gjængse kulturord. Det heder i erklæringen side 328: «Først og fremst vilde der — ved indførelsen af den rig-

tige udtale — blive en kløft mellem latinen og den store mængde derfra stammende kulturord med nærmest fransk udtale». Dette er nu ikke ganske nøiagtigt; kløften er der jo virkelig; men hidtil har den været overdækket ved den feilagtige udtale. Det heder virkelig *offikium*, men en *offiser*. Efter en række af eksempler, som viser denne «kløft», fortættes der side 329: «Naar man nu betænker, hvor usikre selv latingymnasiasterne jevnlig er i brugen af gjængse kulturord, vil man let indse, at forvirringen ved den nye (gjenindførte gammelromerske) udtale vil blive yderligere forøget. Forældrene vil forbauses ved at høre sine born spørge om, hvad en *kikerone* er, eller *decentralisation*, eller hvem *Kelsius* var; man vil faa høre tale om *kapukinere* og *kisterkiensere*. — Dette vil med andre ord sige: Nu da *c* i latin foran de bløde vokaler udtales som *s*, hænder det, at latinlinjens elever — alle de nemlig, som ikke læser latin, kan vel ingen skade have af at *c* udtales som *k* — selv oppe i gymnasiet skriver f. eks. *offisiel*, *offisin*, *offiser* istedenfor *officiel*, *officin*, *officer*. Indfører man nu den rigtige udtale af *c*, vil de latinlæsende skolegutter blive fristede til at sige og skrive *offikiel*, *offikin*, *offiker*. — Men naar skolegutten — feilagtig — skriver *offiser*, kommer jo det deraf, at han skriver ordet, som det udtales, og glemmer, at man af hensyn til dets latinske herkomst skriver *s*-lyden i det med det latinske tegn for *k*. Den kilde til forvirring synes da naturlig at kunne stoppes derved, at man tillader gutten at skrive *s* istedenfor *c*. Denne udvei nævnes ogsaa i erklæringen, «men», siges der, «paa den maade vil man komme endnu længere bort fra latinen; uoverensstemmelsen vil blive skrigende; eleverne vil ikke kunne kjende ordene igjen fra latin, og heller ikke fra fransk og engelsk». (Side 329).

Her har vi vel egentlig sagens kjerne. Hvis skolegutten, mener man, udtaler *c* som *k* i latin ogsaa foran de bløde vokaler, vil følgen blive den, at det ikke saa let vil falde ham ind, naar han som gut eller senere som voksen

mand ser f. eks. *officiel* eller *officin* eller *officer*, at disse ord hænger sammen med det latinske *officium*, eller at *cement* er det latinske *caementum* o. s. v., og da det er af saa stor betydning, at han mindes om denne sammenhæng, faar det ikke hjælpe, at romerne aldrig har udtalt *c* som *s*, og at den rigtige udtale ogsaa gjør undervisningen lettere, — *c* skal udtales som *s* foran de bløde vokaler; — og hvis man i de i norsk optagne latinske ord, hvori *c* skal udtales som *s*, skrev *s*, vilde ikke øiet saa let se sammenhængen med latin; det norske sprog faar derfor finde sig i fremdeles at belemres med et eget tegn for *s*-lyden i slige ord, uanseet den forvirring, som er følgen deraf.

Denne opfatning af kulturordenes betydning hviler efter min mening paa et mindre rigtigt syn paa de bestaaende forhold.

Det kan nok være, at skolegutten i de dage, da latinen var saa at sige det eneste fag i skolen, og da enhver student var et stykke af en latinsk filolog, blev saa gennemtrængt af latinen, at han tænkte paa den ved synet af kulturord; men den betydning har sproget ikke for og i den nuværende skole. For det ene er det bare en del af dem, der gaar den studerende vei, som læser latin, idet vi jo ogsaa har et realgymnasium; for det andet læses latin nu i skolen ikke som før. Da den latinske stil afskaffedes som prøve ved artium og erstattedes af en oversættelse til norsk, bortfaldt af sig selv det indtrængende filologiske studium af sproget, som var nødvendigt, for at eleven skulde kunne skrive en ordentlig stil, hensynet til norsken maatte træde ganske anderledes frem, og latinen er nu sunket ned til et fag ved siden af andre. Naar derfor skolegutten sidder og forbereder sig paa egen haand f. eks. i fransk, for ikke at tale om matematik eller historie, falder det ham ikke ind at speide efter kjendinger fra latin; faget selv er ham fuldstændig nok. Og naar han af læreren f. eks. i fransk faar den oplysning, at et ord heder saa og saa paa latin, stiller det sig for ham som et nyt faktum at lære, en ny byrde

til dem, han har før. Deri har han nu vel ogsaa væsentlig ret; og en forklaring af, hvad f. eks. *cirkel*, *facit*, *koefficient* er, uden anvendelse af latinsk filologi er uden tvil ligesaa frugtbringende for ham, som en forklaring gennem latin. Matematikere mener nu endog, at den tid vil komme, da matematikerne ikke ved, at der har været et sprog, som kaldtes latin, uden at deres videnskab dog vil have taget nogen skade deraf.

Her, som ved saa mange andre leiligheder, glemmer man, at det gjælder skolegutter, og man tænker og taler, som om skolegutten var student og filologisk studerende. At det er et andet publikum end skolegutter, som har forsvævet prof. Storm, fremgaar tydelig nok af beskaffenheden af de ord, som side 328 og 329 anføres for at vise kløften mellem latinen og kulturordene. Eller tror man virkelig, at f. eks. l. *kentrum*; l. *Kackilia*, n. *Sesilie* (*Sidsel*); l. *kella*, n. *sellulose*, *selluloid*; l. *kaementum*, n. *sement*, *sementere*; l. *kirkus*, *kirkulus*; n. *Siserone* o. fl. hører til skoleguttens latinske eller norske ordforraad? eller at skolegutten ved n. *offisiel*, *offisin*, *offiser* har den fjerneste tanke paa l. *offikium*?

Fremdeles glemmer man, at ved disse kulturord stamordets betydning ofte er saa fordunklet, at betydningssammenhængen bare er der for sprogmændene, — og endelig, at de i stor udstrækning holder paa at afløses af norske ord; vi behøver hverken *obskøn* eller *obsøn*.

Man tager derfor vistnok fejl, naar man tillægger hensynet til kulturordenes overensstemmelse med latinen en saa stor betydning for skolegutten, at man af den grund ikke tror at kunne tillade den rigtige udtale af *c* i latin.

Latinens forandrede stilling i skolen har nu naturligvis følger for den voksne slægts vedkommende; for dem er ikke længer det sprog en høiere enhed, hvori al mandens viden gaar op, og endnu mindre vil det vel blive tilfældet i fremtiden. Derfor behøver man vistnok heller ikke for den voksnes skyld at være saa ængstelig for, at der ikke skal blive uoverensstemmelse mellem latinen og kulturordene.

Skjønt det ikke ligetil berører spørgsmaalet om udtalen af det latinske *c*, kan jeg dog ikke undlade med det samme at lægge et godt ord ind for den i erklæringen antydede udvei til at afhjælpe forvirringen i kulturords skrivemaade, naar *c* skal udtales som *s*, nemlig at skrive *s*. Selv om det for dem, som læser eller har læst latin var nogen hjælp at vide f. eks. at *cement* er det samme som det latinske *caementum*, der betyder: «raa og utilhuggen sten, som den kommer af stenbruddene» (Ingersl. leks.) eller om der var nogen forbindelse mellem *koefficient* og *efficere* for de latinlæsende skolegutter, kan det i ethvert fald ikke opveie ulempen af, at de mange gange flere, som ikke læser eller har læst latin, bliver nødte til at lære, at der i slige ord skal bruges et øget, forresten overflødigt, tegn for *s*-lyden. Baade norsk og latin, synes jeg, maa være bedst tjent med, at man giver hver sit; at man lader det latinske tegn *c* faa sin udtale som *k* og skriver paa norsk *s* for *s*-lyden. Man vil da være sikret mod at faa høre sine børn spørge om, hvad en *kikerone* er o. s. v. Naar gutten læser op den latinske tekst, siger han *Kaesar*, *kensor* o. s. v., men i oversættelsen siger han *Sesar*, *sensor* o. s. v.; det ved jeg af erfaring gaar af sig selv. Naar man paa den maade fjerner forvirringens kilde, modarbejder man forvirringen; «kaos» har sin bedste støtte i det traditionelle. Desuden har man jo allerede indført skrivemaaden med *k* istedenfor *c* i kulturord, og ligesom kulturen saavidt vides, har overstaet forandringen af *c* til *k*, vil vel ogsaa civilisationen overleve forandringen af *c* til *s*.

Det, som her er udviklet om udtalen af *c*, gjælder nu, med de nødvendige forandringer, ogsaa om udtalen af *ti*. Man behøver ikke af hensyn til «*nation*» at udtale *na-tio* urigtigt, og ogsaa her, tror jeg, vilde det være et frem-skridt, om man i norsk bragte skrivemaaden i overensstem-melse med udtalen.

En liden bemærkning, som angaar norsk retskrivning, har her sin naturlige plads. Naar man forestiller sig fol-

gerne af en saadan indrømmelse, som f. eks. at lade *s* afløse *c* i *officer* o. lign. eller *sj* afløse *ti* i *nation* o. lign., saa betænkelige, da er det, tror jeg, uden grund. Ved første oiekast ser nok *Sisero*, *sesarisme*, *nasjon*, *stasjon* lidt underligt ud; men man forsoner sig nok snart med det i betragtning af den store fordel, det medfører. Fra slaviske sprog er jeg vant til at se selv alle egennavne skrevne efter udtalen, og jeg kan ikke finde, at det har andet end gode sider. Nogle eksempler fra skolebøger vil bedst vise det. I en «Ruslands historie» ser skolegutten ikke anden form af de franske navne end f. eks. *Davu*, *Nej*, *Aazjeraa*, *Sent Iler*, *Bernadot*, *Myrat*, *Zjan-Zjak* *Russaa*, *Volter*, *Monteskijö*, *Dideraa*, abbed *Sije*; i en literaturhistorie: *Sjekspir*, *Sjeilok*, *Ritsjard*; i en serbisk geografi sættes skrivemaaden til i parentes: *Rubé* (*Roubaix*), *Ren* (*Rennes*), *Bordo*, *Lil*, *Sant Etijen*; *Plimaut*, *Sjefild*, *Njukastl*, *Brajtn*, *Noritsj*. Og disse former er nok for skolegutten — og for den store mængde af et lands befolkning; — man lærer paa den maade, hvad vedkommende mænd, byer osv. heder, og kan tage deres navne i munden uden fare for at blive til latter ved en eller anden underlig udtale af dem; de forholdsvis faa, hvem det ogsaa interesserer at vide, hvordan navnene skrives, har altid betingelserne for at finde det. Man vil vel anføre som indvending den kulturhistoriske tradition o. desl.; men det er et lidet mindretal, for hvem der eksisterer en saadan, og disse faa vil nok være i besiddelse af betingelser for at kunne holde den vedlige for sit vedkommende; de allerfleste har bare ulemper og ingen nytte af den.

Spørgsmaalet om vokalernes kvantitet forekommer mig at være mindre væsentligt (undtagen for betoningens skyld). Men i alle de tilfælde, hvori man ligesaa let kan udtale ordet rigtig som urigtig, er der jo ingen grund til at beholde en urigtig udtale. Da det nu er ligesaa let for eleven i 4de middelskoleklasse at lære den rigtige udtale *non*, *vox*, o. s. v. som den urigtige *non*, *vox* o. s. v., kan jeg ikke

indse, hvorfor man skal foretrække *non*, *vox* o. s. v. Naar det i erklæringen side 330 heder, at udtalen *non*, *vox* o. s. v. er en ny byrde for hukommelsen, maa der vel ogsaa være tænkt paa et andet publikum end det, som det her gjælder; her er jo ikke tale om at lade f. eks. gymnasiets elever lære om igjen, og meningen er vel ikke, at den lange vokal skulde tyngde hukommelsen følelig mere end en kort.

Saasomt som derimod indovelsen af udtalen vilde kræve særlig tid, synes jeg, at man maa kunne henvise til, at latin er et dødt sprog, der alene læses for dets literaturs (og grammatiks) skyld, og tilegnelsen af indholdet lider ikke ved, at en vokal udtales urigtig. Derfor vilde det vistnok ikke være heldigt, om man begyndte at lægge nogen vægt paa «de lange vokaler i former som *cani*, *cano*, *canes*, *montes*, *populos*» (side 336), da det vilde drage efter sig ugreie med hensyn til betoningen.

Det heder side 332: «Men vil man først have den gammelromerske udtale, maa man ogsaa have den tilgavn; det gaar ikke an at blive staaende paa halvveien». Dette er vel ment som en vægtig indvending; men der er intet i den; at man udtaler *c* som *k* drager ingensomhelst følger efter sig for nogen anden lyds vedkommende. Det er efter min mening en af de «mindre forbedringer, som uden skade eller tidsspilde kan iværksættes» (side 335). Prof. Storm foreslaar nemlig selv et par mindre forbedringer, saasomt at man skal vænne sig af med «den gamle slendrian» at sige *soll*, *solis*, *muss*, *muris*, og «den uskik» at udtale *audittus*, *finittus*. Det forekommer mig, at udtalen *non*, *vox*, *rēx*, *mōns* o. s. v., som omtales side 330, ikke godt kan kaldes andet end «gammel slendrian» eller «uskik», og at det maa være ligesaa prisværdigt og ligesaa let at rette den, som den her nævnte uskik *audittus* o. s. v. — Og jeg forstaar ikke, hvorfor man skal frakjendes retten til at kalde sproget med det traditionelle navn, latin, fordi

man ønsker at nærme sig den romerske udtale saa meget, som det lader sig gjøre med den norske tunge (sml. side 333: «Det gaar ikke an at udtale vokalerne paa norsk og kalde det latin»), eller hvorfor denne stræben ikke kan forenes med saa vidt forstand og kundskab, at man ved, at vort lukkede *o* og *u* er aldeles afvigende fra den almindelige europæiske udtale, (side 333: «man ved ikke, at vort» o. s. v.) og at det er umuligt at lære skolegutter den gammelromerske udtale (side 334), og at man ikke har den ægte latinske udtale, naar man siger *Kæsar*.

Ærbødigst

Axel Andersen.

Efterskrift.

Efterat de to foregaaende stykker var udgivet i særskilt aftryk, har man gjort mig opmærksom paa, at den sidste bemærkning s. 4 nederst (sammenholdt med citatet s. 18—19) kunde misforstaaes, som om jeg vilde tage hr. professor Ussing til indtægt for den af mig (efter Weisse o. a.) forfægtede udtale af latinen. Enhver, som har læst den beretning om diskussionen ved filologmødet i Kjøbenhavn 1876, som jeg flere steder i min afhandling har henvist til, og hvorfra citatet s. 18 er hentet, vil vide, at dette ikke kan have været min mening. Jeg troede at kunne gaa ud fra, at professor Ussings standpunkt var almindelig kjendt blandt vore filologer; men for sikkerheds skyld skal jeg her give noget fuldstændigere oplysning derom (efter beretningen om filologmødet).

Professor Ussing finder, at der, da «reformforsøgene begyndte», «nok var grund til en forandring», nemlig i den udtale af latinsk c, som vore forfædre havde lært i Paris: «c kunde ikke oprindelig have haft to så forskellige lyde som k og s, og den franske udtale medførte praktisk ulempe: cedit og sedit, consilium og concilium, incendio og inscendo o. s. v. udtaltes ens»; han «indrømmer, at den grund, hvor vore forfædre stod, vakler under vore fødder», og finder saa den rigtigste og mest praktiske løsning af opgaven at være den, at vi optager den italienske udtale; han «vilde anse det for en fordel, om man kunde

indføre den italienske udtale hel og holden, men vil ikke forlange det uopnåelige» og indskrænker sig derfor til at udtale det ønske, at man «her, hvor nøden er tilstede», vil optage den italienske udtale af *c*; derved mener han at man kommer sandheden saa nær som muligt. Ved at gennemføre udtalen af *c* som *k* finder han væsentlig de samme betæneligheder, som professor Storm. — Det vil heraf endnu tydeligere end af sammenhængen ovenfor s. 3—4 sees, at jeg ved der at nævne hr. Ussing (og hr. Siesbye) ikke har villet andet end anføre vægtige eksempler ogsaa fra Danmark paa, at det i vor tid mere og mere er blevet erkjendt, at vor praxis med hensyn til den latinske udtale er mere fjernet fra sandheden, end den burde og behøvede. — Jeg vil tilføie, at med hensyn til spørgsmaalet om kvantiteten ytrede Ussing paa filologmødet (idet han dog paa det punkt af sit foredrag nærmest talte om udtalen af græsk), at man «åbenbart bør bestræbe sig for at gøre begge hensyn fyldest», nemlig baade hensynet til akcenten og til kvantiteten.

Til dr. Siesbyes virksomhed for reform i den latinske udtale havde jeg kun kjendskab gennem en kollegas meddelelse, og jeg burde vistnok helst ikke have anført den; en dansk filolog har nemlig senere underrettet mig om, at dr. Siesbye efter hans mening overhovedet ikke lægger megen vægt paa udtalen af de gamle sprog, medens han dog selv udtaler latinsk *c* som *k* (overalt). Hvad latin-udtalen i de danske skoler angaar, har jeg fra samme sagkyndige hold faaet vide, at «den korrekte udtale af *ti* vistnok er almindelig (i provinserne kan naturligvis meget holde sig, der er forsvundet i hovedstaden)», at «*k*-udtalen af *c* nu vist er gennemført i flere københavnske skoler» (en anden hjemmelsmand tror «de fleste»), medens den «i provinserne turde være sjældnere»; ved universitetet (blandt de studerende) «er vist den nye udtale (*k*) den almindelige». Derimod «gjøres der saagodtsom intet» med hensyn til vokalernes kvantitet.

Siden jeg endnu engang har pennen i haanden i anledning af denne sag, vil jeg citere en ytring, som kan have interesse derved, at den skriver sig fra en italiensk forfatter, nemlig dr. Santi Consoli i Catania. Efterat han i sin nylig udkomne «Fonologia latina» har gjort rede for den udvikling, som udtalen af *c* foran de bløde vokaler har gennemgaaet i Italien, og hævdet, at «f. eks. de latinske ord *cicindela* og *cicer* burde læses, som om der var skrevet *kikindela* og *kiker*», tilføier han i en note (s. 43—44): «En feilagtig skole-tradition har saavel i de italienske skoler som i de fleste udenlandske bevaret en unøjagtig udtale af de latinske stavelser *ce*, *ci*»; (derefter anføres, hvorledes navnet *Cicero* udtales i de forskjellige lande, og saa fortsættes): «kun i Grækenland læses *c* rigtig, fordi heldigvis deres *k* har vedligeholdt *t* foran alle vokaler den haarde lyd, som *c* havde i klassisk latin*); — — — i den senere tid synes det dog, som man begynder at reagere mod den feilagtige tradition og at befri skolerne fra den falske udtale af de latinske stavelser *ce*, *ci*, *cae*, *coe* o. s. v., og forfatteren af denne bog har havt leilighed til at høre dem rigtig udtalt i nogle skoler i Tyskland, Danmark og Norge».

*) Hr. Consoli tager her intet hensyn til, at nygrækerne modificerer lyden af *z* foran de «bløde vokaler», saa at det der næsten udtales som *k + j*; formodentlig gjør de det samme med *c* i latin, (men jeg ved det ikke).

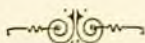
Kristiania den 24de oktober 1887.

J. Aars.

Aarsberetning

for

1886 – 1887.

I. Lærerpersonalet.

Af de i forrige aars program opførte lærere blev Fr. Daldorf fra august 1886 ansat som tredje lærer ved Asker seminarium; fra samme tid gik ogsaa lærerne H. Lyche, M. Ringi og H. Rønneberg over i anden virksomhed. I disses sted blev ansat:

Premierlojtnant Nils Kristian Hals, født i Trygstad 7 mai 1859; tog officersexamen 1881 med hovedkarakter meget godt; var i 1884—1886 lærer ved frøken Storms pigeskole i Trondhjem efter tidligere at have vikarieret ved Kristiania borger- og realskole og ved Kristiania kathedralskole.

Student og seminarist Mikkjel Bjønnes Jakobsen, født i Notterø 12te oktober 1863; tog afgangsexamen ved Asker seminarium 1883 med karakter udmerket godt, klassisk ex. art. 1886 og anden ex. 1887, begge med laud. *præ ceteris*.

Cand. mag. Eyvind Heyerdahl, født i Drammen 2den januar 1861; tog klassisk examen artium 1878, anden examen 1880, filologisk embedsexamen (gr. I og II) 1886, alle med *laudabilis*.

Seminarist Ole Paulsen Kopstad, født i Borre 17de november 1863; tog afgangsexamen ved Asker seminarium 1885 med karakteren meget godt af 1ste grad; var i vinteren 1885--1886 konstitueret andenlærer ved amtsskolen i Asker.

Cand. theol. Hans Ubberud, født i Enebak 20de december 1855; tog ex. art. 1875, 2den examen 1878, theologisk embedsexamen med *laudabilis* 1883; var i 1883 lærer ved Holans skole, fra august 1883 lærer og fra august 1884 til juli 1886 medbestyrer ved Wieses latin- og realskole.

Skolens lærerpersonale var altsaa i skoleaaret 1886—1887 følgende:

Bestyrerne:

1. Aars, J., cand. mag., f. 1837 } skolens bestyrere fra
2. Voss, P., cand. mag., f. 1837 } dens oprettelse 1863.
3. Hofgaard, S. W., cand. mag., f. 1843, lærer ved skolen fra 1864, bestyrer fra 1880.

Inspektørerne:

4. Nicolaysen, Emil, cand. theol., f. 1833, lærer ved skolen fra 1873.
5. Odland, Th. G. B., cand. theol., f. 1852, fra august 1874.
6. Johannesen, Ole, cand., philos., f. 1846, fra januar 1875.

De øvrige lærere:

7. Schöllert, C., seminarist, f. 1839, lærer ved skolen fra august 1864.
8. Nicolaysen, K., kgl. fulm., f. 1837, } fra august
9. Wang, Halfdan, kaptein, f. 1839, } 1865.
10. Brun, J. N., sogneprest, f. 1839, fra oktober 1866.
11. Schjøth, H., adjunkt, f. 1844, fra august 1867.
12. Thorsen, E., seminarist, f. 1845, fra august 1873.
13. Holst, Elling, dr., cand. real, universitetsstipendiat, f. 1849, fra septbr. 1875.
14. Aubert V. A., cand. mag., f. 1847, fra januar 1876.
15. Fredriksen, Fr., cand. philos., født 1853, fra august 1876*).
16. Grøterud, N., cand. mag., født 1846, } fra august
17. Norby, Jak., cand. mag., f. 1852, } 1877.
18. Aubert, A., cand. theol., f. 1851,
19. Neuberth, J. Fr. W., cand. philos., f. 1855, fra september 1877.

*) Under inspektør Odlands sygdomsforfald i slutningen af skoleaaret var Fredriksen konstitueret som inspektør.

20. Gulbrandsen, Otto, seminarist, f. 1854, } fra august
 21. Spjeldnæs, N., seminarist, f. 1841. } 1878.
 22. Brekke, K. O., cand. mag., f. 1855, } fra august
 23. Hermanstorff, Lyder, cand. mag. f. 1854, } 1879.
 24. Jacobsen, N. Chr., seminarist, f. 1845, fra maj 1880.
 25. Grønvold, Fr., kgl., fulm., f. 1837, fra august 1880.
 26. Arstal, A., cand. theol., f. 1855, }
 27. Hougen, H. H. K., cand. philos, f. 1858, } fra august
 28. Henrichsen, S. S., cand. real., f. 1845, } 1881.
 29. Schulerud, C. L. A., cand. real., f. 1854, }
 30. Ellefsen, Olaf, cand. theol., f. 1857, fra august 1882.
 31. Clausen, Peter, turnlærer, f. 1836, fra august 1883.
 32. Lammers, Th., cand. jur., sanginstruktør, f. 1841,
 fra oktober 1883.
 33. Myhre, V., stud. philol., f. 1863, } fra august
 34. Skattum, O. J., stud. philol., f. 1862, } 1884.
 35. Lassen, Kr., adjunkt, f. 1845, fra august 1885.
 36. Lunde, W. C., kaptein, f. 1844, fra august 1885.
 37. Hals, N., K., premierløjtnant, f. 1859, fra august 1886.
 38. Heyerdahl, Eyvind, cand. mag., f. 1861, fra au-
 gust 1886.
 39. Jacobsen, Bjønnes, seminarist og student, f. 1863,
 fra august 1886.
 40. Kopstad, O., seminarist, f. 1863, fra august 1886.
 41. Ubberud, Hans, cand. theol., f. 1855, fra au-
 gust 1886.

Lærerinder:

- Frøken Thea Jensen, f. 1831, fra august 1874.
 Frøken Agnes Holstad, f. 1842, fra august 1875.
 Frøken Augusta Holstad, f. 1849, fra septbr. 1875.

Midlertidig ansættelse i dette skoleaar har følgende lærere havt: cand. theol. Vig Andersen (især i 2den smaaklasse), cand. philos. R. Fridtz (naturfag i middel-

skolen), stud. real. K. Schøyen (matematik og naturfag i middelskolen), stud. theol. G. Smedal (norsk, tysk og historie i 1 M.), stud. real. Axel Thue (matematik i realgymnasiet). — Længere vikariater har været besorget af cand. theol. Christie, cand. mag. Fleischer, stud. philol. Cock-Jensen, cand. theol. Hjelm, stud. philol. Knap, cand. theol. Myhre, cand. jur. Nicolaysen, stud. philol. Schiørn og frøken G. Magelssen.

Ved udgangen af skoleåret fratræder af de faste lærere sogneprest Brun, kandidat Hermanstorff (konstitueret som adjunkt ved Molde offentlige skole) og kgl. fuldmægtig Grønvold.

II. Disciplene.

A. Disciplenes antal i september og april måned:

	September. 1886.	April 1887.
Smaaskolen: 1 (a. b.)	52	51
2 (a. b.)	62	64
3 (a. b.)	67	64
Middelskolen: 1 (a. b. c.)	76	81
2 (a. b. c.)	69	67
3 (a. b. c.)	75	79
4 (a. b. c.)	75	75
5 (a. b. c.)	77	75
6 (a. b. c.)	68	66
Latingymnasiet: 1	24	20
2	30	27
3	27	24
Realgymnasiet: 1	15	15
2	18	13
3	16	15
Tilsammen	751	736.

B. Disciplenes **gjennomsnitsalder** ved begyndelsen af skoleåret stiller sig i de forskjellige klasser saaledes:

Smaaskolen:	1	$6\frac{5}{12}$	(normalalder 6 aar)
	2	$7\frac{7}{12}$	(— — — 7 »)
	3	$8\frac{5}{12}$	(— — — 8 »)
Middelskolen:	1	$9\frac{5}{12}$	(— — — 9 »)
	2	$10\frac{6}{12}$	(— — — 10 »)
	3	$11\frac{7}{12}$	(— — — 11 »)
	4	$12\frac{6}{12}$	(— — — 12 »)
	5	$13\frac{8}{12}$	(— — — 13 »)
	6	15	(— — — 14 »)
Latingymnasiet:	1	$15\frac{6}{12}$	(— — — 15 »)
	2	$16\frac{8}{12}$	(— — — 16 »)
	3	$17\frac{4}{12}$	(— — — 17 »)
Realgymnasiet:	1	16	(— — — 15 »)
	2	$16\frac{1}{12}$	(— — — 16 »)
	3	18	(— — — 17 »)

C. Disciplenes fordeling efter **hjemstavn**:

641	fra Kristiania,
32	« andre norske byer,
74	« landdistrikterne,
4	« udlandet.

III. Fag- og timefordeling.

Omstaaende tabeller viser, hvorledes fagene i de forskjellige klasser har været fordelt mellem lærerne; de ved lærernes navn tilfoiede tal betegner fagets ugentlige time-tal i klassen:

A. Latin- og real-

	Religion.	Norsk.	Tysk.	Latin.	Græsk.	Fransk.
3 L. G.	Brun 2	Norby 4		Grøterud 9	Aars 7	Brekke 2
2 L. G.	Brun 1	Norby 4		Voss 7 Grøterud 3	Hermans- torff 7	K. Nico- laysen 2
1 L. G.	Brun 1	A. Aubert 3	Brekke 1	Hermans- torff 9	Grøterud 7	K. Nico- laysen 4
6 M. a	Ellefsen 2	A. Aubert 3	E. Nico- laysen 3	Hermans- torff 7		Brekke 3
6 M. b*)	Odland 2	V. Aubert 3	Voss 3	Grøterud 7		Brekke 3
5 M. a.	Ellefsen 2	V. Aubert 3	Ubberud 3	Heyerdahl 8		
5 M. b.	Fredrik- sen 2	A. Aubert 3	Ubberud 3	Skattum 8		
4 M. a.	Odland 2	A. Aubert 4	Hongen 4	Heyerdahl 8		
4 M. b*)	Ellefsen 2	A. Aubert 4	E. Nico- laysen 4	Myhre 8		
				Engelsk	Tegning	
3 R. G.	Odland 2	Lassen 4		E. Nico- laysen 5	Holst 1 Spjeld- næs 1	Brekke 2
2 R. G.	Odland 1	Norby 4	E. Nico- laysen 1	Brekke 5	Holst 1 Spjeld- næs 1	K. Nico- laysen 2
1 R. G.	Ellefsen 1	Ellefsen 3	E. Nico- laysen 1	Brekke 4	Spjeld- næs 2	K. Nico- laysen 4
6 M. b*)	Odland 2	V. Aubert 3	Voss 4	Hongen 5	Spjeld- næs 1	Brekke 3
6 M. c.	Odland 2	V. Aubert 3	Hofgaard 4	E. Nico- laysen 5	Spjeld- næs 1	Hongen 3
5 M. c.	Fredriksen 2	V. Aubert 3	E. Nico- laysen 5	Brekke 5	Spjeld- næs 1	
4 M. b*)	Ellefsen 2	A. Aubert 4	E. Nico- laysen 4	Hermans- torff 5	Spjeld- næs 2	
4 M. c.	Ellefsen 2	Ellefsen 4	Ellefsen 4	Brekke 5		

Gymnastik Lunde: gymnasierne 3 t; Clausen 6 M. 3 t.; 5 M. 3 t;
4 M 3 t.

*) 6 Mb. og 4 Mb. er kombinerede latin- og engelsk-klasser.

afdelingen.

	Historie.	Geografi.	Naturfag.	Mathematik og regning	Skrivning.
3 L. G.	Schjøth 3			Johannesen 3	
2 L. G.	Schjøth 3			Johannesen 3	
1 L. G.	Norby 3			Johannesen 2	
6 M. a.	Odland 2	Arstal 2	Schulerud 2	Schulerud 6	
6 M. b.	Odland 2	Arstal 2	Henrichsen 2	Johannesen 6	
5 M. a.	Grønvold 2	Arstal 2	Schøyen 3	Schøyen 6	
5 M. b.	Vig Au- dersen 2	Arstal 2	Hals 3	Schulerud 6	
4 M. a.	Odland 2	Arstal 2	Fridtz 2	Johannesen 6	
4 M. b.	Bj. Jacob- sen 2	Hals 2	Chr. Jacob- sen 2	Hals 6	
3 R. G.	Norby 3	Schulerud 1	Schulerud 5	Holst 6	
2 R. G.	Norby 3	Henrichsen 1	Henrichsen 5	Holst 1 Thue 5	
1 R. G.	Grønvold 3	Schulerud 2	Schulerud 5	Holst 2 Thue 3	
6 M. b.	Odland 2	Arstal 2	Henrichsen 2	Johannesen 6	
6 M. c.	Odland 2	Henrichsen 2	Henrichsen 2	Hals 6	
5 M. c.	Odland 2	Johannesen 2	Johannesen 3	Hals 6	
4 M. b.	Bj. Jacob- sen 2	Hals 2	Fridtz 2	Hals 6	Thorsen 1
4 M. c.	Bj. Jacob- sen 2	Hals 2	Chr. Jacob- sen 2	Hals 6	Thorsen 1

Sang Lammers: gymnasierne 3 t; 5 M. 1 time; 4 M. 2 timer.

B. Fælles-

	Religion.	Norsk.	Tysk.	Historie.
3 M. a.	Schollert 3	Ellefsen 5	Ellefsen 5	Bj. Jacobsen 3
3 M. b.	Chr. Jacobsen 3	Hougen 5	Hougen 5	Bj. Jacobsen 3
3 M. c.	Spjeldnæs 3	Fredriksen 5	Fredriksen 5	Vig Andersen 3
2 M. a.	Odland 3	Hofgaard 5	Hofgaard 5	Odland 2
2 M. b.	Gulbrandsen 3	Fredriksen 5	Fredriksen 5	Chr. Jacobsen 2
2 M. c.	Vig Andersen 3	Hougen 5	Hougen 5	Bj. Jacobsen 2
1 M. a.	Fredriksen 3	Ubberud 5 *)	Ubberud 4 *)	Smedal 3
1 M. b.	Fredriksen 3	Smedal 5 *)	Smedal 4 *)	Kopstad 3
1 M. c.	Spjeldnæs 3	Schollert 5 *)	Schollert 4 *)	Chr. Jacobsen 3
3 Sm. a.	Frk. Jensen 3	Frk. Jensen 8		Frk. Jensen 3
3 Sm. b.	Schollert 3	Schollert 8		Schollert 3
2 Sm. a.	Frk. Agnes Holstad 3	Frk. Agnes Holstad 9		Frk. Aug. Holstad 3
2 Sm. b.	Vig Andersen 3	Vig Andersen 9		
1 Sm. a.	Frk. Agnes Holstad 3	Frk. Agnes Holstad 9		
1 Sm. b.	Kopstad 3	Kopstad 9		

Gymnastik Clausen: 3 M. 3 timer; 2 M. 3 timer;
Lunde: 1 M. 3 timer.

*) I 1ste halvår 9 timer norsk; tysk begynder ikke før end i 2det halvår.

afdelingen.

	Geografi.	Naturfag.	Regning.	Skrivning.	Tegning.
3 M. a.	Schollert 2	Fridtz 2	Wang 5	Gulbrand- sen 2	Spjeldnæs2
3 M. b.	Arstal 2	Chr. Jacob- sen 2	Wang 5	Wang 2	Spjeldnæs2
3 M. c.	Chr. Jacob- sen 2	Chr. Jacob- sen 2	Neuberth 5	Thorsen 2	Spjeldnæs2
2 M. a.	Chr. Jacob- sen 2	Chr. Jacob- sen 2	Spjeldnæs3	Wang 2	Chr. Jacob- sen 2
2 M. b.	Chr. Jacob- sen 2	Chr. Jacob- sen 2	Neuberth 3	Wang 2	Spjeldnæs2
2 M. c.	Bj Jacob- sen 2	Chr. Jacob- sen 2	Wang 3	Gulbrand- sen 2	Chr. Jacob- sen 2
1 M. a.	Gulbrand- sen 3		Wang 4	Gulbrand- sen 4	
1 M. b.	Kopstad 3		Wang 4	Gulbrand- sen 4	
1 M. c.	Spjeldnæs3		Wang 4	Gulbrand- sen 4	
3 S. a.	Frk. Jen- sen 3		Frk. Jen- sen 4	Frk. Jen- sen 3	
3 S. b.	Schollert 3		Thorsen 4	Thorsen 3	
2 S. a.	Frk. Aug. Holstad 3		Frk. Aug. Holstad 4	Frk. Aug. Holstad 3	
2 S. b.	Vig An- dersen 3		Vig An- dersen 5	Gulbrand- sen 4	
1 S. a.			Frk. Agn. Holstad 6	Frk. Agn. Holstad 6	
1 S. b.			Kopstad 6	Kopstad 6	

Sang Gulbrandsen: 3 M. 2 timer; 2 M. 1 time; 1 M. 1 time.

IV. Undervisningen

har i det forløbne aar i det væsentlige gaaet frem efter samme plan som før. Her meddeles en oversigt over, hvad der er gennemgaaet i de forskjellige fag:

I. Smaaskolen*).

Religion.

1 Sm. (3 timer ugentlig). Det vigtigste af 1ste Mosebog og af Jesu levnet er fortalt og gjengivet. Nogle lette salmevers.

2 Sm. (3 t.). Det vigtigste af bibelhistorien, fortælling og gjenfortælling. Nogle lette salmevers.

3 Sm. (3 t.). Af Vogts mindste bibelhistorie det gamle testamente; de tre første parter af katekismen uden Luthers forklaringer. Nogle salmevers.

Norsk.

1 Sm. (9 timer ugentlig). Gjennem skrive-læsemetoden har børnene lært sammenhængende læsning af latinsk og «gotisk» tryk samt at skrive latinsk skrift. Eriksen og Paulsens læsebog, 1ste del, Hansens udgave. Fortælling og gjenfortælling af endel eventyr; nogle lette vers er lært udenad. Afskrivning efter læsebogen.

2 Sm. (9 t.). Eriksen og Paulsens læsebog, 2den dels 1ste afdeling. Samtale om det læste og gjengivelse af dets indhold. Nogle smaa digte lært udenad; enkelte sange. Til hver dag et par linjer til afskrivning efter bog med betegnet stavelsesdeling (i de første maaneder kun paa skolen, siden hjemme). I 2det halvaar er 1 time ugentlig anvendt til øvelser i diktat.

3 Sm. Eriksen og Paulsens læsebog, 2den dels

*) Det ugentlige timetal er for smaaskolens klasser sat til 24. Herved er dog at merke, at der i disse klasser hver dag fraaar ialt henimod en time til frikvarterer (leg paa gaardspladsen), samt at 1ste klasse i de første uger af skoleaaret, som her begynder 1ste september, kun er paa skolen 3 timer daglig.

2den afdeling. Samtale om det læste og gjengivelse af dets indhold. Udenadslæsning af vers om i 2den klasse. Afskrivning efter bog; i første halvaar en, i andet halvaar to gange ugentlig diktat (forbundet med gennemgaaelse af de vigtigste ordklasser).

Historie.

3 Sm. (3 timer ugentlig). Fortællinger af Norges ældste historie, omtrent til Harald Haardraades død. Det vigtigste af gudesagnene er medtaget.

Geografi.

2 Sm. (3 timer ugentlig). De vigtigste geografiske begreber, jordens skikkelse, bevægelse osv. (med benyttelse af globus); en kort oversigt over Europa, Norge og Sverige noget fuldstændigere, efter kort.

3 Sm. (3 t.). Fuldstændigere gennemgaaelse af det for 2den klasse opførte pensum.

Regning.

1 Sm. (6 timer ugentlig). Øvelse i læsning og skrivning af tallene indtil hundrederne, addition (tildels ogsaa subtraktion) ved rækketælling dels paa tavlen, dels som hovedregning. Praktiske eksempler.

2 Sm. (5 t.). Øvelse i læsning og skrivning af tal samt addition og subtraktion fortsat, ogsaa med større tal. Multiplikation med ensifret multiplikator.

3 Sm. (4 t.). De fire regningsarter i ensbenævnte tal.

Skrivning.

1 Sm. (6 timer ugentlig). De smaa og store bogstaver efter opskrift paa vægtavlen, først paa dobbeltlinjeret tavle, senere i dobbeltlinjeret skrivebog.

2 Sm. (4 t.). Sandbergs*) forskrifter 1ste bog. Øvelser efter opskrift paa vægtavlen.

3 Sm. (3 t.). Sandbergs*) forskrifter 2den bog. Øvelser efter opskrift paa vægtavlen.

*) Fra skoleaaret 1887-88 benyttes Thorsen og Wangs skrivebøger.

II. Middelskolen.

Religion.

1 M. (3 timer ugentlig). Det nye testamente efter Vogts mindste bibelhistorie. Repeteret katekismens tre første parter (med Luthers forklaringer); desuden læst «bonner». Enkelte bibelsprog og salmer.

2 M. (3 t.). Vogts bibelhistorie for borgerskoler indtil Ruths bog; i forbindelse hermed læsning i bibelen. Katekismens fem parter læst tilende og repeteret. Fra kirkeaarets begyndelse er i hver uge gennemgaaet evangeliet for følgende søndag (og festdage). Enkelte salmer lært udenad.

3 M. (3 t.). Vogts bibelhistorie for borgerskoler fra Ruths bog til det nye testamente; i forbindelse hermed læsning i bibelen. Repetition af katekismens fem parter; en større del af «Sentenser af Guds ord», navnlig de, som er optaget i Pontoppidans forklaring; stykker af hustavlen samt enkelte salmer. Fortsat gennemgaaelse af søndags-evangelierne.

4 M. (2 t.). Af Vogts bibelhistorie for borgerskoler det nye testamente indtil «palmesøndag». Pontoppidans «forklaring», Sverdrups udgave, 1ste part (med forbigaaelse af det indcirklede).

5 M. (2 t.). Vogts bibelhistorie for borgerskoler fra «palmesøndag» og ud; repetition. Af «forklaringen» (Sverdrups udgave) 2den part læst og en del repeteret.

6 M. (2 t.). Forklaringen læst ud og repeteret; bibelhistorien repeteret.

Norsk.

1 M. (i første halvaar 9 timer ugentlig, i 2det halvaar 5 timer). Øvelser i læsning, i regelen efter forberedelse hjemme. Eriksen og Paulsens læsebog, 2den dels 3dje afdeling. Enkelte af digtene er lært udenad. Begyndelsesgrundene af grammatiken under benyttelse af Jensens eksempelsamling (indtil § 18), af Hofgaards norske

grammatik indledningen (§§ 1—23) og §§ 71, 73, 76—80 (af afsnittet om verberne). Øvelser i diktat, i første halvår 2 gange om ugen, i andet halvår dels 1, dels 2 gange; skilletegnene dikteres endnu af læreren. Af Aars's retskrivningsregler er gennemgaaet §§ 1—6, 9, 12—13, 15—49.

2 M. (3 t.). Læsning, i regelen efter forberedelse hjemme: Eriksen og Paulsens læsebog, 3dje del (det udvalg, som i fortalen til de senere udgaver er opført for denne klasse). Enkelte digte er lært udenad. Af Hofgaard's norske grammatik er repeteret §§ 1—23 og læst videre §§ 24—30; 40—70; 108; 111; 143—147; 151; 153—161, med forbigaaelse af anmerkningerne. Analyse dels efter Jensens eksempelsamling, dels af stykker i læsebogen. De vigtigste stykker af Aars's retskrivningsregler; ved diktat er i 2det halvår brugen af komma, semikolon, anførselstegn og spørgsmaalstegn gennemgaaet.

3 M. (5 t.). Læsning efter Eriksen og Paulsens læsebog, 3dje del (i det væsentlige det udvalg, som i fortalen til de senere udgaver er opført for denne klasse). Enkelte digte er lært udenad. Af Hofgaard's grammatik §§ 112—142 og 162—166; derhos repetition af det tidligere læste; analyse efter Jensens eksempelsamling og stykker af læsebogen. Aars's retskrivningsregler i sammenhæng med forbigaaelse af vanskeligere anmerkninger. Alle skilletegn indovede. Diktat 1 gang om ugen; i sidste halvår øvelser i mundtlig og (afvekslende med diktaten) skriftlig gjenfortælling.

4 M. (4 t.). Læsning efter Eriksen og Paulsens læsebog, 3dje del, idet hovedvegten er lagt paa stykker af den nyere norske litteratur. Af læsebogens «korte oplysninger om forfatterne» er lært det, som meddeles om Welhaven, Wergeland, R. Keyser, A. Munch, P. Chr. Asbjørnsen, Jørgen Moe, Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen og Jonas Lie. Enkelte digte er lært udenad. Af Hofgaard's grammatik er indledningen og formlæren læst i sammenhæng; analyse efter læsebogen (i en af parallelklasserne

skriftlig analyse). Et skriftligt arbeide om ugen, diktat; gjenfortælling (ogsaa anvendt som mundtlig øvelse), omskrivning af lette digte, lette fortællinger og skildringer: Et brev til min lærer. — En landtur i tordenveir. — Et besøg hos en syg gut. — Skolens udflugt for at møde den engelske eskadre. — En aften paa vandet. — En ildebrand. — En landtur. — En dag af mine sommerferier. — Min længste reise hjemmefra. — Mit værelse. — Isen har lagt sig. — En juleaften i et rigt og et fattigt hjem. — Hans's fødselsdag. — Naar vaaren kommer. — Et sneboldslag. — Et træs historie. — Vore lege om vaaren, og hvorledes de foregaar. — Hans's første skoledag. — Vaararbeidet i haven. — Gamle Grethe. — Fredrik leger Robinson Crusoe. — Om hunden. — St. Hans-haugen. — 17de mai.

5 M. (3 t.). Læsning efter Eriksen og Paulsens læsebog, 3dje del, og efter Eriksens «Udvalg af danske og norske forfattere» 1ste del (stykker af Petter Dass og Holbergs den politiske kandestøber). Enkelte digte er lært udenad. Om de vigtigste forfattere er læst, hvad der meddeles i læse bogens «Oplysninger om forfatterne». Af Hofgaard's norske grammatik sætningslæren i sammenhæng; analyse efter læsebogen. En stil hveranden uge: En fjeldtur. — En lystig aften. — Myren. — Paa multenmyren. — I skoven om sommeren og om vinteren. — Skolens udflugt for at møde den engelske eskadre. — Nød prøver venner. — En fisketur. — En dampskibstur. — Et gadeopløb. — Fortæl lidt om de mest seværdige steder i Kristiania omegn. — Den sidste høstdag og den første vinterdag. — En vinterdag. — En ildebrand. — En uheldig skøitetur. — En morsom skoletime. — Beskrivelse af en vakker gaard. — Et jordskjælv. — En dag paa sjøen. — En lovejagt. — En oversvømmelse. — Skoven ved nattetid. — En beskrivelse af Tidemands Haugianerne (eller Werenskiolds Bondebegravelse). — En fjeldbestigning. — En dag paa isen. — En drom. — En Tycho Brahes dag. — Hesten. — Nogle dage af mine sommerferier. — Naboens have. — Ilden er en

god tjener, men en streng herre. — Min første reise hjemmefra. — Efter stormen.

Mundtlige foredrag over selvvalgt emne er holdt af alle gutterne.

6 II. (3 t.). Læsning dels efter Eriksen og Paulsens læsebog, 3dje del, dels efter Eriksens «Udvalg af norske og danske forfattere», 1ste del. Enkelte digte er lært udenad. Læsebogens «Oplysninger om forfatterne» er lært om følgende: Asbjørnsen, Baggesen, Bjørnson, Brun, Ewald, Claus Frimann, Grundtvig, Holberg, Ibsen, Ingemann, Landstad, J. Lie, J. Moe, A. Munch, Oehlenschläger, Tullin, Welhaven, Wergeland, Wessel. I en af parallelklasserne er efter Eriksens litteraturhistorie læst en del om fælleslitteraturen; i de to andre er dikteret en del tilføielser til «oplysningerne»; i disse to klasser er ogsaa læst omtrent 50 sider af Aars og Eriksens svenske læsestykker, i den tredje er ikke læst svensk. Af Hofgaard's grammatik «Om vers og versemaal»; sætningslæren repeteret, øvelser i analyse. En stil hveranden uge, tildels ogsaa øvelser i diktat. Stilopgaver: De vigtigste maader at reise paa, deres fordele og mangler. — En eller anden skildring med motiv fra sommeren. — De norske vasdrags karakter og deres betydning for vort land. — En uheldig fisketur. — Hvilken historisk personlighed tiltaler dig mest og hvorfor? — Paa jagt en høstmorgen. — En fodtur. — Australiens natur og befolkning. — Den norske vinter. — En oversvømmelse. — Den sidste høstdag og den første vinterdag. — En snestorm. — Fortæl om et norsk vasdrag og dets betydning for samfærsel og næringsveie (tentamensstil) — Sommeren i Norge. — Ildens nytte. — Giv en kort fremstilling af det norske høifjelds karakter. — Vaaren kommer. — Den norske fisker. — Sverre Sigurdssøns liv og personlighed. — En skolehistorie. — En samtale mellem bøgerne i min hylde. — Giv en fremstilling af Golfstrømmen og dens betydning for vort land. — Jernet og dets nytte. — Bierne (eller myrerne). — Betydningen af kruddets opfindelse. — Ilden er

en god tjener, men en slet herre. — En morsom (eller lykkelig) dag. — En fjeldbestigning.

Tysk.

1 M. (4 timer egentlig i 2det halvaar). Lassens læsebog (2den udgave) til og med s. 23 (i en af parallelklasserne noget mindre); 1—2 gange om ugen dels diktat, dels skriftlige grammatiske øvelser, navnlig i verbernes og substantivernes böining.

2 M. (5 t.). Lassens læsebog (2den udgave); efter en hurtig repetition af de første 23 sider er læst videre til s. 50; derefter læsestykker, 1ste afdeling, s. 60—84 (i én af parallelklasserne noget mindre). Efter Hofgaards grammatik substantivernes deklination, om adjektivernes sterke og svage böining og en del af pronomenerne. Skriftlig: dels diktat, dels øvelser i at deklinere og konjugere; i de sidste fire maaneder af og til som hjemmearbejde oversættelse af lette norske eksempler.

3 M. (5 t.). Lassens læsebog tilende. Af Pauss og Lassens læsebog omtrent 30 sider (i én klasse mindre) Mundtlige og skriftlige øvelser i oversættelse fra norsk til tysk, dels efter Lassens læsebog s. 51—59, dels efter Knudsens stiløvelser (de første stykker om kasus), dels efter lette eksempler, som er skrevet op paa tavlen. Af Hofgaards grammatik repeteret substantivernes deklination, læst kjønsreglerne, adjektivets böining og en del om verberne (med forbigaaelse af anmerkninger).

4 M. (4 t.). Af Pauss og Lassens læsebog omtrent 50 sider. Formlæren efter Hofgaards grammatik læst tilende (med forbigaaelse af anmerkninger); af syntaksen til genitiv; en skolestil hver uge; Knudsens stiløvelser.

5 M. (3 t. paa latinlinjen, 5 t. paa engelsklinjen). Af Pauss og Lassens læsebog henved 70 sider, paa engelsklinjen noget mere. Af Hofgaards grammatik formelæren repeteret til § 98 (adjektivet); syntaks fra § 214 (om genitiv) og ud om konjunktiv. En stil hver uge

paa skolen, hjemmestil et par gange om maaneden; Hofgaards stilopgaver.

6 M. (3 t. paa latinlinjen, 4 t. paa engelsklinjen). Læsning efter Pauss og Lassens læsebog og Hauffs Märchen, tildels extempore. Løkkens mindre grammatik repeteret; skolestil hver uge og nogle hjemmestile; dels efter Knudsens stiløvelser, dels efter Hofgaards opgaver.

Latin.

4 M. (8 timer ugentlig). Af Schreiners grammatik det vigtigste af formlæren; af Andersens læsebog 1ste afdeling og af 2den afdeling I (stedsbestemmelser), II (participium), III (gerundium og passivt verbaladjektiv), med forbigaaelse af flere eksempler, især i afsnittet om de afvigende verber. De vigtigste syntaktiske regler er meddelt mundtlig. Skolestil 2 gange om ugen.

5 M. (8 t.). I Andersens læsebog læst de fleste eksempler i stykkerne fra «Afhængige udsagnssætninger» til «Adjektiviske bisætninger». Derpaa efter Voss's udvalg 8 feltherrer af Cornel: Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Epaminondas, Pelopidas; 400 vers af Phædrus. Af Schreiners grammatik repeteret formlæren; læst og repeteret kasuslæren og de vigtigste hovedstykker af sætningslæren. Hver uge én skolestil og én hjemmestil, tildels efter Johanssens stiløvelser.

6 M. (7 t.). Læst 1ste og 2den bog af Cæsar, endel fabler af Phædrus. Repetition af det hele pensum til middelskole-examen. Efter Schreiners grammatik er det forhen læste repeteret og enkelte dele af sætningslæren medtaget. Hver uge én skolestil og én hjemmestil; Johanssens stiløvelser.

Engelsk.

4 M. (5 timer ugentlig). Ross's lærebog*) 1ste del (med adskillige forbigaaelser; de norske stykker er slet

*) Fra skoleaaret 1887-88 benyttes Brekke, lærebog i engelsk for begyndere.

ikke medtaget). I én af parallelklasserne benyttedes i de første timer til indøvelse af udtalen et kortfattet, autograferet skema. En gang hver uge skriftlige øvelser, mest diktat.

5 M. (5 t.) Af Brekkes engelske læsebog læst 60 sider. Af Løkkes grammatik læst og repeteret formlæren; læst af syntaksen til § 174 («ubestømte pronomener») og repeteret til § 139 (genetiv) Knudsen og Løkkes stiløvelser. 3 timer ugentlig er anvendt til læsebog og grammatik (i den første tid kun formlære, indtil de uregelmæssige verber, senere 1 time til formlære, 2 timer til syntaks); 1 time er anvendt til stilskrivning paa skolen, saaledes at stilene er fuldførte som hjemmearbejde; opgaven er gennemgaaet ogsaa iforveien og efter rettelsen lært udenad.

6 M. (5 t.). Af Brekkes engelske læsebog læst omtrent 100 sider, deraf en del ex tempore. Løkkes grammatik; læst ud syntaksen og repeteret de vigtigste regler af formlære og syntaks. Hver uge en skolestil, som fuldføres som hjemmearbejde; Knudsen og Løkkes stiløvelser og Brekkes opgaver i engelsk stil.

Fransk.

6 M. (3 timer ugentlig). Knudsen og Wallem's læsebog, 1ste del, de første 52 sider; Knudsen's grammatik, læst ud og repeteret formlæren.

Historie.

Eriksen, En liden verdenshistorie (1 M. og 2 M.)

Nissen, Verdenshistoriens vigtigste begivenheder.

Eriksen, Norges, Sveriges og Danmarks historie*).

1 M. (3 timer ugentlig). Fortællinger af Norges historie fra Harald Haardraades død til Kalmarunionen. I 2det halvjaar Eriksens lille verdenshistorie til middelalderen.

*) Fra skoleaaret 1887—88 er i 3 m. indført Petersen, Norges, Sveriges og Danmarks historie for middelskolen, 2den udgave ved G. Storm.

2 M. (2 t.) Eriksens lille verdenshistorie fra middelalderen og ud; Nissens verdenshistorie til «Perserkri- gene». Repetition.

3 M. (2 t.). Verdenshistorie til middelalderen. Eriksens Norges, Sveriges og Danmarks historie til Kalmarunionen.

4 M. (2 t.). Verdenshistorie fra middelalderen indtil trediveaarskrigen. Nordens historie fra Kalmarunionen til Fredrik II.

5 M. (2 t.) Verdenshistorie fra trediveaarskrigen og ud. Nordens historie fra Fredrik II og ud. Repetition.

6 M. (2 t.). Repetition af verdenshistorien og Nordens historie.

Geografi.

Erslev, Almindelig geografi (1 M. og begyndelsen af 2 M.).

Geelmuyden, Geografi for middelskolen.

1 M. (3 timer ugentlig). Erslev, «Almindelig geografi» med forbigaaelse af indledningen.

2 M. (2 t.) En kort indledning til geografien i tilslutning til de første blade af Erslevs «Almindelig geografi». Af Geelmuydens geografi for middelskolen Australien og Afrika. Korttegning efter Arstals «Landomrids».

3 M. (2 t.) Australien, Afrika, Amerika. Korttegning.

4 M. (2 t.). Italien til Russisk Asien (excl.) Repetition. Korttegning.

5 M. (2 t.) Begyndt paa Russisk Asien og læst hogen ud; repetition; af Norge læst til «Byer». Korttegning.

6 M. (2 t.). Den matematisk-fysiske geografi. Repetition af det hele pensum. Korttegning.

Naturkundskab.

Sørensen, Dyrerigets og planterigets naturhistorie i kort udtog.

Sørensen, Norsk flora.

Henrichsen, Fysik for middelskolen (5 M. og 6 M).

2 M. (2 timer ugentlig). Pattedyrene og fuglene; de nødvendige oplysninger om det menneskelige legeme er meddelt mundtlig.

3 M. (2 t.). Om planternes ydre bygning; forevisning og beskrivelse af levende planter. I vintermaanederne krybdyrene, fiskene og leddyrene (s. 61—114).

4 M. (2 t.). Dyrerigets naturhistorie læst ud (s. 115—128 og s. 1—16); af planterigets naturhistorie repeteret planternes ydre bygning (s. 130—143); de vigtigste plantefamilier (s. 151—188); forevisning og beskrivelse af levende planter i forbindelse med øvelser i at anvende flora.

5 M. (3 t.). Henrichsens fysik med forbigaaelse af den valgfrie del.

6 M. (2 t.). Repetition af det hele pensum til midtelskole-examen.

Regning og matematik.

O. Johannesen, Regnebog I—III.

O. Johannesen, Lærebog i aritmetik og algebra.

Bonnevie, Geometri.

1 M. (4 timer ugentlig). I de første maaneder af skoleaaret fortsat med øvelser i de 4 regningsarter med ensbenævnte tal, senere gennemgaaet de fire regningsarter med uensbenævnte tal; regnebogens 1ste hefte.

2 M. (3 t.) Repetition af det i 1 M. gennemgaaede, opgaver efter regnebogens 1ste hefte, s. 55—81. Addition, subtraktion, multiplikation i almindelig brøk; regnebogens 2det hefte.

3 M. (5 t.). Alle fire regningsarter i almindelig brøk. Decimalbrøk; regnebogens 2det hefte.

4 M. (5 t.). Af aritmetik og algebra hele tal og brøk. Af geometrien læst og repeteret til parallelle linjer. I praktisk regning enkelt reguladetri og i 2det halvår tillige begyndt paa sammensat; regnebogens 3dje hefte.

5 M. (6 t.). Aritmetik og algebra, 1ste til og med 4de bog; stadig skriftlige øvelser. Geometri, 2den og 3dje bog. I praktisk regning sammensat reguladetri, procentregning og rentesregning; regnebogens 3dje og 4de hefte.

6 M. (6 t.). Bonnevis lærebog i aritmetik og algebra, logaritmmer, ligninger; repetition. Af geometrien 5te og 6te bog; repetition. I praktisk regning sammensat reguladetri, procent- og rentesregning, rabat, diskonto og delingsregning, beregning af legemers rumindhold. Regnebogens 3dje hefte. I sidste halvaar er benyttet Johannesens blandede opgaver.

Tegning.

1 M. (1 time ugentlig i 2det halvaar). Lodrette og vandrette linjer; kvadrat samt figurer dannede i og af kvadratet.

2 M. (2 t.). Kvadrat, trekant, sekskant og ottekant med indlagte retlinjede figurer; cirkelen og lette figurer afledede af cirkelen, ovaler og rosetter, femkanten; lette bladformer, baandslyngning af krumme linjer.

3 M. (2 t.). Repeteret cirkelen og rosetter; enkelt og dobbelt spiral; lette bladformer og lette ornamenter.

4 M. (2 t., kun paa engelsklinjen). Lette ornamenter: bladformer, lotos, eggstav og spiraler o. l.

5 M. (2 t., kun paa engelsklinjen). Fladornamenter, især efter antiken. Ved siden deraf projektionstegning.

6 M. (1 t., kun paa engelsklinjen). Som i 5 M.

Skrivning.

1 M. (4 timer ugentlig). Sandbergs forskrifter*) 2den og 3dje bog; ved siden heraf benyttet særskilte skrivebøger til øvelser efter opskrift paa vægtavlen. I sidste halvaar er 1 skrive-time om ugen anvendt til forberedende tegneøvelser.

2 M. (2 t.). Sandbergs forskrifter*) 3dje bog, samt øvelser som i 1 M.

3 M. (2 t.). Sandbergs forskrifter*) 4de bog; øvelser ved siden heraf som i 1 M. og 2 M.; de store og smaa bogstaver i «tysk» skrift indøvet.

*) Fra skoleaaret 1887—1888 benyttes Thorsen og Wangs skrivebøger.

4 M. (1 t. paa engelsklinjen). Sandbergs*) 4de bog; øvelser som 1—3 M.

III. Gymnasiet.

Religion.

1 L. G. (1 time ugentlig). Vogts kirkehistorie indtil Schweizer-reformationen.

2 L. G. (1 t.). Nissens kirkehistorie fra Schweizer-reformationen tilende. I 2det halvaar Johannes' evangelium paa græsk, kap. 1—5 (med J. N. Bruns Forklaring).

3 L. G. (2 t.). Johannes' evangelium paa græsk tilende. Nissens kirkehistorie repeteret.

Norsk.

1 L. G. Af Eriksens Udvalg af norske og danske forfattere, 1ste og 2den del, udvalgte stykker: Vinjes Storegut. Eriksens litteraturhistorie fra begyndelsen til s. 115 (Oehlenschlägers død; meget er forbigaaet). Stil hver tredje uge. En skildring fra sommeren. — Valg mellem: a) En barndomserindring; b) Et eventyr i H. C. Andersens smag eller i folkeeventyrets. — Fødturlivet. — Friminuterne. — Betydningen af aaret 1814 for vort land. — Et billede fra kysten. — De naturforhold, under hvilke den vestlandske kyst-befolkning lever og arbejder. — Ethvert hæderligt arbeide fortjener at agtes, med motto af Wergeland. — En idyl (eller Slaatonnen). Om Oehlenschlägers digt Guldhornene og dets litteraturhistoriske betydning.

Mundtligt foredrag over selvvalgte enner 1 gang i skoleaaret af hver discipel.

2 L. G. (4 t., 2 t. norsk, 2 t. oldnorsk). Enkelte digte af Eriksens udvalg 2den del; Oehlenschläger, Axel og Valborg; Ibsen, Kjærlighedens komedie; oplæsning af A. Munch, Billeder fra nord og syd, og Kr. Elster,

*) Fra skoleaaret 1887—1888 benyttes Thorsen og Wangs skrivebøger.

Solskyer. Eriksens litteraturhistorie fra Oehlenschlägers død tilende; repetition. Det vigtigste om troper og figurer er gennemgaaet. Stil hver tredje uge: Om opsettelse, dens aarsager og skadelige følger. — Mennesket og naturkræfterne. — Om nytten af sport eller indtryk fra et besøg paa den engelske eskadre. — *Ex tempore*: Hvad høsten og høstnaturen kan tale til os om. — Om betydningen af de store geografiske opdagelser i det 15de og 16de aarhundrede. — Hvem er en god kamerat? — Nordmændenes færd paa sjøen i ældre og nyere tid. — Hvorfor bør vi være varsomme i vore domme om andre? — Hvad er en fri forfatning, og hvilket værd har den for et folk? — Richelieu og hans betydning i Frankriges og Europas historie. — *Festina lente* (i 2 R. G. Ein skal baade skunda seg og sunda seg). — Om betydningen af almindelig vernepligt for det hele samfund og for dets enkelte borgere.

Af Nygaards oldnorske læsebog er efter forberedende øvelser i læsning gennemgaaet statarisk 20 sider; Nygaards grammatik er først foreløbig gennemgaaet og derefter læst til verbernes sterke bønning.

3 L. G. (4 t.; 2 til norsk, 2 til oldnorsk). Holberg, Erasmus Montanus; indledningen i Jægers udgave gennemgaaet. Udvalg af Wergelands og Welhavens digte efter Pauss og Lassens læsebog 3dje trins 3dje afdeling. Eriksens litteraturhistorie (meget forbigaaes). Stil hver tredje uge: Hvilke var de egenskaber hos de gamle romere der bidrog til at skaffe dem verdensherredømmet? — Man lebt nur einmal in der Welt. — I hvilken forstand kan erfaring kaldes den bedste læremester, og i hvilken forstand tossernes læremester? — Danmarks velmagt og tilbagegang i middelalderen. — *Ex tempore*: Holbergs stilling i den dansk-norske litteratur. — *Coelum non animus mutant, qui trans mare currunt*. — *Prisca juvent alios, ego me nunc denique natum gratulor*. — Hvorledes skal vi forklare os, at athenerne kunde dømme Sokrates til døden?

— Hvad er en fri forfatning, og hvilket værd har den for et folk? — En fremstilling af de forhold og begivenheder, hvorunder Norge i 1814 gjenvandt sin frihed og selvstændighed.

Af Nygaard's oldnorske læsebog læst og repeteret det hele artiumspensum; ligesaa af grammatiken.

Tysk.

1 L. G. (1 time ugentlig). Digte efter Pauss og Lassens læsebog.

Latin.

1 L. G. (9 timer ugentlig). Cicero *de imperio Cn. Pompei*. Cicero, breve i udvalg (Frey's udgave er benyttet). Sallust, *Catilina*. Ovid, *Metamorphoses* 714 vers (Phaeton 338, Dædalus 51, Midas 107, Niobe 166, Skythiskvinter 34, Folkefesten 18). Schreiners grammatik: lyd-lære og orddannelseslære; af syntaksen fra pronomener til ende. Hver uge en skolestil, hveranden uge en hjemmestil. Dorphs mythologi.

2 L. G. (10 t.). Cicero *Cato major*, Livius 21de bog (med forbigaaelse af kap. 15 og 18—20) og 22de bog kap. 2—59 (med forbigaaelse af kap. 9—18 og 22—31). Vergil *Aeneis I*. Et skriftligt arbeide paa skolen hver uge, i første halvaar stil, i 2det dels stil, dels oversættelse. Af Schreiners grammatik repeteret formlæren.

3 L. G. (9 t.). Livius, 22de bog kap. 36—61. Horats 500 vers af oderne, 600 vers af satirerne. Tacitus's annaler efter Weisses udgave: afsnittet om Otho og Vitellius. Repetition. Schreiners grammatik repeteret. Antikviteter og litteraturhistorien efter Weisses lærebog. 2 oversættelser hver uge (1 paa skolen i 2 sammenhængende timer, 1 hjemme).

Græsk.

1 L. G. (7 timer ugentlig). Efter Curtius's grammatik det væsentligste af den attiske formlære; tilsvarende hertil enkelte stykker af Schenkls elementærbog. Et skriftligt arbeide hver uge paa skolen (bøiningsovelser og

stil efter Schenkl). Efter jul begyndt paa Xenofons *Anabasis* og læst 2den bog.

2 L. G. (7 t.). Homer, *Odysseen* 1ste, 2den, 3dje, 5te og 6te bog. Herodot VII, kap. 131—138; 172—178; 184—87; 196—239 (Sitzlers udgave). Af Curtius's grammatik formlæren repeteret; læst orddannelseslære og kasuslære; oversigt over moduslæren (Hermanstorffs udgave af Xenofon). Antikviteter efter Christensen, Det græske statsliv i oldtiden.

3 L. G. (7 t.). Platons *Apologia Socratis* læst ud og repeteret; derefter læst i oversættelse Kriton og brudstykker af Faidon og Gorgias. Efter en litteraturhistorisk indledning læst og repeteret Sofokles's *Antigone*. Repeteret Xenofons *Anabasis*, Homers *Iliade*, 1ste, 3dje—7de bog. Curtius's grammatik repeteret; moduslæren efter Aars og Grøteruds oversigt. Christensen, Det græske statsliv i oldtiden. Litteraturhistorie (dels dikteret, dels autograferet en kort oversigt).

Fransk.

1 L. G. (4 timer ugentlig). Knudsen og Wallems læsebog 1ste del fra s. 54 tilende, af 2den del læst og repeteret omtrent 50 sider. Knudsens grammatik (formlære og syntaks). Mundtlige øvelser i oversættelse fra norsk til fransk efter Wallems stiløvelser.

2 L. G. (2 t.). Knudsen og Wallems læsebog, 2den del, omtrent 80 sider, en del kursorisk.

Knudsens grammatik; Wallems glossar er benyttet, ordene anvendte i eksempler.

3 L. G. Knudsen og Wallems læsebog, 2den del, statarisk omtr. 60 sider, ex tempore omtr. 50 sider, Knudsens grammatik repeteret. Udvalgte stykker af Wallems stiløvelser.

Historie.

1 L. G. (3 timer ugentlig). Thriges oldtidens historie læst ud og repeteret indtil Konstantin. I første halvår er i 1 time ugentlig gennemgaaet Horns geografi for latinyngnasiet.

2 L. G. (3 t.). Oldtidens historie tilende. Frankriges historie til revolutionen (med benyttelse af Blochs lærebog i verdenshistorie*).

3 L. G. (3 t.). Frankriges historie tilende. Nordens historie efter Eriksens lærebog. Repetition af det hele pensum.

Mathematik.

1 L. G. (2 t.). Dr. O. J. Brochs arithmetik, 1ste, 2den og 3dje bog (1ste bog repeteret).

2 L. G. (3 t.). Arithmetiken tilende. Plantrigonometri indtil skjævinklede trianglers opløsning (C. M. Gulbergs lærebog). Stadig skriftlige opgaver, dels paa skolen, dels som hjemmearbejde.

3 L. G. (3 t.). Trigonometrien fra skjævinklede trianglers opløsning. C. M. Gulbergs stereometri indtil «sfærisk geometri». Repetition. Skriftlige opgaver, dels hjemme, dels paa skolen.

Realgymnasiet.

Religion.

1 R. G. (1 time ugentlig). Vogts kirkehistorie til Schweizer-reformationen.

2 R. G. (1 t.). Nissens kirkehistorie fra Schweizer-reformationen tilende. I 2det halvaar Johannes' evangelium, kap. 1—5 (med J. N. Bruns forklaring).

3 R. G. (2 t.). Johannes' evangelium tilende. Kirkehistorien repeteret.

Norsk.

1 R. G. (3 timer ugentlig). Af Eriksens Udvalg af norske og danske forfattere, 1ste og 2den del, udvalgte

*) Fra skoleaaret 1887—88 benyttes Schjøth og Wallems Frankriges historie.

stykker. Vinjes Storegut. Oplæst er et uddrag af Njaals saga. en udførligere indholdsangivelse af den ældre Edda (efter P. A. Munchs Norske gude- og heltesagn), uddrag af Nils Klim (efter L. Daae i Folkevennen). Eriksens litteraturhistorie til Oehlenschlägers død (meget er forbigaaet). Stil hver tredje uge: Hvorfor besøges vort land mere og mere af udenlandske reisende i sommertiden? — Bondens sysler i de forskjellige aarstider. — Handlingen i Jacob v. Tyboe. — Vinteren kommer. — Sammenligning mellem virkningerne af kruddets og bogtrykkerkunstens opfindelse. — De forskjellige maader, hvorpaa kristendommen forfulgtes i de første aarhundreder, forfølgelsesernes aarsager, og hvad de udrettede. — Holland og Norge. — Selvvalgt emne. — April. — En af hovedpersonerne i Kongsemnerne — (eller Fuglelivet om vaaren). — Mundtligt foredrag over selvvalgte emner 1 gang i skoleaaret af hver elev.

2 R. G. (4 t. ugentlig, deraf 2 timer norsk, 2 timer oldnorsk). Af Eriksens udvalg, 2den del, Blicher, Tre helligaftener; Oehlenschläger, Axel og Valborg; fremdeles digte af Welhaven, Wergeland, A. Munch, Bjørnson; oplæsning af A. Munchs Billeder fra nord og syd og Kr. Elsters Solskyer. Eriksens litteraturhistorie tilende. Stil hver tredje uge; samme opgaver som i 2 L. G.

I oldnorsk er af Nygaards grammatik læst til 3dje afdeling af de sterke verber; af Nygaards udvalg er efter forberedende læseøvelser statarisk gennemgaaet 25 sider.

3 R. G. (4 t; 2 til norsk, 2 til oldnorsk). Læst paany folkeviser i Eriksens udvalg 2den del; læst Wessels Kjærlighed uden strømper (indledningen i Jægers udgave er gennemgaaet). Derpaa digte af Wergeland og Welhaven efter Pauss og Lassens læsebog, 3dje trins 3dje afdeling. Efter Eriksens litteraturhistorie repeteret det vedtagne artiumspensum. Stil hver tredje uge: Hvilke omstændigheder har gjort nordmændene til

et søfarende folk? — Havets indflydelse paa kystboernes levevis og karakter. — Om uhøflighed. — Hvorfor reiser vi mindesmerker for vore store mænd. Karakteristik af «brødrene» i Bjørnsøns fortælling af samme navn. — Ved tentamen: Holbergs stilling i den dansk-norske litteratur. — Hvorfor gav franskmændene Ludvig den 14de tilnavnet «le grand»? — Wergelands digt «Hungersnøden». — Om nøisomhed. — Vandet som ødelæggende element. — Nød udvikler kraft. — Hvad befordrede kristendommens udbredelse i de første aarhundreder? — Hvad forståes ved en dannet mand? — Hvad forståes ved en fast karakter, og hvorledes kan den udvikles?

I oldnorsk er Nygaard's grammatik læst tilende; omtrent 50 sider af Nygaard's læsebog læst og det hele artiumspensum repeteret.

Tysk.

1 R. G. (1 time ugentlig). Schillers Die Jungfrau von Orleans.

1 R. G. (1 t.). Schillers Wallensteins Lager og Die beiden Piccolomini.

Engelsk.

1 R. G. (4 timer ugentlig). Af Sommerfelts, Nyere engelske forfattere statarisk 80 sider, kursorisk omtrent 90 sider. Af Løkkes Engelske forfattere i udvalg stykker af Dickens. Præpositioner og synonymmer efter Knudsens og Løkkes stiløvelser 1ste samling. — Hver uge vekselvis en skolestil og en hjemmestil efter Schrams stiløvelser. Lunds ordsamling s. 1—35 (2den udgave).

2 R. G. (5 t.). Løkkes Engelske forfattere i udvalg: Shakespeare, Merchant of Venice, 1ste akt, 3dje akt 3dje og 4de scene, 4de akt; Goldsmith, s. 135—44; Hume s. 154—164; Gibbon, s. 175—80; Burke s. 221—24; Sheridan s. 244—58; Walter Scott, s. 278—301; læst de biografiske oplysninger om forfatterne. Kursorisk læsning efter Sommerfelts Nyere engelske forfattere omtrent 90 sider. Løkkes grammatik repeteret.

Til skolestil 1 time hver uge; stilene er fuldført som hjemmearbejde. Schrams stiløvelser; Brekkes opgaver, Knudsen og Løkkes stiløvelser. Lunds glossar, fra s. 28 ud.

3 R. G. (5 t.). Løkkes Engelske forfattere i udvalg: af Shakespeare, Bacon, Milton, Clarendon, Addison Swift, Pope og Johnson udvalgte stykker og biografierne. Cursorisk læsning efter Sommerfelts Nyere engelske forfattere, omtrent 80 sider. Repetition af grammatik; synonymer efter Knudsen og Løkkes stiløvelser I. Stil hver uge: 1 time paa skolen, fortsættelse som hjemmearbejde. Af og til mundtlig oversættelse fra norsk til engelsk.

Fransk.

1 R. G. (4 timer ugentlig). Knudsen og Wallems læsebog, 1ste del, fra s. 54 ud; af 2den del s. 1—48; repetition. Knudsens grammatik læst ud og repeteret; mundtlige øvelser efter Wallems stiløvelser.

2 R. G. (2 t.). Knudsen og Wallems læsebog, 2den del s. 48—127. Knudsens grammatik repeteret til reglerne om negtelser. 1 time ugentlig lekse i Wallems glossar; ordene anvendt i eksempler.

3 R. G. (2 t.). Knudsen og Wallems læsebog, 2den del, statarisk omtrent 30 sider, cursorisk omtrent 40 sider. Knudsen og Wallems Franske forfattere i udvalg, stykkerne Jean Marie og L'Ecureuil (ikke helt ud). Knudsens grammatik repeteret i 2det halvår. Af Wallems stiløvelser enkelte udvalgte stykker s. 5—61.

Historie.

1 R. G. (3 timer ugentlig). Thriges mindre lærebog i den gamle historie.

2 R. G. (3 t.) Thriges mindre lærebog fra keiser-tiden ud. Frankrigs historie til keiserdømmet (med benyttelse af Gjørs Gallien før og under romernes herredømme og A. Blochs lærebøger).

3 R. G. (3 t.). Frankrigs historie læst ud (fra

1815) og repeteret. Repetition af Nordens historie (Eriksens lærebog) og oldtiden (Thriges mindre lærebog).

Geografi.

1 R. G. (2 timer ugentlig). Gundersens lærebog i politisk geografi, fra begyndelsen til Spanien. Ethnografien og enkelte afsnit af det øvrige repeteret.

2 R. G. (1 t.). Gundersens lærebog i politisk geografi fra Italien tilende. Henrichsen, Fysisk geografi.

3 R. G. (1 t.). Johannesen, Mathematisk geografi. Repetition.

Naturfag.

1 R. G. (5 timer ugentlig). Lütken's lærebog i zoologi, nr. 2, til fiskene. Efter Sørensen's Planterigets naturhistorie planternes ydre bygning og inddeling; beskrivelse og bestemmelse af planter. Af Schiøtz's lærebog i fysik mekanikens 1ste og 2det afsnit; hver uge et skriftligt arbejde, i regelen hjemme. Hjortdahls kemi indtil aluminium. Det i fysik og kemi læste pensum er repeteret.

2 R. G. (5 t.). Planternes ydre bygning og inddeling efter Sørensen's Planterigets naturhistorie, bestemmelse og beskrivelse af planter. Corneliussens mineralogi læst ud og repeteret. Hjortdahls kemi læst ud (fra metallerne) og repeteret. Schjøtz's fysik, læst og repeteret optik og varmelære; hver uge et skriftligt arbejde, i regelen hjemme.

3 R. G. (5 t.). Bestemmelse og beskrivelse af planter; Sørensen's lærebog tilende. Repeteret det meste af zoologien efter Sørensen's lærebog. Corneliussens mineralogi. Repeteret Hjortdahls kemi. Schjøtz's fysik læst ud og repeteret; et skriftligt arbejde hver uge, i første halvaar hjemme, i 2det halvaar paa skolen.

Mathematik.

1 R. G. (6 timer ugentlig). Dr. O. J. Brochs aritmetik indtil ligninger af 2den grad (med forbigaelse af kjedebrøk) samt Dr. E. Holsts bemærkninger til samme.

Dr. E. Holsts Plangeometrisk kursus for realgymnasiet indtil nr. 83; derhos Bonne vies geometri for middelskolen.

2 R. G. (6 t.). Dr. O. J. Brochs arithmetik læst ud; ligesaa Dr. E. Holsts Plangeometrisk kursus for realgymnasiet (fra § 83). C. M. Guldbergs plantrigonometri og stereometri. Samme forfatters analytiske geometri er paabegyndt.

3 R. G. (6 t.). Dr. E. Holsts «Rækker». Analytisk geometri efter C. M. Guldbergs lærebog med forbigaaelse af tillægget om krumningsradius i den nyeste udgave. Det hele pensum repeteret.

Tegning.

1 R. G. (2 timer ugentlig). Fladeornamenter, i sidste halvaar ogsaa modeltegning.

2 R. G. (2 t.). Frihaandstegning, 1 t.: fortsat med fladeornamenter og modeltegning. Projektionstegning, 1 t.: dikteret begyndelsesgrundene til den deskriptive geometri; hver uge hjemmeopgaver.

3 R. G. (2 t.). Frihaandstegning, 1 t.: modeltegning; artiumstegninger fuldførte. Projektionstegning, 1 t.: deskriptiv geometri efter lærerens diktat; et fuldstændigt kursus, overensstemmende med departementets cirkulære af 17de november 1886, gennemgaaet.

V. Afgangsexamina.

Examen artium 1886.

Latingymnasiets overste klasse, som var delt i to parallelklasser, havde tilsammen 36 disciple, af hvilke 35 fremstillede sig til examen artium*); 1 fik hovedkarakteren udmerket godt, 18 meget godt, 13 godt, 2 temmelig godt, 1 rejceredes ved den skriftlige prøve.

*) En, som paa grund af sygelighed ikke havde deltaget i undervisningen i alle fag, blev et aar til i klassen.

1. Boeck, Lorentz Meyer, f. $\frac{2}{7}$ 66, søn af doktor C. H. Boeck, Kristiania. (Discipel af skolen i 14 aar.)
2. Borgen Poul Holst f. $\frac{1}{4}$ 67, søn af grosserer H. P. Borgen Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
3. Bugge, Ove Kristian Daae, f. $\frac{2}{3}$ 63, søn af lensmand H. S. Bugge, Borge, Lofoten. (Discipel af skolen i 4 aar)
4. Buhre, Asle Wilhelm Abraham, f. $\frac{1}{4}$ 67, søn af grosserer Ad. Buhre, Kristiania. (Discipel af skolen i 11 aar).
5. Christie, Wilhelm Frimann Koren, f. $\frac{2}{5}$ 68, søn af afd. professor Christie, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
6. Crøger, Johan, f. $\frac{2}{1}$ 66, søn af sogneprest J. C. F. Crøger, Brunlanes. (Discipel af skolen i $4\frac{1}{2}$ aar).
7. Dahll, Johan George, f. $\frac{2}{3}$ 65, søn af afd. mægler J. G. Dahll, Brixton. (Discipel af skolen i 4 aar).
8. Dammann, Axel Hartvig, f. $\frac{2}{8}$ 68, søn af grosserer Joh's. Dammann, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
9. Ellingsen, Narve, f. $\frac{1}{1}$ 67, søn af skibsreder B. Ellingsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 10 aar).
10. Engelschjøn, Gustav, f. $\frac{1}{2}$ 65, søn af afd. kaptein M. Engelschjøn Kongsberg. (Discipel af skolen i 4 aar).
11. Gamborg, Carl Emil, f. $\frac{6}{11}$ 68, søn af afd. overretssagfører J. Chr. Gamborg, Kristiania. (Discipel af skolen i $11\frac{1}{2}$ aar).
12. Gulowsen, Otto Knoph Römcke, f. $\frac{2}{1}$ 67, søn af ritmester J. Gulowsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 4 aar).
13. Hedenskou, Ludvig Nikolai August, f. $\frac{2}{8}$ 67, søn af opsynsmand L. O. Hedenskou, Hovedøen ved Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar).
14. Hertzberg, Johan, f. $\frac{2}{7}$ 67, søn af oberstløjtnant J. Hertzberg, Kristiania. (Discipel af skolen i 4 aar).
15. Holmsen, Fin, f. $\frac{2}{3}$ 67, søn af bestyrer Th. Holmsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).

16. Ihlen, Victor, f. $\frac{2}{10}$ 68, søn af advokat J. T. Ihlen, Kristiania. (Discipel af skolen i 10 aar).
17. Kahrs, Ingvar Olaf, f. $\frac{8}{1}$ 67 søn af kjøbmand Aug. Kahrs, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar).
18. Liland, Ragnvald, f. $\frac{18}{8}$ 65, søn af gaardbruger J. J. Liland, Borge, Lofoten. (Discipel af skolen i 4 aar).
19. Lindbäck, Karl Johan Lund, f. $\frac{5}{11}$ 67, søn af gartner Lindbäck, Bygdø. (Discipel af skolen i 9 aar).
20. Lund, Edvard Hagerup, f. $\frac{2}{7}$ 68, søn af postexpeditor J. S. Lund, Kristiania. (Discipel af skolen i 4 aar).
21. Lund, Einar Rudolph, f. $\frac{25}{2}$ 67, søn af toldbetjent M. Lund, Kristiania. (Discipel af skolen i 7 aar).
22. Maarud, Adolf, f. $\frac{25}{2}$ 67, søn af grosserer G. G. Maarud, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
23. Ollendorff, Wiggo Emil, f. $\frac{28}{12}$ 68, søn af kjøbmand J. T. Ollendorff, Kristiania. (Discipel af skolen i 11 aar).
24. Opheim, Endre Martin, f. $\frac{16}{5}$ 66, søn af lensmand A. S. Opheim, Nærø. (Discipel af skolen i 3 aar).
25. Opsahl, Henrik, f. $\frac{7}{3}$ 68, søn af gaardbruger H. H. Opsahl, Elverum. (Discipel af skolen i 6 aar).
26. Rasmussen, Carl, f. $\frac{10}{11}$ 67, søn af afd. kjøbmand R. Rasmussen, Sand, Ryfylke. (Discipel af skolen i 4 aar).
27. Roll, Karl Nicolai, f. $\frac{14}{3}$ 68, søn af pastor K. Roll, Kristiania. (Discipel af skolen i 8 aar).
28. Sinding, Bjarne, f. $\frac{7}{4}$ 68, søn af direktør E. A. H. Sinding, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
29. Skjelderup, Michael, f. $\frac{13}{3}$ 68, søn af doktor M. Skjelderup, Kristiania. (Discipel af skolen i 9 aar).
30. Thiis, Karl Sivertsen, f. $\frac{27}{1}$ 68, søn af grosserer M. M. Thiis, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
31. Thormodsæter, Johannes Wedege, f. $\frac{27}{11}$ 65, søn af sogneprest E. A. Thormodsæter, Finnaas. (Discipel af skolen i 3 aar).
32. Trønnes, Herman Gjermundsen, f. $\frac{21}{2}$ 65, søn af gaardbruger Gjermund Taraldsen, Sollien. (Discipel af skolen i 8 aar).

33. Ustvedt, Nils Yngvar, f. 2⁹ 68, søn af disponent H. Ustvedt, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
 34. Winsnes, Wilhelm Gedde, f. 1⁹ 68, søn af doktor W. G. Winsnes, Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar).
 (Nr. 12, 13, 16, 20 og 27 underkastede sig som krigskoleaspiranter den mundtlige prøve for undervisningsinspektionen).

De specielle karakterer sees af følgende tabel:

	Norsk stil.	Latinsk overs.	Mathem. skr.	Religion.	Norsk og oldn.	Latin.	Græsk.	Fransk.	Engelsk.	Historie.	Mathem. indl.	Sum.	Hovedkarakter	
Boeck	4	4	3	3	3	4	4	3	3	3	—	2	3	39: 12 Godt.
Borgen	3	2	2	2	1	1	1	1	1	—	2	2	19: 12 Meget godt.	
Bugge	3	3	1	1	1	2	3	1	1	1	—	2	2	21: 12 Meget godt.
Buhre	3	3	2	1	2	2	3	2	2	2	—	1	2	25: 12 Meget godt.
Christie	3	4	4	3	3	2	2	3	3	2	—	3	2	34: 12 Godt.
Crøger	4	3	3	4	3	3	4	3	3	3	—	3	1	37: 12 Godt.
Dahl	4	4	2	4	4	3	3	4	4	—	1	2	2	37: 12 Godt.
Dammann	4	3	2	2	3	3	4	3	4	2	—	3	3	36: 12 Godt.
Ellingsen	4	4	1	3	2	3	3	2	3	3	—	3	1	32: 12 Godt.
Engelschjøn	4	4	4	2	2	4	4	3	3	2	—	2	3	37: 12 Godt.
Gamborg	3	3	1	1	1	3	3	2	2	2	—	2	1	24: 12 Meget godt.
Gulowsen	4	3	2	2	2	2	2	3	2	—	2	3	29: 12 Meget godt.	
Hedenskou	4	3	3	3	3	2	3	4	4	2	—	5	5	41: 12 Temmel. godt.
Hertzberg	4	3	2	1	2	4	4	4	5	2	—	2	2	35: 12 Godt.
Holmsen	3	3	3	2	2	1	2	2	2	2	—	2	2	26: 12 Meget godt.
Ihlen	3	3	3	3	3	2	3	2	3	1	—	3	1	30: 12 Meget godt.
Kahrs	4	4	3	3	2	2	2	2	2	3	—	2	2	31: 12 Godt.
Liland	3	3	1	2	1	2	3	2	2	2	—	3	1	25: 12 Meget godt.
Lindbäck	3	3	2	2	1	2	2	1	1	2	—	1	2	22: 12 Meget godt.
Lund, E. H.	4	3	2	2	4	1	2	2	3	1	—	3	2	29: 12 Meget godt.
Lund, E. R.	4	4	3	3	2	2	3	4	4	1	—	2	2	34: 12 Godt.
Maarud	3	3	2	3	2	2	2	2	2	3	—	2	2	28: 12 Meget godt.
Ollendorff	3	3	2	2	3	3	3	1	1	2	—	4	4	31: 12 Godt.

	Norsk stil.	Latinsk ovels.	Mathem. skr.	Religion.	Norsk og oldn.	Latin.	Grøsk.	Fransk.	Engølsk.	Historie.	Mathem. mdtl.	Sum.	Hovedkarakter		
Opheim	4	2	3	2	2	2	3	1	1	1	2	5	29:13	Meget godt.	
Opsahl	4	4	4	3	2	3	3	3	4	2	—	3	3	38:12	Godt.
Rasmussen	3	3	1	2	2	2	2	1	2	2	—	1	1	22:12	Meget godt.
Roll	4	3	1	2	2	2	2	1	2	2	—	4	1	26:12	Meget godt.
Sinding	3	3	1	1	2	1	2	2	2	1	—	1	3	22:12	Meget godt.
Skjelderup	4	4	4	2	3	4	5	2	2	2	—	4	3	39:12	Godt.
This	4	4	1	1	2	2	2	2	3	2	—	2	1	26:12	Meget godt.
Thormodsæter	3	4	4	3	4	2	3	4	4	—	4	2	5	42:12	Temmel. godt
Trønnes	3	3	1	2	1	2	2	2	2	2	—	1	1	22:12	Meget godt.
Ustvedt	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	15:12	Meget godt.
Winsnes	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	13:12	Udmrk.godt.

Seks privatister fremstillede sig til klassisk examen artium; fem bestod den:

Christensen, Einar, meget godt 28:12, Iversen, Kasper Bernhard, m. g. 28:12, Mathiesen, Johanne Elisabet, m. g. 20:12, Salvesen, Kristian Winther, godt 38:12, Theodorsen, Thorvald, temmelig godt 40:12.

Realgymnasiets øverste klasse havde 17 disciple, som samtlige fremstillede sig til examen artium: 9 fik hovedkarakteren meget godt, 4 godt, 1 temmelig godt; 3 rejce-redes ved den skriftlige prøve

1. Anderssen, Justus Henrik, f. $\frac{10}{10}$ 67, søn af indrulleringsfuldm. R. Anderssen, Kristiania. (Discipel af skolen i 4 aar).
2. Christofersen, Ole Christian, f. $\frac{3}{9}$ 66, søn af læderhandler M. Christofersen, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
3. Davidsen, Peter Marius, f. $\frac{1}{12}$ 67, søn af stabssergeant Davidsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar).
4. Hartmann, Johan Marius, f. $\frac{7}{11}$ 68, søn af sogneprest G. A. Hartmann, Sigdal. (Discipel af skolen i 4 aar).
5. Hiorth, Jørgen Asserson, f. $\frac{1}{6}$ 66, søn af postmester K. Hiorth, Horten. (Discipel af skolen i 1 aar).
6. Hoffmann, Kristoffer Henrik, f. $\frac{1}{5}$ 67, søn af kammerer J. H. Hoffmann, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
7. Kaddeland, Andreas, f. $\frac{7}{7}$ 58, søn af gaardbruger J. A. Kaddeland, Holme. (Discipel af skolen i 2 aar).
8. Kjuus, Amund, f. $\frac{2}{3}$ 68, søn af gaardbruger A. S. Kjuus, Næs. (Discipel af skolen i 6 aar).
9. Krag, Hjalmar, f. $\frac{2}{7}$ 67, søn af veidirektor H. H. Krag, Kristiania. (Discipel af skolen i $11\frac{1}{2}$ aar).
10. Marcussen, Marcus, f. $\frac{1}{3}$ 68, søn af skibsfører E. N. Marcussen, Akerøen. (Discipel af skolen i 2 aar).
11. Olsen, Christian, f. $\frac{1}{2}$ 62, søn af kjøbmand B. J. Olsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 1 aar).
12. Salvesen, Edvard, f. $\frac{2}{6}$ 66, søn af infanterikaptajn J. Salvesen, Mandal. (Discipel af skolen i $2\frac{1}{2}$ aar).
13. Schulstad, Olaf Peter, f. $\frac{1}{6}$ 68, søn af kasserer P. P. Schulstad, Elverum. (Discipel af skolen i 2 aar).
14. Seeberg, Hans, f. $\frac{1}{7}$ 67, søn af skibsreder H. C. Seeberg, Tønsberg. (Discipel af skolen i 3 aar).

(Nr. 2, 3, 6, 9, 11, 12 underkastede sig som krigs-

skoleaspiranter den mundtlige prøve for undervisningsinspektionen).

De specielle karakterer sees af følgende tabel:

	Norsk stil.	Engelsk stil.	Mathem. skr.	Fysik skr.	Religion.	Norsk og oldn.	Engelsk.	Fransk.	Historie.	Geograf.	Mathem. mtl.	Naturfag.	Sum.	Hovedkarakter.
Anderssen	4	3	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	25 : 12	Meget godt.
Christofersen	3	3	2	4	2	3	2	3	3	3	4	2	34 : 12	Godt.
Dauidsen	3	2	4	3	1	2	2	1	2	2	5	2	29 : 12	Meget godt.
Hartmann	3	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	22 : 12	Meget godt.
Hiorth	4	4	3	4	3	5	3	5	4	2	3	3	43 : 12	Temmel. godt.
Hoffmann	4	2	2	4	1	2	1	1	2	2	1	2	24 : 12	Meget godt.
Kaddeland	2	2	3	3	1	2	2	2	2	2	2	2	25 : 12	Meget godt.
Kjuus	4	2	4	3	2	2	2	1	3	2	2	3	30 : 12	Meget godt.
Krag	3	3	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	23 : 12	Meget godt.
Marcussen	4	4	2	3	2	2	3	3	2	1	1	2	29 : 12	Meget godt.
Olsen	4	3	4	4	2	3	2	2	4	3	4	3	38 : 12	Godt.
Salvesen	4	4	3	2	3	4	3	2	2	1	3	3	34 : 12	Godt.
Schulstad	3	2	1	2	2	3	1	1	1	2	2	2	22 : 12	Meget godt.
Seeberg	3	4	3	5	1	3	2	3	1	3	4	3	35 : 12	Godt.

Syv privatister, hvoraf 6 damer, fremstillede sig til realartium; 5 bestod den og fik hovedkarakteren meget godt: Bull, Ellen 29 : 12; Ingier, Alexandra 28 : 12; Olsen, Louise 24 : 12; Qvam, Anna 25 : 12; Spångberg, Marie 29 : 12.

Til censorer ved denne skoles examen artium havde kirkedepartementet beskikket følgende herrer:

I religion: skolebestyrer Gjerlöw.

I norsk og oldnorsk: adjunkt Chr. Schive.

I latin: skolebestyrer M. Gjør.

I græsk: universitetsstipendiat dr. Torp og adjunkt H. Schjøth.

I engelsk: cand. mag. J. Schram.

I fransk: overlærer Wallem.

I historie: skolebestyrer Anderssen.

I geografi: cand. real. Olaf Berg.

I matematik: adjunkt J. Friis.

I naturfag: stipendiat H. Reusch og cand. real. Johs. Thrane.

I censuren deltog desuden af undervisningsinspektionens medlemmer rektorerne Müller (i norsk), og Horn (i geografi).

De af undervisningsinspektionen meddelte opgaver til de skriftlige prøver lød saaledes:

Norsk stil:

1. Hvilke omstændigheder er det, som har gjort handel og søfart til en af vort folks vigtigste næringsveie?
2. Hvilke var de egenskaber hos de gamle romere, som bidrog til at skaffe dem verdensherredømmet?

Latinsk oversættelse:

Quæ hic in sermonem nostrum vertenda proponuntur, sumpta sunt, paucis mutatis, ex opusculo quodam Mureti, viri eruditi sæculi post Chr. natum sexti decimi, ad Mocenicum quendam familiarem misso.

Si sola præmiorum exspectatione præclari viri ad virtutem et ad serviendum commodis civium adducerentur, multi sine dubio aliorum sorte moniti a proposito abducerentur. Sed est profecto, Mocenice, est major quædam vis, quæ tibi ac tui similibus persvadeat, virtutem non modo detractis omnibus præmiis, verum etiam propositis omnibus suppliciis, esse expetendam; pulchrum esse adjuvare cives suos et omnes curas, omnes cogitationes in reipublicæ salute defigere, nullum ejus causa periculum, nullam invidiam, nullam dimicationem defugere; cives beneficio affecti si quid præmii referant, non repudiandum; sin parum grati parumque memores fuerint, quid nos reipublicæ, non quid alii nobis debeant, cogitandum. Sæpe

enim ex te audivi, quum diceres, gratulari te tibi et magnam gratiam debere omnium rerum moderatori deo, quod in ea republica natus esses, in qua verendum non esset, ne quisquam ob virtutem in invidiam vocaretur, quum ne vel minimis quidem in rempublicam beneficiis sua præmia denegarentur; sed tamen si vixisses Cieronis et Cæsaris temporibus et eligendi potestatem tibi deus fecisset, illius fortunam, propter urbem conservatam exulantis, fortunæ hujus, in eadem oppressa dominantis, antepositurum fuisse.

Ac plane ita est, ut dico; non mercenaria est virtus, neque præmiis atque honoribus ad recte agendum excelso homines ingenio, sed honesti et recti amore ducuntur, aut si quando de aliquo præmio cogitant, de immortalitate nominis cogitant, quam qui sequuntur, quæcunque aspera, molesta, difficilia perpessu, intolerabilia putantur, vel non sentiunt vel nihili faciunt. Neque vero M. Tullius, quum de conjuratis supplicium sumeret, non jam tum cogitatione præcipiebat eas tempestates, quibus postea vexatus est. Sed animus et a natura præclare conformatus et sapientiæ præceptis adversus omnes vel fortunæ vel hominum injurias confirmatus, multo pluris ducebat boni civis officium et conservandæ patriæ gloriam, quam omnes acerbitates, quas propter rabiem perditorum hominum odio incensam postea exhauriendas sibi esse divinabat.

Engelsk stil:

Vilhelm den tredjes sidste dage.

Om morgenen den en og tyvende februar steg Vilhelm tilhest i den hensigt at ride ud til sit yndlingsslot Hampton Court, som man netop holdt paa at istandsætte. Pludselig snublede dyret og kastede sin rytter af. Nogle murere, som havde været vidner til dette uheld, løb skyndsomt til, reiste kongen op, og støttende sig paa deres skuldre slæbte han sig med møie tilbage til slottet. Her viste det sig, at han havde brukket kravebenet¹⁾, men

¹⁾ collar-bone.

ikke lidt nogen skade forøvrigt. Utaalmodig over det uventede ophold nægtede kongen haardnakket at adlyde saarlægen, som forestillede ham, at et saadant benbrud¹⁾ kunde blive meget farligt, hvis det blev skjødesløst behandlet, og bestemte sig til at drage til slottet Kencington endnu samme aften. Trods hoffolkenes indstændige bønner begav han sig afsted. Det var en temmelig lang kjøretur, og veiene var daarlige, saa at Vilhelm, da han kom frem til sit bestemmelsessted, var næsten bevidstlos. Paa en fjorten dages tid kom han sig imidlertid saa vidt, at han kunde spadserere omkring i parken; men da han følte sig noget mat efter denne uvante anstrengelse, satte han sig i en lænestol ved et aabent vindu, hvor han sovned ind. I to timer laa han her, udsat for en slem træk; i løbet af natten blev han angrebet af en heftig feber. Lægerne mistvivlede snart om at redde hans liv; selv anede han sandheden for nogen anden og oppebiede rolig dødens komme. Han takkede lægerne og alle de omstaaende for deres omsorg for ham. «Jeg ved, I har gjort alt, hvad der stod i eders magt», sagde han; «jeg underkaster mig ydmygt Guds vilje».

Mathematik:

Ved klassisk examen artium:

I.

Bevis sætningen om at ophøje en brøk til en potens, naar exponenten er et helt tal, positivt eller negativt.

Vis dernæst, i hvilke tilfælde en saadan potens af en brøk bliver et helt tal.

II.

At udvikle formlerne for $\cos. 3x$ og $\cos. 2x$ ved $\cos. x$ og derpaa anvende dem til løsningen af følgende ligning:

$$\cos. 3x + \cos. 2x + \cos. x + 1 = 0.$$

III.

I en syvkantet regulær pyramide er sidevinkelen ved

¹⁾ fracture.

toppunktet lig 40° . Pyramidens sidekant er lig længdeenheden. Find dens samlede overflade.

Den regulære syvkants centralvinkel bestemmes med en nøiagtighed af $\frac{1}{10}$ minut.

Ved real examen artium:

I.

Find forholdet mellem de to segmenter, hvori en kugle deles ved et plan, naar det ene segments kalot er lig det andet segments samlede overflade.

I det fundne forholdstal befries nævneren for rodtegn.

II.

Om en cirkel, der har sit centrum i punktet (m, n) samt gaar igjennem origo, er der omskrevet et kvadrat saaledes, at origo er den ene sides berøringspunkt. Find ligningerne for kvadratets sider.

III.

Hvorledes beregnes værdien af summen

$$\sum_{x=0}^n (x^3 - a^2 x)?$$

Hvis man anvender formlerne for summen af kubik-tallene og summen af de naturlige tal, bliver disse formlers rigtighed at bevise.

Fysik:

Hvorledes lyder de keplerske love, og hvorledes kan man ved hjælp af disse finde loven for den almindelige gravitation?

Ex.: Hvor stor er vegten paa solens overflade af et blystykke, som her paa jorden veier 1 kg? Solens masse er 360000 gange saa stor som jordens, og dens radius 112 gange saa stor som jordens.

Examen artium 1887.

Latingymnasiets øverste klasse havde 24 disciple, som samtlige fremstillede sig til examen og bestod den; 1 fik hovedkarakteren udmerket godt, 15 meget godt og 8 godt.

1. Aars, Kristian Birch-Reichenwald, f. $\frac{2}{9}$ 68, søn af skolebestyrer J. Aars, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar, se s. 71 nederst).
2. Bennett, Francis, f. $\frac{3}{9}$ 68, søn af agent T. Bennett, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar).
3. Boe, Christen, f. $\frac{2}{2}$ 68, søn af sagfører C. A. Boe, Arendal. (Discipel af skolen i 1 aar).
4. Bull, Peter Nicolai, f. $\frac{1}{10}$ 69, søn af skibsfører H. J. Bull, Tønsberg. (Discipel af skolen i 3 aar).
5. Brun, Johan Lyder, f. $\frac{1}{10}$ 69, søn af sogneprest J. N. Brun, Kristiania. (Discipel af skolen i 9 aar).
6. Carlsen, Oluf, f. $\frac{2}{6}$ 69, søn af købmand O. Carlsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar).
7. Eide, Bjarne, f. $\frac{1}{10}$ 69, søn af konsul L. J. K. A. Eide, Haugesund. (Discipel af skolen i 2 aar).
8. Faye, Nils Landmark, f. $\frac{2}{4}$ 68, søn af lensmand G. A. Faye, Fet. (Discipel af skolen i 4 aar).
9. Hartvig, Kristian Holst, f. $\frac{8}{11}$ 69, søn af distriktslæge Hartvig, Kragerø. (Discipel af skolen i 2 aar).
10. Holmboe, Johan Henrik, f. $\frac{1}{7}$ 68, søn af agent A. N. Holmboe, Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar).
11. Huitfeldt, Hans Emil, f. $\frac{1}{9}$ 69, søn af arkivfuldmægtig Huitfeldt-Kaas, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
12. Hvoslef, Jacob Marinus, f. $\frac{1}{6}$ 69, søn af provst J. M. Hvoslef, Kragerø. (Discipel af skolen i 2 aar).
13. Kyhring, August Nicolai, f. $\frac{2}{7}$ 69, søn af agent N. A. Kyhring, Kristiania. (Discipel af skolen i 9 aar).
14. Lohrbauer, Johannes, f. $\frac{1}{1}$ 69, søn af fabrikeier J. L. Lohrbauer, Kristiania. (Discipel af skolen i 8 aar).

15. Melhuus, Vilhelm, f. $\frac{31}{10}$ 68, søn af ritmester F. W. Melhuus, Kristiania. (Discipel af skolen i 8 aar).
 16. Mørk, Ragnar, f. $\frac{17}{2}$ 69, søn af købmand H. S. Mørk, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
 17. Nicolaysen, Lorenz Wilhelm Lexau, f. $\frac{16}{2}$ 69, søn af professor J. Nicolaysen, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
 18. Nilssen, Jacob, f. $\frac{25}{1}$ 70, søn af restauratør J. Nilsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
 19. Olsen, Otto Edvard, f. $\frac{16}{8}$ 69, søn af afd. landhandler O. A. Olsen, Silgjord. (Discipel af skolen i 5 aar).
 20. Ottesen, Hjalmar, f. $\frac{28}{2}$ 69, søn af sogneprest Otto Ottesen, Skedsmo. (Discipel af skolen i 5 aar).
 21. Piro, Christian, f. $\frac{31}{10}$ 67, søn af sorenskriver A. C. J. Piro, Valdres. (Discipel af skolen i 7 aar).
 22. Schiøtz, Thomas Alexander Lange, f. $\frac{4}{11}$ 69, søn af ingeniør E. H. Schiøtz, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
 23. Svensson, Johan Arnt, f. $\frac{29}{8}$ 68, søn af bødker A. Svensson, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
 24. Voss, Johan Fredrik, f. $\frac{26}{11}$ 69, søn af skolebestyrer P. Voss, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
- (Nr. 10, 11, 16 og 22 underkastede sig som krigssko-leaspiranter den mundtlige examen for undervisningsinspektionen).

De specielle karakterer sees af følgende tabel:

	Norsk stil.	Lat. overs.	Mathem. skr.	Religion.	Norsk og oldn.	Latin.	Græsk.	Fransk.	Engelsk.	Historie.	Mathem. mdtl.	Sum.	Hovedkarakter.
Aars	3	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	18:12	Meget godt.
Bennett	4	3	3	3	3	4	4	3	4	2	3	39:12	Godt.
Boe	4	3	2	2	3	3	3	3	4	3	2	35:12	Godt.
Brun	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14:12	Udmerket godt.
Bull	3	2	1	1	1	1	2	1	2	1	1	17:12	Meget godt.
Carlsen	4	3	1	2	1	2	3	2	2	2	1	24:12	Meget godt.
Eide	3	2	1	1	1	1	2	1	1	2	2	18:12	Meget godt.
Faye	3	2	4	2	2	2	3	2	3	2	2	30:12	Meget godt.
Hartvig	4	4	3	4	2	3	3	2	2	3	3	36:12	Godt.
Holmboe	3	3	3	3	2	2	2	1	2	2	1	28:13	Meget godt.
Huitfeldt	3	3	2	2	2	3	3	2	2	3	4	30:12	Meget godt.
Hvoslef	4	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	28:12	Meget godt.
Kyhning	3	3	1	2	2	2	2	1	2	2	2	23:12	Meget godt.
Lohrbauer	3	3	3	1	1	3	3	1	2	1	2	25:12	Meget godt.
Melhaus	2	3	3	2	2	1	1	2	2	2	2	24:12	Meget godt.
Mørk	3	3	3	2	2	3	3	2	3	2	2	29:12	Meget godt.
Nicolaysen	4	4	2	2	3	4	4	2	3	2	3	36:12	Godt.
Nilssen	3	3	4	4	2	3	3	3	3	3	3	37:12	Godt.
Olsen	3	3	1	2	2	2	2	3	3	2	1	25:12	Meget godt.
Ottesen	4	3	2	3	2	3	4	2	3	3	2	33:12	Godt.
Piro	4	3	2	4	3	3	4	3	4	3	2	38:12	Godt.
Schiøtz	3	4	3	2	3	3	3	3	4	2	3	235:12	Godt.
Svensson	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	1	24:12	Meget godt.
Voss	3	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	18:12	Meget godt.

Fire privatister fremstillede sig til klassisk examen artium; to bestod den: Aall, Hans, temmelig godt 40:12; Due, Oluf, godt, 32:12.

Realgymnasiets øverste klasse havde 15 disciple, som samtlige fremstillede sig til examen artium: 1 fik hovedkarakteren udmerket godt, 9 meget godt, 3 godt, 1 temmelig godt; 1 rejseredes ved den skriftlige prøve.

1. Andresen, Hans Magnus, f. $\frac{2}{3}$ 69, søn af pedel H. Andresen, Kristiania. (Discipel af skolen i 12 aar).
2. Anker, Kristian August, f. $\frac{3}{8}$ 69, søn af overtoldbetjent M. U. Anker, Risør. (Discipel af skolen i 3 aar).
3. Arthur, Arthur Fredrik, f. $\frac{1}{2}$ 67, søn af kopist F. G. Hansen, Kristiania. (Discipel af skolen i 6 aar).
4. Barth, Jørgen Flood Sandberg, f. $\frac{2}{4}$ 69, søn af sogneprest F. F. W. Barth, Fjære. (Discipel af skolen i 4 aar).
5. Bredeesen, Amund, f. $\frac{2}{7}$ 68, søn af gaardbruger B. Bredeesen, Grue. (Discipel af skolen i 1 aar).
6. Bruun, Carsten Henrik, f. $\frac{7}{11}$ 68, søn af skibsreder Bruun, Tønsberg. (Discipel af skolen i 3 aar).
7. Ellefsen, Jens Tjomsaas, f. $\frac{2}{7}$ 66, søn af provst J. K. Ellefsen, Mandal. (Discipel af skolen i 4 aar).
8. Haug, Magnus, f. $\frac{4}{8}$ 70, søn af landhandler H. Haug, Søndre Odalen. (Discipel af skolen i 4 aar).
9. Johannesen, Gustav Adolf, f. $\frac{2}{6}$ 69, søn af købmand Ole Johannesen, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
10. Knudsen, Thorbjørn Johan Peter Vilhelm, f. $\frac{1}{8}$ 67, søn af fuldmægtig H. J. Knudsen, Kristiania. (Discipel af skolen i 3 aar).
11. Løvenskiold, Herman, f. $\frac{2}{8}$ 69, søn af cand. jur. H. Løvenskiold, Kristiania. (Discipel af skolen i 13 aar*).
12. Røsseng, Ole Christian, f. $\frac{3}{10}$ 69, søn af købmand Helge Røsseng, Hønefos. (Discipel af skolen i 3 aar).
13. Sundby, Hans Ludvig, f. $\frac{2}{10}$ 66, søn af magasinforvalter O. J. Sundby, Ullensaker. (Discipel af skolen i 7 aar).
14. Wiig, Martin, f. $\frac{1}{11}$ 68, søn af gaardbruger Johan Wiig, Ullensaker. (Discipel af skolen i 3 aar).

(Nr. 2, 3, 4, 6, 7, 12, 13 og 14 underkastede sig som krigsskoleaspiranter den mundtlige examen for undervisningsinspektionen).

De specielle karakterer sees af følgende tabel:

*) Togmiddelskole-examen paa latinlinjen og gik 1 aar i latingymnasiet.

	Norsk stil.	Engelsk stil.	Mathem. skr.	Fysik skr.	Tegning.	Religion.	Norsk og oldn.	Engelsk.	Fransk.	Historie.	Geografi.	Mathem. indl.	Naturfag.	Sum.	Hovedkarakter.
Andresen	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	16: 13	Udmrkt. godt.
Anker	3	4	2	4	2	1	2	1	3	3	2	4	3	34: 13	Godt.
Arthur	3	3	2	2	2	2	2	1	2	3	2	3	2	29: 13	Meget godt.
Barth	4	3	3	2	1	3	2	3	3	2	2	2	2	32: 13	Meget godt.
Bredesen	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	27: 13	Meget godt.
Bruun	3	3	2	2	1	2	2	2	2	1	2	3	2	27: 13	Meget godt.
Ellefsen	4	4	4	4	3	2	3	2	4	2	5	3	4	42: 13	Godt.
Haug	3	4	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	32: 13	Meget godt.
Johannesen	3	3	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	26: 13	Meget godt.
Knudsen	3	4	2	4	1	3	2	2	1	4	2	2	3	33: 13	Godt.
Løvenskiold	3	3	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	21: 13	Meget godt.
Røsseng	4	3	4	4	2	3	3	2	4	4	3	5	5	46: 13	Temmel. godt.
Sundby	3	3	2	3	1	2	3	3	3	2	1	2	3	31: 13	Meget godt.
Wiig	3	3	3	2	2	1	1	2	2	3	1	1	1	25: 13	Meget godt.

4 privatister fremstillede sig til real-artium; 1 bestod examen: Lange, Elisabeth, meget godt 23: 12.

Til censorer ved denne skoles examen artium havde kirke-departementet beskikket følgende herrer:

I religion: cand. theol. Saxlund.

I norsk og oldnorsk: adjunkt Chr. Schive.

I latin: skolebestyrer M. Gjør.

I græsk: cand. mag. P. Østbye.

I engelsk: adjunkt A. Blom.

I fransk: overlærer Sommerfeldt og adjunkt Blom.

I historie: overlærer Wallem.

I geografi: skolebestyrer Gundersen.

I matematik: cand. philos A. Eliassen.

I naturfag: reallærer M. Petersen.

I censuren deltog desuden af undervisningsinspektionens medlemmer rektor Müller (i græsk og latin) og professor dr. G. Storm (i historie).

De af undervisningsinspektionen meddelte opgaver til de skriftlige prøver lød saaledes :

Norsk stil:

1. Hvilke omstændigheder befordrede pavedømmets magt i middelalderen?
2. Hvilke betingelser besidder vort land for at kunne blive et turistland?

Latinsk oversættelse:

Quum e Cilicia decedens Rhodum venissem et eo mihi de Qu. Hortensii morte esset allatum, opinione omnium majorem animo cepi dolorem. Nam et amico amisso quum consuetudine jucunda tum multorum officiorum conjunctione me privatum videbam et interitu talis auguris dignitatem nostri collegii deminutam dolebam; qua in cogitatione et cooptatum me ab eo in collegium augurum recordabar, et inauguratum ab eodem: ex quo, augurum institutis, in parentis eum loco colere debebam. Augebat etiam molestiam, quod in magna sapientium civium bonorumque penuria vir egregius conjunctissimusque mecum consiliorum omnium societate alienissimo rei publicae tempore exstinctus et auctoritatis et prudentiae suae triste nobis desiderium reliquerat; dolebamque, quod, non ut pleiique putabant adversarium aut obtrectatorem laudum mearum, sed socium potius et consortem gloriosi laboris amiseram. Etenim si in levioribus artibus memoriae proditum est poetas nobiles poetarum aequalium morte doluisse, quo tandem animo ejus interitum ferre debui, cum quo certare erat gloriosius quam omnino adversarium non habere? quam praesertim non modo numquam sit aut illius a me cursus honorum impeditus aut ab illo meus, sed contra semper alter ab altero adjutus. Sed quoniam perpetua quadam felicitate usus ille cessit e vita, suo magis quam suorum civium tempore, et tum occidit quum lugere facilius rem publicam posset, si viveret, quam juvare, vixitque tam diu, quam licuit in civitate bene beateque vivere, nostro incommodo detrimentoque, si est

ita necesse, doleamus potius, quam illius mortem opportunam misericordia prosequamur, ut, quotienscumque de clarissimo et beatissimo viro cogitemus, illum potius, quam nosmet ipsos, diligere videamur. Nam si id dolemus, quod eo jam frui nobis non licet, nostrum est id malum, quod modice feramus, ne id non ad amicitiam, sed ad domesticam utilitatem referre videamur; sin, tamquam illi ipsi acerbitatis aliquid acciderit, angimur, summam ejus felicitatem, quod hoc ipso tempore obiit, non satis grato erga deos animo interpretamur.

Engelsk stil:

Vicomten af Limoges, en af Richard Løvehjertes vassaller, havde paa sin eiendom i Normandiet fundet en skat skjult i jorden, hvoraf han havde sendt sin konge en del i foræring. Men denne, ikke fornøiet hermed, forlangte det hele. Da han mødte afslag, satte han over kanalen og beleirede vicomten i hans borg Chalus for at tvinge ham til at efterkomme hans forlangende. Efter nogen tids forløb tilbød besætningen at overgive sig, men Richard svor, at siden han havde gjort sig den umage at fare derhen, vilde han tage borgen med magt og derpaa hænge hver mand af dens forsvarere. En morgen, som kongen gik nærmere henimod borgen for at bese den, gjennemborede bueskytten Bertrand de Gourdon hans skulder med en pil. Forbitret gav kongen straks ordre til storm, hvorpaa borgen blev tagen, og hver sjel af besætningen hængt undtagen den unge mand, der havde skudt paa kongen. Dennes saar, der i sig selv ikke var farligt, blev ved lægens uduelighed dødeligt. Ved udtrækningen af pilen bar han sig nemlig saa klodset ad, at der opstod koldbrand i saaret, og Richard anede snart, at hans sidste stund nærmede sig. Han lod da Gourdon kalde for sig og tiltalte ham saaledes: «Usling! Hvad har jeg gjort dig, at du stræber mig efter livet?» «Hvad du har gjort mig?» svarede ynglingen djervt; «du har med egen haand dræbt min fader og mine to brødre, og mig selv

vilde du hænge. Jeg er nu beredt til at lide hvilkesomhelst pinsler med standhaftighed i bevidstheden om at have befriet mit fædreland fra en tyrann som dig». Kongen, der følte sig slagen af det aabne og uforfærdede i dette svar, bød, at Gourdon skulde frigives og en pengesum udbetales ham.

Koldbrand: gangrene.

Mathematik:

Ved den klassiske examen artium:

I.

Hvor lang tid maa 5000 kr. staa i en bank for med rente og rentes rente at vokse til det tredobbelte, naar rentefoden er $3\frac{1}{2}\%$ p. a.? Bevis de sætninger af logaritmelæren, der herved kommer til anvendelse.

II.

Find kubikindholdet af en kegle, hvis krumme overflade er 15π m², og hvis høide er 4 m.

III.

I et triangel ABC er $A = 32^\circ 45'$, 3 , $BC = 42435$ m, $AC = 47539$ m. Find fladeindholdet.

Ved real examen artium:

I.

Find summeformelen for den geometriske række og undersøg, hvorvidt summen kan forblive endelig, selv om leddenes antal bliver uendeligt. Anvend dette til at vise, at en række med positive led er konvergerende, naar fra et angiveligt sted i rækken forholdet mellem hvert led og det foregaaende er mindre end en given egte brøk.

II.

Find forholdet mellem den i et regulært tetraeder indskrevne og den om samme tetraeder omskrevne kugles rumindhold.

III.

Der er givet to rette linjer: $y = \frac{1}{2}x + 4$, og $y = 6x - 12$. Træk en ret linje lodret paa X-aksen, og bestem det punkt paa denne perpenikulær, hvis afstand fra X-

aksen er mellemproportionalleddet mellem ordinatorne for skjæringspunkterne mellem perpendikulæren og de givne linjer. Find det geometriske sted for det søgte punkt.

Fysik:

1. Om smeltning og frysning.

Eksempel: 542 g. jern af temperatur 705° C. slippes ned i et kar, der indeholder $0,42$ kg. is af -10° C. Vil al isen smelte? Hvilken endetemperatur vil isaafald vandet og jernet antage, forudsat at al den af jernet afgivne varme kommer isen tilgode?

Jernets varmekapacitet er lig $0,1124$, isens er lig $0,5$. Endetemperaturen beregnes med en noiagtighed af $0,01^{\circ}$ C.

2. Regneeksempel: En cylindrisk stav af længde $0,8$ m. og tversuitsradius 2 cm. bestaar: den ene halvdel af kobber, den anden af jern. Staven er understøttet af en horisontal akse, som staar lodret paa dens længderetning og gaar gennem dens midtpunkt. Man ønsker at holde staven i horisontal stilling. Hvor stor kraft maa man isaafald anbringe i enden af den halvdel, som bestaar af jern, naar kraften angriber i centrum af endepladen og danner en vinkel paa 45° med stavens længderetning? Kraften beregnes med en noiagtighed af $0,001$ gram.

Kobberets sp. vegt er lig $8,92$, jernets er lig $7,86$.

Nævn de sætninger, paa hvilke opgavens løsning støtter sig.

Opgave i projektionstegning:

Et regulært tetraeder, hvis sidekant er 10 cm., staar paa det horisontale projektionsplan saaledes, at grundfladens ene side AB er parallel med det vertikale projektionsplan. Tetraedret skjæres af et plan, der gaar gennem hjørnet A, staar lodret paa det vertikale projektionsplan og danner en vinkel paa 45° med det horisontale projektionsplan.

Tegningen trækkes op med tusk, de usynlige linjer med korte streger, hjælpelinjerne med hel, helst farvet (eller noget finere) streg.

Middelskolens afgangsexamen 1886.

Kommissionen for afholdelse af middelskolens afgangsexamen ved de private skoler i Kristiania bestod i 1886 af følgende herrer: skolebestyrer Gjertsen (Gjertsens skole, formand); skolebestyrer Anderssen (Anderssens skole); skolebestyrer Hofgaard (Aars og Voss's skole); skolebestyrer Jespersen (Borgerskolen); skolebestyrer Paus (Nissens pigeskole); cand. philos. H. Larsen (Frøken Bauers skole); skolebestyrer Nickelsen (Nickelsens skole); cand. mag. Norby (Frøken Falsens skole); skolebestyrer Sig. Thor. (Den nye middelskole for piger).

Efter kommissionens forslag beskikkede kirke departementet følgende herrer til censorer ved denne skole:

I religion: pastor Eliassen og skolebestyrer Nickelsen.

I norsk: skolebestyrer Gjør og cand. theol. Corneliusen.

I latin: cand. mag. Hermanstorff og cand. mag. N. Grøterud.

I tysk: skolebestyrer B. Paus.

I engelsk: skolebestyrer Soraas og cand. mag. C. Christensen.

I fransk: sproglærer Messel.

I historie: cand. mag. V. A. Aubert.

I geografi: skolebestyrer Ræder.

I matematik: cand. mag. Olaf Berg og cand. philos. A. Eliassen.

I naturfag: cand. real. Holt.

I tegning: landskabsmaler Ludv. Haslund.

I skrivning: løjtnant Hj. Nielsen.

Opgaverne til de skriftlige prøver blev tilstillet skolerne fra kirke departementet. De lød saaledes:

Norsk stil:

De forskjellige maader at reise paa, deres fordele og mangler.

Tysk stil:

Rudolf af Schwabens død.

Hertug Rudolf af Schwaben var en af de fyrster, som havde svoret Henrik den fjerde troskab. Alligevel var han ærgjerrig nok til at lade sig vælge til modkonge, medens Henrik befandt sig i Italien, han mente, han under keiserens fraværelse let kunde befæste sit herredømme. Da Henrik kom tilbage til Tyskland, stødte han og hans modstanders hære sammen ved Merseburg i aaret 1080. Der kjæmpedes tappert fra begge sider; men Rudolf maatte tilsidst vige for overmagten. Idet han paa flugten vilde sætte over en grav, indhentede Gottfred af Bouillon ham, den samme, som senere foretog det første korstog og erobrede Jerusalem. Under deres kamp lykkedes det Gottfred at afhugge hans hoire haand, der med sverdet faldt til jorden; og dødelig saaret styrtede Rudolf af hesten. Da hans venner den følgende dag stod sørgende omkring ham, loftede han med sin venstre haand den afhuggede hoire i veiret, idet han udraabte: «Det er den haand, hvormed jeg engang svor min konge troskab!» Kort efter døde han. Endnu den dag idag vises Rudolfs haand i domkirken i Merseburg.

Latinsk stil:

I aaret 473¹⁾ efter byens grundlæggelse²⁾ forkyndte romerne tarentinerne³⁾ krig. Tarentinerne, som allerede længe havde pleiet at forsvare sig ved andres hjælp, bad i denne fare Pyrrhus, konge i Epirus, om at komme dem til undsætning. Da Pyrrhus var meget begjærlig efter at føre krig, lovede han at drage til Italien⁴⁾

¹⁾ gjengives med ord. ²⁾ udtrykkes ved verbet *condere*.
³⁾ *Tarentini, orum.* ⁴⁾ *Italia, ae.*

saa snart som muligt. Det følgende aar kom han med mange tusend fodsoldater og ryttere til Tarent⁵⁾. Nogle maaneder efter stødte han sammen⁶⁾ med konsulen Lævinus ved Heraklea, en by i Lukanien⁷⁾. Skjønt romerne her kjæmpede med udmerket tapperhed, led⁸⁾ de dog et stort nederlag; men seieren kostede⁹⁾ Pyrrhus mange soldater. Da han i et andet slag havde overvundet romerne, men den største del af hans hær var falden, skal han have sagt til sine venner: «Hvis jeg atter vinder¹⁰⁾ en lignende seier, vil jeg vende tilbage til Epirus uden soldater».

Engelsk stil:

Dionysius, Siciliens tyrann, var langt fra at være lykkelig, skjønt han besad alt, hvad der kan vindes ved magt og penge. Damokles erklærede ham dog for den lykkeligste konge paa jorden. «Har du lyst», spurgte kongen, «til at smage denne lykke og disse nydelser, som du synes at have saa høie tanker om?» Damokles modtog gjerne tilbudet, og kongen lod anrette et prægtigt gjeste- bud til ære for ham. I sin glæde troede Damokles sig optaget blandt højere¹¹⁾ væsener. Men idet han under maaltidet tilfældigvis saa op, blev han var et sværd, hængende i en traad over sig. Synet heraf gjorde hurtig ende paa hans glæde. Han skyndte sig fra bordet og nærrede fra den stund ikke længer noget ønske om at besidde en tyrans lykke.

Paa denne maade viste Dionysius ham, hvor ulykkelig han selv følte sig midt i sin rigdom.

Regning og konstruktionstegning (for gutter):

Formiddag.

No. 1.

En legering af sølv og kobber veier 20 kg., og for hver 14 kg. sølv indeholder den 2 kg. kobber. (Legeringen

⁵⁾ *Tarentum*, i. ⁶⁾ støde sammen *congregati*. ⁷⁾ *Lucania*, ae. ⁸⁾ *accipere*. ⁹⁾ *stare*. ¹⁰⁾ *reportare*. ¹¹⁾ *superior*.

er 14 lodig). Hvormeget kobber maa tilsmeltes, for at den nye blanding for hver 12,5 kg. sølv skal indeholde 3,5 kg. kobber.

Hvad koster 8 kg. af den oprindelige blanding, naar 1 kg. rent sølv koster 120 kr., og 160 kg. rent kobber koster 208 kr., samt blandingsomkostningerne udgjør $\frac{1}{4}$ pct. af summen af værdierne af de sammenblandede metaller?

No. 2.

En cirkelsektors fladeindhold er $75,36 \text{ m}^2$, og dens omkreds er $36,56 \text{ m}$. Hvor stor er cirkelens radius? Hvor lang er sektorens bue, og hvormange grader indeholder denne? Er der mere end 1 løsning? π regnes lig $3,14$. Logarithmer maa ikke anvendes.

Eftermiddag.

No. 3.

En mand sagde: Jeg købte først varer for halvdelen af mine penge paa 2 kroner nær, derpaa gav jeg bort tredjedelen af resten paa 2 kroner nær, og nu havde jeg netop tilovers halvdelen af den oprindelige sum.

Hvormange penge havde han oprindeligt?

No. 4.

Der er givet en cirkel med radius 3 cm. og et punkt, der ligger i en afstand af 5 cm. fra cirkelens centrum.

Konstruer med radius 4 cm. en cirkel, der gaar gennem det givne punkt og skjærer den givne cirkel saaledes, at de begge faa tilfælles en kord, som er lig $\frac{3}{4}$ af den givne cirkels radius. Forklar fremgangsmaaden.

Projektionstegning:

En kvadratisk klods, en cylinder og en sekskantet regulær pyramide forlanges aftegnet efter opstillingen i grundrids og oprids. Følgende maal opgives:

- 1) Siden af den kvadratiske klods danner en vinkel paa $22\frac{1}{2}^\circ$ med vertikalplanet.
- 2) Klodsens side er 6 cm., dens høide 2,5 cm.

- 3) Afstanden fra vertikalplanet til nærmeste kant af klodsen er 2 cm.
- 4) Cylinderen er stillet midt paa klodsen.
- 5) Cylinderens høide er 6 cm., dens grundflades radius 2 cm.
- 6) Pyramidens akse ligger parallelt med vertikalplanet. Den hviler paa grundfladens ene sidekant og støtter sig med toppunktet til cylinderen.
- 7) Afstanden fra pyramidens berøringslinje med horizontalplanet til den nærmeste kant af klodsen er 3,5 cm.
- 8) Pyramidens høide er 8,5 cm., dens grundflades side er 2,5 cm.

Af skolens elever fremstillede 68 sig til middelskole-examen, deraf paa latinlinjen 34, af hvilke 28 bestod examen, og paa engelsklinjen 34, af hvilke 31 bestod examen. 12 privatister fremstillede sig til examen; 5 bestod den. 7 real-studenter underkastede sig tillægsproven i latin.

For de 59 af skolens elever, som bestod examen, var udfaldet følgende:

A. Paa latinlinjen.

1.	Andersen, Aksel	hovedkarakter	godt	(2.68)
2.	Barth, Frd. Tho. Veiby	—	meget godt	(2.00)
3.	Bræck, Jens Ragnvald	—	meget godt	(2.31)
4.	Dethloff, Hans	—	udmerket godt	(1.39)
5.	Holst, Fredrik	—	meget godt	(1.89)
6.	Holst, Hans	—	meget godt	(2.50)
7.	Igelsrud, Herman	—	meget godt	(2.50)
8.	Jacobsen, Thorvald Emil	—	meget godt	(1.86)
9.	Kachelmacher, K. L.	—	udmerket godt	(1.50)
10.	Krogh-Tonning, Einar	—	godt	(2.79)
11.	Landgraff, Sigurd	—	meget godt	(2.18)
12.	Melhuus, Robert Shaw	—	udmerket godt	(1.46)
13.	Munch, Christian Stub	—	meget godt	(2.04)
14.	Myhre, Georg Hoel	—	meget godt	(2.32)

15.	Nickelsen, N. S. Schultz	—	meget godt	(1.93)
16.	Nicolaysen, Peter	—	meget godt	(2.11)
17.	Nilssen, Bjarne	—	meget godt	(2.39)
18.	Ohlsen, Rolv	—	meget godt	(2.35)
19.	Olsen, Olaf	—	udmerket godt	(1.36)
20.	Pedersen, Mads	—	meget godt	(1.68)
21.	Rode, Helge	—	godt	(2.68)
22.	Sohlberg, Johan Wilhelm	—	godt	(2.81)
23.	Stormoen, Hans	—	udmerket godt	(1.36)
24.	Swensen, Alfred Olaf	—	meget godt	(1.75)
25.	Sødring, Trygve	—	udmerket godt	(1.46)
26.	Thorbjørnsen, A. Rustad	—	meget godt	(2.38)
27.	Thiis, Erling Einar	—	meget godt	(2.50)
28.	Ustvedt, Arnljot Nicolai	—	meget godt	(1.73)

B. Paa engelsklinjen.

29.	Abel, Carl Heinrich hovedkarakter		meget godt	(2.21)
30.	Astrup, Thorbjørn	—	godt	(2.71)
31.	Bang, Hans Herman	—	meget godt	(2.46)
32.	Brinck, Thorleif	—	meget godt	(2.29)
33.	Christophersen, Johan	—	godt	(2.54)
34.	Christophersen, Mads W.	—	udmerket godt	(1.50)
35.	Christophersen, Wilhelm	—	meget godt	(1.68)
36.	Dahl, Sverre	—	godt	(3.00)
37.	Dauidsen, Harald	—	meget godt	(2.46)
38.	Ellingsen, Bernhard	—	meget godt	(1.87)
39.	Eriksen, Einar	—	meget godt	(2.50)
40.	Erlandsen, Oskar Fredrik	—	meget godt	(1.53)
41.	Hertzberg, Arthur Johan	—	meget godt	(1.90)
42.	Heyerdahl, H. Gustav	—	meget godt	(2.32)
43.	Holmen, Jonas	—	godt	(2.79)
44.	Jensen, Thorvald	—	godt	(2.60)
45.	Keyser, Wilhelm Fredrik	—	meget godt	(2.14)
46.	Laurantzon, A. Bernhard	—	godt	(2.75)
47.	Løken, Nils Adolf	—	godt	(2.73)
48.	Nilsen, Harald	—	godt	(2.60)

49. Poulsen, Theodor	hovedkarakter	godt (2.71)
50. Poulsson, L. Østerdal	— — —	meget godt (1.63)
51. Sinding, Helge	— — —	meget godt (1.68)
52. Skjørtén, Karl	— — —	godt (2.63)
53. Smith, Cecil	— — —	godt (2.53)
54. Stenbock, Johan Trygve	— — —	meget godt (2.15)
55. Sætersmoen, Gotfred	— — —	meget godt (1.67)
56. Tandberg, Christian	— — —	meget godt (2.40)
57. Thomsen, Georg	— — —	meget godt (1.77)
58. Thorbjørnsen, Anders	— — —	godt (2.82)
59. Thuesen, Aage	— — —	meget godt (2.07)

Af forannævnte blev nr. 2, 4, 5, 8—16, 18—20, 23—25, 27 og 28 optaget i latینگymnasiet, nr. 22, 31, 34, 37, 40, 41, 50 og 56 i realgymnasiet; nr. 33, 39, 46, 49 og 53 blev optaget i handelsgymnasiet, nr. 21, 51 og 55 i den tekniske skole; de øvrige gik over i praktisk virksomhed.

For de 5 privatister, som bestod eksamen, var udfaldet følgende: **A.** Paa latinlinjen: Berg, Karl, hovedkarakter meget godt (2.12); Glückstad, Hans, meget godt (2.35). **B.** Paa engelsklinjen: Liebakke, Hans, meget godt (2.11); Kristiansen, Egil Selmer, godt (3.00); Thomassen, Bernt, udmerket godt (1.43).

Middelskole-examen 1887.

Kommissionen for afholdelse af middelskolens afgangsexamen i Kristiania bestod i 1887 af følgende herrer: skolebestyrer Pauss (Nissens pigeskole, formand); adjunkt A. Andersen (Kristiania kathedralskole); skolebestyrer Otto Anderssen (Anderssens skole); skolebestyrer Hofgaard (Aars og Voss's skole); skolebestyrer Jespersen (Borgerskolen); cand. philos. H. Larsen (frøken Bauers skole); skolebestyrer Nickelsen (Nickelsens skole); cand. mag. Norby (frøken Falsens skole); skolebestyrer Sig. Thor. (Den nye middelskole for piger); skolebestyrer Sørensen (Sørensens middelskole).

Efter kommissionens forslag beskikkede kirkedepartementet følgende herrer til censorer ved denne skole:

I religion: cand. theol. Platou.

I norsk: cand. theol. Corneliussen, cand. theol. Albert og adjunkt Digre.

I latin: inspektør Lowum.

I tysk: cand. mag. Oskar Kristiansen, cand. philos. Bekkevold.

I engelsk: cand. mag. C. Christensen.

I fransk: sproglærer Messell.

I historie: cand. mag. Christie.

I geografi: cand. philos. Siewers og cand. real. Schrøter.

I matematik: cand. philos. A. Eliassen.

I naturfag: stud. real. Otto Berg.

I tegning: arkitekt Holm-Munthe.

I skrivning: løjtnant Hj. Nielsen.

Opgaverne til de skriftlige prøver blev tilstillet skolerne fra kirkedepartementet. De lød saaledes:

Norsk stil:

Om naturen og menneskelivet i den nordlige kolde sone.

Tysk stil:

I en af Italiens større byer brød en dag en løve ud af sit bur og løb rasende gennem gaderne. Rygtet herom udbredte sig hurtig; alle mennesker flygtede ind i husene for at redde sit liv, og snart var gaderne, der endnu for faa øieblikke siden havde været fulde af folk, ganske tomme. En liden gut sad og legede ved brønden paa torvet. Han blev rolig siddende, medens alle de andre flygtede, da han var for liden til at forstaa faren. De, som fra vinduerne kunde se barnet, vilde gjerne have reddet det, hvis der havde været tid dertil; men de turde ikke gaa ned; thi man hørte allerede løven, som med frygtelig brølen kom op ad gaden. Alles øine var rettede paa barnet, som løven raskt nærmede sig. Allerede vilde den kaste sig over det, — da kom pludselig moderen ilende til. I

sidste oieblik havde hun hørt om den fare, hvori barnet svævede. Hun river det til sig, og medens løven en kort stund overrasket staar stille, vinder hun tid til flugt.

Latinsk stil:

Da krigen med Pompeius udbrød, satte Cæsar i spidsen for sit rytteri to allobroger¹⁾, Raucillus og Egus, som i mange aar havde indehavt den høieste stilling²⁾ i sin stat, og hvis tapperhed Cæsar havde benyttet sig af i alle sine krige i Gallien. De blev derfor høit skattede baade af anføreren og af hæren. Men stolende paa Cæsars venskab begynde de at bedrage rytterne for deres sold. Af vrede herover henvendte³⁾ disse sig til Cæsar og klagede over, at Raucillus og Egus berøvede dem, hvad der med rette tilkom dem. Da Cæsar ikke troede, at det nu var den rette tid⁴⁾ til at straffe de skyldige, irettesatte han dem strengt, fordi de havde vist sig uværdige til hans tillid, og truede dem med den haardeste straf, hvis de atter grebes⁵⁾ i samme forbrydelse. Men da de frygtede for, at sagen skulde blive undersøgt efter krigen, flygtede de over til Pompeius med mange af sine venner.

Engelsk stil:

En herre i Indien havde en tiger, der var bleven saa tam, at den fulgte ham overalt som en hund. Han sad en aften udenfor sit telt og læste, medens tigeren laa ved siden af ham. I den ene haand holdt han bogen, den anden hang løst ned. Tigeren begynde at slikke den og vedblev dermed i nogen tid. En sagte brummen bragte manden til at se ned, og han saa da, at hans haand var blodig. Han skjønte straks, at hvis han trak haanden tilbage, vilde dyret, som nu havde smagt blod, springe paa ham. Han raabte derfor paa sin tjener, som stod i nogen afstand, at han skulde tage hans gevær og skyde

1) *Allobrox*, *ogis*. 2) *principatus*. 3) *adire*. 4) udtrykkes ved *tempus*. 5) *deprehendere*.

tigern; imidlertid sad han stille og lod tigern slikke blodet. Efter faa oieblikke, som han syntes aldrig vilde tage ende, kom tjeneren med geværet og skød tigern lige i*) hjertet.

Regning og konstruktionstegning (for gutter):

Formiddag.

1. En kulhandler køber en beholdning kul, der fylder et rum, 8 m. langt, 5 m. bredt og 3.5 m. høit, til en pris af kr. 8.00 pr. m.³ Hans omkostninger er kr. 184.80. Han har en fortjeneste af 25 % af hele udlægget.

Under salget udskilles 5 % kul, der maa sælges til en pris af kr. 0.50 pr. hl. Hvad pris har han da taget pr. hl. af de øvrige kul? (1 dem.³ = 1 l.)

2. I en cirkel, hvis fladeindhold er 314 m.², er indskrevet et trapets, saaledes at den ene af de parallelle sider afskjærer en bue paa 90°, og den anden parallel er en diameter. Beregn cirkelens radius og fladeindholdet af trapetset. (π regnes = 3.14, og regningen udføres med 2 decimaler).

Eftermiddag.

3. Find værdien af x af proportionen

$$(x + 0.2) : 1 = (x \div 0.3)^2 : (x \div 0.2).$$
4. Konstruer et trapets $ABCD$ (bogstaverne i orden figuren rundt), hvis parallelle sider er AB og DC . I triangellet ABC , der fremkommer, naar diagonalen AC optrækkes, er $AB = 6$ cm., vinkelen ACB ret og vinkelen $BAC = 30^\circ$. Triangellet ACD er ligebenet med AC til grundlinje. Forklar fremgangsmaaden.

Projektionstegning:

En cylinder, en firkantet klods og en regulær pyramide forlanges aftegnet efter opstillingen i grundrids og oprids.

*) through.

Følgende maal opgives:

1. Cylinderens hoide er 10 cm., dens grundflades diameter 6 cm.
2. Cylinderen ligger paa horisontalplanet med akse parallelt med samme og lodret paa vertikalplanet. Aksens midtpunkt er 6 cm. fra vertikalplanet.
3. Klodsen er retvinklet med følgende dimensioner: 10 cm., 5 cm., $2\frac{1}{3}$ cm.
4. Klodsen er stillet paa horisontalplanet med de længste kanter vertikalt, tilhøre for cylinderen. En af de vertikale kanter berører cylinderen paa midten; afstanden fra vertikalplanet til den forreste af klodsens vertikale kanter er 9 cm.
5. Pyramidens hoide er 10 cm., dens grundflades side er 5 cm.
6. Pyramidens akse ligger parallelt med vertikalplanet. Den hviler paa horisontalplanet med den ene af grundfladens sider og paa cylinderen med den ene sideflade.
7. Afstanden fra pyramidens berøringslinje med horisontalplanet til cylinderens berøringslinje med horisontalplanet er 8 cm. Afstanden fra pyramidens akse til vertikalplanet er 5 cm.

Af skolens elever fremstillede 65 sig til middelskole-examen, deraf paa latinlinjen 40, af hvilke 39 bestod examen, og paa engelsklinjen 25, af hvilke 23 bestod examen. En af skolens elever, som før havde taget middelskole-examen paa engelsklinjen, underkastede sig og bestod examen i latin. 17 privatister fremstillede sig til examen; 15 bestod den. En dame, som før havde « middelskole-examen for piger » underkastede sig tillægsprøven i latin og matematik. 12, som før havde middelskole-examen paa engelsklinjen, hvoraf 9 real-studenter, underkastede sig tillægsprøven i latin.

For de 62 af skolens elever, som bestod examen, var udfaldet følgende:

A. Paa latinlinjen.

1.	Andersen, Arnt	hovedkarakter	godt (2.57)
2.	Andersson, George	— — —	meget godt (2.46)
3.	Asche, Karl	— — —	udmerket godt (1.14)
4.	Berg, Oluf	— — —	meget godt (2.32)
5.	Berg, Anton A. Roscher	— — —	meget godt (2.07)
6.	Borch, Enevold	— — —	meget godt (1.54)
7.	Brinck, Fritz	— — —	meget godt (1.71)
8.	Bull, Einar	— — —	meget godt (1.61)
9.	Bull, Søren	— — —	godt (3.12)
10.	Christiansen, Bjarne	— — —	meget godt (1.86)
11.	Diesen, Kolbjørn	— — —	meget godt (2.89)
12.	Hansen, Alfred	— — —	meget godt (1.54)
13.	Hansen, Abraham	— — —	meget godt (2.50)
14.	Hassel, Hans Christian	— — —	meget godt (1.86)
15.	Heffermehl, Fredrik Stang	— — —	godt (2.61)
16.	Hertzberg, Johan	— — —	udmerket godt (1.18)
17.	Houge, Harald	— — —	udmerket godt (1.29)
18.	Hundstad, Harald	— — —	meget godt (2.38)
19.	Huusher, Julius Albert	— — —	godt (2.61)
20.	Hærem, H. T. Kiær	— — —	meget godt (1.68)
21.	Jacobsen, Johan Andreas	— — —	meget godt (1.89)
22.	Knem, Johan	— — —	meget godt (2.38)
23.	Krogh, Eyvind Kristofer	— — —	meget godt (2.11)
24.	Lilloe, Oluf	— — —	meget godt (2.50)
25.	Melhuus, Arthur	— — —	udmerket godt (1.50)
26.	Mohn, Oluf	— — —	udmerket godt (1.21)
27.	Nickelsen, Josef	— — —	godt (3.12)
28.	Nordraak, Georg Markus	— — —	meget godt (2.29)
29.	Opsahl, Johan Burchard	— — —	meget godt (1.68)
30.	Petersen, Peter A. Johan	— — —	meget godt (1.71)
31.	Pohlmann, Vigo Hagerup	— — —	godt (2.68)
32.	Stormoen, Harald	— — —	meget godt (1.89)
33.	Sverdrup, Fridthjov	— — —	godt (2.71)
34.	Thorstad, Ole	— — —	meget godt (2.50)
35.	Torp, Hans Christen	— — —	godt (2.68)

36.	Thune-Larsen, A. E.	— — —	godt (3.11)
37.	Tschudy, Robert Lauritz	— — —	meget godt (2.99)
38.	Ustvedt, Johannes	— — —	meget godt (2.04)
39.	Woxen, Fin Hofgaard	— — —	godt (2.52)

B. Paa engelsklinjen.

40.	Abel, Gustav Adolf	hovedkarakter	meget godt (2.13)
41.	Arnesen, Nils	— — —	meget godt (2.13)
42.	Botolfsen, Karl Lauritz	— — —	meget godt (2.40)
43.	Brambani, Carl	— — —	godt (3.03)
44.	Brekke, Johan Olai	— — —	godt (2.59)
45.	Croger, Carl	— — —	udmerket godt (1.13)
46.	Dycker, William Charles	— — —	godt (3.07)
47.	Evensen, Sverre Georg	— — —	meget godt (2.33)
48.	Grotting, Einar	— — —	godt (2.67)
49.	Jensen, Karl Kristian	— — —	godt (2.80)
50.	Kleinsorg, Hartvig Wilhelm	— — —	meget godt (1.77)
51.	Meyer, Carl Herman	— — —	meget godt (1.90)
52.	Moestue, Andreas Faye	— — —	godt (2.82)
53.	Myklebye, Niels	— — —	meget godt (2.50)
54.	Olsen, Hans	— — —	meget godt (2.00)
55.	Olsen, Oluf	— — —	godt (2.64)
56.	Sagen, Einar	— — —	meget godt (1.63)
57.	Schee, Johan Fredrik	— — —	godt (2.96)
58.	Siversen, Olaf	— — —	udmerket godt (1.27)
59.	Sundt, Eivind Dahl	— — —	godt (3.07)
60.	Sølvberg, Frans	— — —	meget godt (2.29)
61.	Thuesen, Engebret	— — —	godt (2.82)
62.	Urdahl, Halvor	— — —	godt (2.64)

Af forannævnte blev nr. 1—8, 10, 11, 14, 16, 17, 20, 23, 25, 26, 28, 29, 32—35, 37 og 38 optaget i latingymnasiet.; Nr. 50, 51, 53, 56—58 i realgymnasiet, nr. 21 i en anden skoles latingymnasium; nr. 36, 49, 52 og 59 blev optagne i handelsgymnasiet; nr. 46 i den tekniske skole; de øvrige gik over i praktisk virksomhed.

For de 15 privatister, som bestod examen, var udfaldet følgende: **A.** paa latinlinjen: Eriksen, Hans, hoved karakter meget godt (2.08); Evje, Hans, meget godt (2.04); Gundersen, Gunnerius, meget godt (2.46); Nøstdahl, Vilhelm, meget godt (2.00); Thuve, Halvdan, meget godt (2.12); Thrap-Meyer, Wilhelm, godt (2.69). **B.** Paa engelsklinjen; Bakøy, Elias, udmerket godt (1.36); Egeliø, Jens, meget godt (1.89); Lunde, Hans, udmerket godt (1.39); Nuland, Gabriel, udmerket godt (1.14); Schram, J. K. Just, meget godt (2.46); Sæthren, Rasmus, godt (2.89); Tillier, Hjalmar, godt (2.57); Wettergreen, P. Harald, meget godt (2.25); Øvrum, Lars August, meget godt (1.71).

Om skolepenge og fripladse.

Skolepengene udgjør:

	Maanedlig.	Aarlig.
For 1ste smaaklasse fra 1ste septbr.	4 kroner	44 kroner
- 2den — - 1ste aug.	8 —	96 —
- 3dje —	12 —	144 —
- 1ste, 2den og 3dje middelklasse	16 —	192 —
- de høiere klasser	20 —	240 —

For den nederste af 2 brødre fragaar en tredjedel. Af 3 brødre gaar den nederste frit, de to andre betaler helt ud. Af 4 brødre gaar den næstnederste frit, og for den nederste fragaar en tredjedel. Yderligere nedsættelser finder ikke sted. Ved betalingen afrundes altid til femmere af øre, saa at der f. eks. istedenfor $33\frac{1}{3}$ betales 35 og for $66\frac{2}{3}$ betales 65 øre.

Skolepengene erlægges forskudsvis og skal i regelen indbetales den første læsedag i hver maaned.

Skolepengene beregnes altid for hele maaneder, nemlig fra begyndelsen af den maaned, hvori en discipel

kommer ind, til slutningen af den maaned, hvori han gaar ud. Naar altsaa en discipel indmeldes til et nyt skoleaars begyndelse, betaler han skolepenge fra 1ste august (de disciple, som indmeldes til 1ste smaaklasse, kun fra 1ste september).

Naar en discipel skal forlade skolen, maa udmeldelse ske 2 maaneder forud. I ethvert fald er han forpligtet til at betale skolepenge for 2 maaneder foruden den, hvori udmeldelsen finder sted. Enhver discipel, som er anmeldt til examen artium eller til middelskolens afgangsexamen, betaler skolepenge til skoleaarets udgang (31te juli).

Naar skolepengene ikke er betalt for 2 maaneder, kan bestyrelsen negte vedkommende discipel adgang til skolen.

Fripladse eller nedsættelse af skolepengene tilstaaes i regelen kun saadanne, som i længere tid har været disciple af skolen, og hvis forsørgere enten er døde eller kommet i saadan økonomisk stilling, at de ikke længer er istand til at betale fulde skolepenge; endvidere kræves, at vedkommende discipel har vist god opførsel og gjort god fremgang i skolen. Under den nuværende sterke konkurrence om fripladsene maa det overhovedet fraraades forældre at indmelde børn i skolen med tanke paa om kortere eller længere tid at kunne opnaa friplads eller nedsættelse af skolepengene. I forberedesskolen uddeles ikke fripladse uden i ganske ekstraordinære tilfælde.

Ansøgninger om fripladse indleveres hvert aar inden 1ste mai.

Renterne af **John Heuch's** legat (oprettet ved gavebrev af 28de mai 1873) tildeltes den 5te april d. a. Sigurd Paulsen, elev af 5te middelklasse.

Blandede meddelelser.

Forældre eller foresatte, som indmelder børn i skolen, vedtager derved for sit vedkommende de ovenfor meddelte bestemmelser om skolepengene og deres indbetaling samt alle for skolens orden og disciplin gjældende regler (se gutternes karakterbøger). Af disse regler indtages her følgende:

1. Disciple, hvis forældre ikke bor her i byen, maa anbringes hos personer, som kan skaffe dem et passende hjem og i forældrenes sted være deres **foresatte**.
2. Naar en discipel ved sygdom er hindret fra at møde paa skolen, maa der snaarest muligt sendes skriftlig anmeldelse derom fra hans foresatte. Udenfor sygdomstilfælde maa disciplene ikke udeblive nogen dag eller time fra skolens undervisning uden forud indhentet **samtykke af bestyrelsen** ¹⁾.
3. Skolens disciple maa ikke røge tobak paa byens gader eller pladse eller andre offentlige steder; heller ikke maa de besøge kafeer eller restaurationer, medmindre de er i følge med forældre eller foresatte eller andre paa disses vegne. Dersom disciple af skolen ønsker

¹⁾ Dersom en discipel paa grund af tvingende omstændigheder har maattet forsømme, uden at det har været muligt forud at give skolen underretning og indhente dens samtykke, da maa der i den meddelelse, som bagefter indsendes, ikke blot gøres rede for forsømmelsens grund, men ogsaa for grunden til, at skolens samtykke ikke itide kunde indhentes. (En nærmere begrundelse af disse regler er givet i en i sin tid omdelt fælles-udtalelse fra bestyrerne af Kristiania borgerskole, Nissens skole, Aars og Voss's skole og Gjertsens skole, dateret 19de december 1872).

at danne foreninger sig imellem eller at være medlemmer af andre selskabelige foreninger, maa de dertil have bestyrelsens samtykke. De maa ikke uden bestyrelsens tilladelse paa nogen maade optræde offentlig (f. eks. ved dramatiske forestillinger, koncerter, turnfester e. l.).

Skoleaaret 1886—1887 afsluttedes med udlevering af karaktersedlerne for smaaskolen og 1ste — 3dje middelklasse torsdag den 7de og for de øvrige klasser lørdag den 9de juli kl. 12. Ferierne varede til mandag den 22de august.

